

Nemunas

Nr. 3
(852)

2013 m.
sausio 24-30 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Vytautas PLETKUS. Iš serijos „Naktinis Kaunas“.

9 770 134 314 014

*dangus
emalio dubenis
kiauressnis negu rētis
pernakt
auksinis rudenis
žvaigždes barstys
ir vėtys*

*krūpčios krūpčios
man krūtinė
kaip tie žvaigždėti dangūs
ar dar mane prisimenat
draugai ir draugės brangūs?*

Vladas Baltuškevičius

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Taip laiku keliaavo fotografija

Labai keblu kalbėti apie Lietuvos fotografiją globojusias įstaigas, kurios kurtos, perkurtos, atkurtos daugybė kartų, kurių pavadinimai pinasi žymėdami permanentingus Lietuvos istorijos etapus. Lietuvos fotomėgėjų sajungai dar tik 80, nėra daug. O jei išbrauktume metus, per kuriuos veikla buvo stabtelėjusi, liktų dar mažiau. Tačiau intensyvumas ir branda dėl to nė kiek nemenkėja. Atšvęsti jubiliejų sausio 15 d. visi susirinko jau iki renovuotoje Kauno fotografijos galerijoje, nes žingsnis nuo pradžių pradžios žengtas didžiulis, nors pirmatakus dar puiikiai mename. Apie juos ir kalbėjo LFS Kauno skyriaus pirmmininkas fotomenininkas Gintaras Česonis: „Todėl, kad buvo jie, dabar esame ir mes. Fotosajunga – labai ryškus ir reikšmingas to laikotarpio ženklas. Nors karo metais veikla buvo sustabdyta, iniciatyva ir vėliau tarsi tyrojo ore. Tad 1963 m. Kaune įsikūrė Fotoklubas, 1969 m. – Fotomenininkų draugija.“

Tačiau atidžiausiai apibendrintint vaizdą ir net mažiausias jo detales yra tyrinėjės fotomenininkas, peizažistas, fotografijos istorikas Stanislovas Žvirgždas, trumpam sugrąžinės laiką. Lietuvos fotografai dar 1900-aisiais važiavo į tarptautinę parodą Paryžiuje, vėliau daug dirbo, bet mes filksuojame 1933-įjų sausio 15 d. datą, kai 50 pirmųjų fotomėgėjų tampa jau oficialios Lietuvos fotomėgėjų sajungos nariais. Iniciatoriai buvo Petras Babickas, Steponas Kolupaila, Ka-

zys Laucius, Adomas Varnas ir kiti, kurie siekė tobulėti ir pagaliau pasivytė pasaulio fotografiją. Taip jau nutiko, kad beveik aštuoniasdešimt metų nuo to laiko, kai fotografija atsirado, Lietu-

voje Jos raida stingo nelaissvės sąlygomis. Tačiau ir naujai įsikūrusiai sąjungai sekėsi ne ką geriau – likimo buvo lemta vos septyneri su puse metų. Tiesa, per tą laiką surengtos penkios parodos –

jas pristatė parengti katalogai. Kauno visuomenė aktyviai lankė parodas, kurios dažniausiai veikdavo Vytauto Didžiojo karos muziejuje arba Karininkų ramovėje, fotografijas gausiai pirkdavo, todėl šiandien galime rėngti parodas, surinktas iš slaptčiausių vietų, ir pristatyti kaip naujovę (bent jau tokiais formatais, nes tuomet jos buvo mažos). Be viso to, lietuviai spėjo pristatyti ir pasaulyiui, fotografai savo darbus eksponavo užsienyje rengiamuose fotografijos konkursuose ir salonuose. Taip gauti ir pirmieji tarptautiniai apdovanojimai. Dažnai minime 1937 m. tarptautinę parodą Paryžiuje, kurioje Fotomėgėjų sajunga ir 9 jos fotografai gavo 10 aukso medalių. Medalininkai: Augustinas, Buračas, Gavėnas, Kolupaila, Milaševičius, Naruševičius, Babickas, Orentas ir Skrinskas.

Deja, netruko ateiti 1940-ieji, ir sovietų valdžia fotografų užmojuose įžiūrėjo griaunamąjį jėgų perteklių. Vos išibėgėjusi sąjungos veikla nutraukta, bet jėgų pakako nutiesti tiltui iki vėlesnio sovietmečio, kai situacija šiek tiek sušvelnėjo.

Nukelta į 4 p.

Vytautas AUGUSTINAS. „Policininkas Laisvės alėjoje“.

Antanas Sutkus apdovanotas už nuopelnus fotografijai.

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

4 Vyksmas

Balys BURAČAS.

Antanina LAUCIENĖ. „Būsimieji žvejai“. 1937 m.

Taip laiku keliavo fotografija

Atkelta iš 3 p.

1969 m. lapkričio 19 d. įkurta Lietuvos fotografių meno draugija, vienintelė tokia visoje Soviečių Sąjungoje. Ši laikotarpį puikiai mena fotomenininkas, Lietuvos fotografijos meno draugijos iniciatorius Antanas Sutkus, kuriam švenčiant jubiliejujį įteikta pirmoji premija „Už nuopelnus Lietuvos fotografių“ ir šiai progai sukurta skulptūra „Žvaigždynas. Grįžulo Ratai“. Ilgametis Lietuvos fotomenininkų sąjungos pirmininkas apdovanotas už Lietuvos meninės fotografijos judėjimo organizavimą, puoselėjimą ir sklaidą.

„Aš iki šiol jaučiuosi esantis kaunietis. Nuo 1939 iki 1958 m. dirbau čia ir tik vėliau atsidūriau Vilniuje. Ten ir pradėjome, paskendę rūpesčiuose ir varguose, kurti Fotografijos draugiją. Kai pagalvoju apie penkiasdešimt okupacijos metų, mėginu išsivaizduoti, kaip mūsų fotografija atrodytų šiandien, jei būtume išvengę priespaudos. Kiek per tą laiką būtume išleidę knygų. Juk dabar tiek daug darome avansu už tai, ko kažkada nesuspėjome ar negalėjome. Šiais metais Brazilijoje surengiau net keturių parodas, pristaciau „nūturią“ sovietmečio laikų fotografių, tuo metu sukištą į giliausių stalčius. Tačiau tada net ir sunkiomis sąlygomis stengėmės daryti beveik neįmanomus dalykus. Sovietų Sąjungoje išteigėme, galima sakyti, kapitalistine ištaigą. Tapome komercinės fotografijos rinkos monopolininkais visoje Sąjungoje. Be mūsų žinios negalėta atsiskaityti už jokias fotografijos paslaugas. Todėl buvome gana turtingi, ištengėme rengti parodas, priimti užstienio svečius. Niekur kritur jų negalėjome vežti, nes nebuvovo ko rodyti. Mūsų fotografių taip pat nemažai važinėjo po Sąjungą ir užsienio šalis“, – prisimena A. Sutkus.

Pasak menininko, Fotografijos sąjungą turime todėl, kad tuomet susijungė būrelis spaudos fotografių, dirbusių Vilniuje, ir Kauno fotoklubas. Pirmoji knyga išejo 1965 m. (R. Rakausko ir A. Sutkaus albumas „Vilniaus šiokiadienai“), tačiau iki tol prabėgo ne vieni metai bendraujant su įvairiais autoriais, dirbusiais to meto spaudoje kitus su šia sritimi susijusius darbus. A. Sutkaus manymu, sovietmečiu Fotografijos sąjunga buvo be galio svarbi ir reikšminga kaip beveik vienintelis langas į pasaulį, o dabar ji labiau primena bendruomenę.

Žinoma, svarbios rengiamos parodos, leidžiami albumai, užmezgami rysiai, tačiau šiandien menininkas gali dirbti ir vienas.

A. Sutkus prisiminė nesenai lankėsis Londone, kur Alberto ir Viktorijos muziejue apžiūrėjo įdomią parodą. Muziejus šventė 160 metų sukaktį, kai buvo pradėta rinkti kolekcija, ir eksponavo 30 fotografių. Mes tokiam kontekste atrodome gana kukliai, bet tik minint skaičius. Kai palyginame, kokiomis sąlygomis ilgą laiką gyvavo Lietuvos fotografija, ji atrodo labai neblogai.

Tai liudija ir Kauno fotografijos galerijoje pristatoma paroda. Čia pamatysime daug žinomų fotografių, tačiau siurprizų ir netikėtumų turėtų ne trūkti. G. Česonis teigė, kad nustebinti buvo net kai kurie fotografaip. Parodoje pateikiami devynių prieškario Lietuvos fotomėgėjų sąjungos narių darbai (Vytauto Augustino, Petro Babicko, Balio Buračo, Antaninos ir Kazio Lauciu, Stepono Kolu-

pilos, Otto Milaševičiaus, Antano Naruševičiaus ir Medardo Vasiliausko), kurie stebina to meto fotografių imlumu, drąsa eksperimentuoti ir atrasti, nes padaryti reikėjo labai daug, teko perspekti ištisu dešimtmečius.

Pabaigai dar apie šiandieną. Jubiliejaus proga buvo pasveikinta ir daugiau nusipelniusių fotografių. Vadovaujantis vietos savivaldos išstatymu ir mero potvarkiu daugelį metų Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyriu vadovavęs Aleksandras Macijauskas apdovanotas Kauno miesto burmistro Jono Vileišio medaliu. O fotomenininkams Algimantui ir Mindaugui Černiauskams su teiki Lietuvos fotomenininkų sąjungos garbės narių vardai.

Tikėkime, kad aštuoniasdešimt Fotografių sąjungos gyvavimo metų yra tik labai tvirti pamatai. O dabar pradėsime statyti Lietuvos fotografijos namą. Dangoraiž...

Fotomėgėjų sąjungos jubiliejaus svečiai.

Zenono BALTRUŠIO nuotrauka

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Šokti mirti

Dar tik sausis, o šokio teatras „Aura“ jau turi paruošęs naują spektaklį, metus pradėjo itin intensyviai. Vengrų kilmės choreografas Ferencas Feheris ir kompozitorius Davidas Kovacsovicsas Kaune viešėjo vos dvi savaites, tačiau net ir tokio laiko tarpo pakako nepaprasto įtaigumo spektakliui sukurti. Tiesa, dar ne visi taškai sudėlioti, kostiumai kuriami, šokėjai toliau repetuoja, bet spektaklis jau neabejotinai yra. Viešą sausio vakarą norintieji ji pamatyti buvo pakvieti i „Auros“ šokio studiją, nes kada galėsi me išvysti tikrąją premjerą, dar iki šiol neaišku.

Gavus projekto „Šokis be sienų. Importuojame Vengriją“ finansavimą iš Kultūros rėmimo fondo choreografė Birutė Letukaitė pakvietė F. Feherį statyti šokio spektaklį „Auroje“. Vengrijoje 2010 m. jis buvo apdovanotas prestižiniu Rudolfo Labano prizu už geriausią šiuolaikinio šokio choreografiją, tai viena ryškiausių XXI a. šiuolaikinio šokio asmenybų savo šalyje. Tačiau šis motyvas nebuvo pagrindinis. Choreografo pažintis su šokio teatru užsimėgusi jau anksčiau, kai jis savo spektaklius rodė dviejų festivalių žiūrovams. Todėl rizika buvo minimali, kad ir kaip keistai skamba pasirinkta kūrybinė tema. Naujojo šokio spektaklio choreografijos objektu tapo 1863 m. Lietuvoje vykęs sukilimas. Spektaklis skirtas 150-osioms šio istorinio įvykio metinėms paminėti. Išsivaizduokite, kaip štai skamba vengrui. Juk tai tolima Lietuvos istorija, lokali patirtis, svetimos detailes ir niuansai... Tačiau pirmasis natūralaus nerimo ir sutrikimo plėynes gali būti puikus kūrybinis postūmis. Juk visas konkretios istorijos, detaliausiai likimai atspindi žmogiškąją partiją pačia plačiausia prasme. O šokio kalba puišiausiai tinka abstrakcijoms ir apibendrinimams. Taip F. Feherio dėka Lietuvoje kažkada vykęs sukilimas tapo vengrų ir visų kitų engtų tautų sukilmais. Žiūrėdamas spektaklį net neabejoj, jog scenoje matai trauminės patirties „atvaizdą“, kuris išreikštąs itin sudėtinga neapsakomo grožio ir originalumo plastika. Grožis ir bjaurumas susijungia vienam.

F. Feheris nėra baigęs jokių akademinių choreografijos mokslo ir, kaip pats teigia, labai tuo džiaugiasi, nes turi viską, ką dažniausiai tokio išsilavinimo siekis atima. O iš ko mokytis, pakako ir taip, tačiau laisvės niekas nevaržė. Choreografas prisipažista, jog Vengrija nėra pati geriausia vieta šokiui skleistis, nors situacija šiuo metu lyg ir keičiasi.

Kompozitorius Davidas Kovacsovicsas.

Choreografas Ferencas Feheris.

Laisvė, kurią taip akyliu saugojo šokėjas, o vėliau ir choreografas, yra pagrindinis reikalavimas dirbant ir su kitais šokėjais. Po spektaklio F. Feheris publikai prisipažino, jog dažniausiai šokio mokosi iš gyvūnų. Ir tai ne pokštas. Jų kūno judesiai geriausiai išreiškia žmogiškosios laisvės sieki. Choreografas yra fizinio šokio atstovas. Kūnas jo šokyje svarbesnis už protą. Tiksliau, proto turi beveik visai nelikti, nes kūnas pats žino, kuria linkme judeti, ko siekti. Ypač pavargęs kūnas, kuris, pasak choreografo, jau niekuo nesidangsto, neapsimetinėja – tiesiog paklūsta sunkiai nusakomiems dėsniams ir instinktams. Toks sąmoningai sudėtingas spektaklis yra ir „Auros“ šokėjams. Ema Nedobėžkina, Gotautė Kalmatavičiūtė, Solveiga Vasiliauskaitė, Marius Pinigis ir Mantas Stabačinskas beveik tiesiogiai įveikia save. Todėl nuovargio ir kančios kupinas kūnišumas, natūros triumfas, priartėjimas prie instinktus atveriančios fazės antroje spektaklio dalyje keičia choreografinį vizualumą ir tikrai pasirodo su pačia baisiausia sukiliimo žiaurumų kauke. Nežinia, kiek šio „prakaito kvapo“ liks šokant didelėje, tolomoje scenoje, tačiau „Auros“ studijoje spektaklis pulsavo, skleidé ypatingą jėgą.

Pasiduoti ir išsilaisvinti lengviausia kuo nors sekant. Šiuo atveju galima klausytis paties kūno „gaudesio“, bet jei šalia puikus kompozitorius, vertėtų pasiduoti vedančiai loginei muzikos kreivai. D. Kovacsovico muzika tampa beveik lygiaverčiu spektaklio partneriu. Jos įvairovė tarsi brėžia skirtinges siužetines linijas, diktuoja galimus klausimų ir atsakymų variantus, veda paskui save choreografijos srautus. Idomu, jog abu autoriai itin subtiliai sudėliojo muzikos ir choreografijos sluoksnius, kad nepajustume jokio pertekliaus ir tuštumos duobių. Dažniausiai šie kladai gulasi paeiliui tarsi klausimai ir atsakymai – „sunkus“ garsas spektaklį pradeda, o tada laukia judesio tęsinio.

1863 m. sukilimas dabar jau ne tik muziejuose ir vadovėliuose. Jis vėl materializavosi žmonių kūnuose, tik ši sykį tokį sunkumą priėmusių šokėjų. Tikėkimės, kad premjera neužtrucks.

Šokio teatro „Aura“ archyvo nuotraukos

6 Kūryba/*Svečiai*

Claudio Gaete BRIONES (Valdivia, 1978)

Poezijos rinkiniu „Mink'a“ (2012) (iš šio rinkinio yra ir verstas eiléraštis), „Disidentų kapinės“ (2005), „Ryšiai. 9 Karibų ir Afrikos poetai“ (vertimas ir pristatymas, 2012) autorius. (Verčiant laikytasi autorinės rašybos.)

vakariené

*tamsūs lapai ant grindinio
žiurkės laksto šalia upės*

šaltis

*retina medžių lają, jos virpesius, sproginėja
laštelių leksika vyniojasi*

: stiklinės – nuo peršalimo – akys
kuriomis praeivė arabė sutrikdo mane –
pro autobuso stiklą

*medžiai niekada nenustoja augti
suaugę gyvūnai sustoja
pažiūrėti elektros srovės, filmavimo
superprodukcijos kuri ateinančiais metais
bus pristatyta su titrais magrebe*

*lapai stiklai
tamsūs lapai žali stiklai
žiurkės šokčioja šaltis ir nuobodulys

ant skystaplažmio ekrano
sostinė projektuojaši, regisi
sau ploja
arabai niekad nenustoja atvykti*

*suaugę prancūzai užsilaiko
norėdami mažinti migraciją*

atominė bomba sprogsta vandenyno dugne

laštelės veikia tarp skeveldrų

*: nuo rasos stikliniai lapai
kuriuos smarkus vėjas praeivis suvirpina –
publika abejinga*

*uždrausta gerti šlapintis miegoti
gąsdinti
uždrausta klijuoti skelbimus
išskyrus draudžiančius klijuoti skelbimus*

*koncentrinės bangos atplaukia, lūžta
blaškosi prieš bangolaužius
pésčiųjų leksikos krantai*

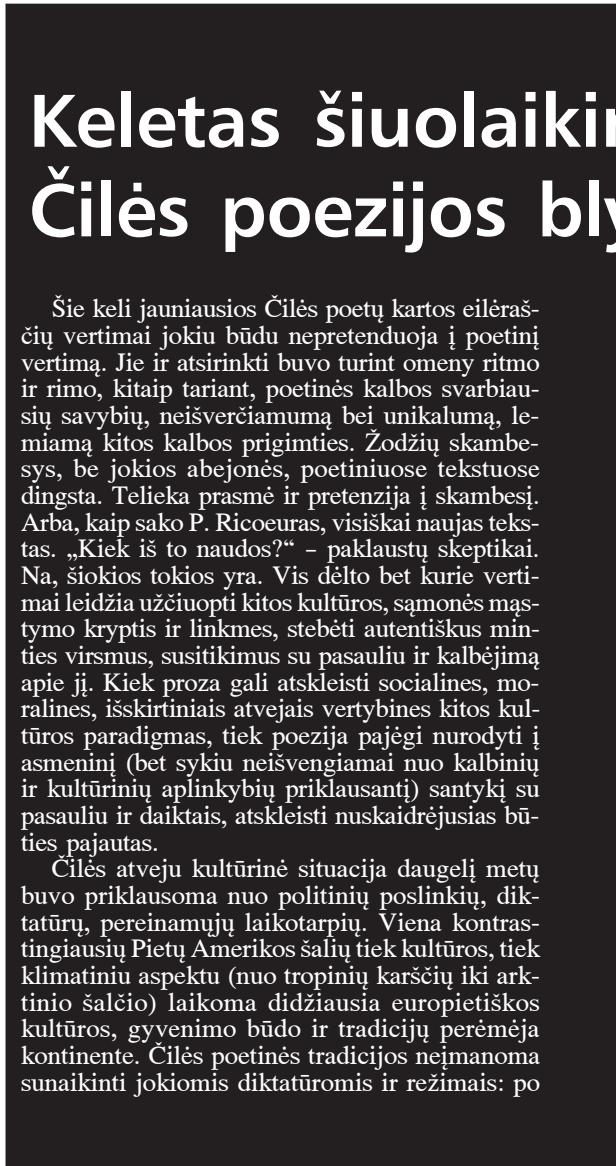
*tamsūs lapai ant grindinio
žiurkės šokčioja šalia upės
ten geria ten šlapinasi ten miega
kelia baimę*

Julio ESPINOSA (Santiago, 1974)

Is svarbiausiu poezijos rinkiniu minetinas „NN“, 2007 m. gavęs Sesers Juano Inés de la Cruz apdovanojimą, bei „Sintaksė – asfaltas“, kuris 2010 m. įvertintas Portugalijos karalienės Izabelės premija. Autorius sudarė šiuolaikinės Čilės poezijos antologijas „XX a. Čilės poezija“ (Madrid, 2005) bei „Žodžiai apie žodžius: 13 jaunu ispanų poetų“ (Santiago, 2010). 2011 m. kūrėjas apdovanotas prestižine Pablo Nerudos fondo premija, vadovaujau Rašytojų mokyklai Saragozoje (Ispanija) bei šiuolaikiniu autoriu kūryba publikuojanciam žurnalui „Heterogenea“.

Greitjs

*Greitis pakeičia skausmą.
Kai nėra laiko,
Nėra nieko.*

nės yksnių

Pablo Nerudos (Nobelio literatūros premija 1971 m.) ir Gabrielių Mistral (Nobelio literatūros premija 1945 m.) poetinių fenomenų kultūroje įtvirtinami pamatiniai mąstymo ir kaibėjimo apie būti būdai. Po žiaurios Augusto Pinocheto diktatūros pereinamasis laikotarpis į demokratiją prasidėjo tik dešimtajame XX a. dešimtmetyje. Ar tai nepanašu į posovietinių demokratijų situaciją? Poezijos suklestėjimas ir popularumas tapo visuotinis. Ar ši mintis neveda prie ītarimo, kad poezija suklesti ir iškyla kritiniai momentais. Ir kodėl? Tampa labai aktualu kalbėti (ir ne bet kaip, o gražiai!) pries absurdą, pries neteisybę, pries žiaurumą, pries karą, pries liūdesį... tai – dažna poezijos funkcija. Funkcija, kurios neatlieka, o gal ir negali atlikti proza. Nes poetinio žodžio skambesys teikia gyvybę.

Gržkime prie šiuolaikinės Čilės poezijos. Beveik visi čia pristatomieji autoriai pereinamuojū į demokratiją laikotarpiu buvo vaikai. Nors daugelio jų seneliai ir proseneliai – atvykėliai iš karo apimtos Europos, kai kuriems jų taip pat teko išeivio dalia: Alejandra de Rio gyveno Vokietijoje. Julio Espinosa Guerra, Claudio Gaete Briones, Marcela Parra ir Juan Soros gyvena Ispanijoje. Šie keli eilėraščių vertimai nesiekia pateikti visumos vaizdo, bet gali prisdėti prie dalinio įvairialypės šiuolaikinės Čilės poezijos situacijos atvėrimo.

Vertėja

Juan SOROS (Santiago, 1975)

Inžinierius ir poetas. Išleido tris poezijos knygas: „Lavoninė“ (*Tanatorio*, 2002), „Pelenuotas“ (*Cineraria*, 2008), „Tarsis“ (*Tarsis*, 2010). Vadovauja poezijos kolekcijos „Transatlantica / Portbou“ leidybai.

Sapnas neturi
jokio ryšio su mirtimi.
(tai tau sakau aš
kuris mirė)
Sapnas yra už(si)miršimas,
nieko daugiau.
(tai tau sakau aš
kuris nesapnuoja)
Mirtis yra
anapus užmarštis.
(tai tau sakau aš
kuris neužmiršta)
Miguel Angel Hortal, in memoriam.

Kodėl motinos sutinka

Niekad nesupratau kodėl
mano mama skalbdavo paklodes
net jei jos būdavo švarios.

Nubudusi dažnai galvoju, kai nieko nėra
ir kloju lovą iš vidaus. Tuomet
piešiniai ant pižamos sugriūva
o pusryčių raidės merdi burnoje.

Troškimas mus palaiko
atliekant inventorizacijas kur nieko nėra
keliant ir leidžiant tomus
amulety:
užsienietiška moneta, pirštinė
anoniminės fotografijos.

Marcela PARRA (Temuco, 1981)

Išleidusi poezijos rinkinius „Elementorius“ (*Silabario*, Santiago, 2008), „Démé“ (*Mancha*, Madrid, 2012) bei „Greitoji“ (*Ambulancia*, Santiago 2010 ir Buenos Aires, 2011). Pablo Nerudos fondo 2005 m. stipendininkė, 2007 m. apdovanota Enrique Lihn premija Nacionaliniam jaunuju kūrėjų meno ir poezijos konkurse. Poetei 2008 m. taip pat suteikta Nacionalinės Čilės kultūros ir menų tarybos stipendija literatūrai nei kūrybai.

Tai klaudinanti užuomina
viskas ką sutinku gatvėje
ir jos reikšmė susideda iš erdvės įvardijimo
dėl viso piko, nes „taip“.

Staigus noras pasenti
sukrečia pagalves šių namų
nugludintų atspindžiais.
Mano veidas pamažu juda link kito amžiaus
nors svajose man vienu kartu iškrenta plaukai ir
dantys.

Stumdaud baldus nešioju jų kūnus
kaip varpus. Mėtai į paukščius
pusryčių liekanas
apčiulpts prieš valandėlę dulkinais ar sukrečiančiais klausimais
be išėjimo, be vizitų, be rausvo popietės veido.

Alejandra del RIO (Santiago, 1972)

Poetė, rašytoja ir poezijos pedagogė. Išleido šias knygas: „Aš kaktusas“ (*El yo cactus*, 1994), „Parašyta brailiu“ (*Escrito en braille*, 1999), „Dievas yra aš-kitas“ (*Dios es el yotro*, 2004). Dirba poetinės edukacijos srityje. Šis eilėraštis yra iš dar nepublikuoto rinkinio „Personae“ (*Personae*).

Fotelis nelaukia kol ji užims
Užuolaidos niekad nebuvo užtrauktos
Patalynė išlaikė sapnų tvarką
Šįryt atnešė telegramą
joje sakai kad
nesi geras man

Praeitos nakties svetimumas šiandien toks artimas
o tavo bučinys
tapo svetimas.

Vertė Akvilė ŠIMĒNIENĖ
Iš „Insula“, lapkritis, 2012

Viešbučio kambarys

Priešais Edwardo Hopperio paveikslą

Vakar šiam kambari buvo tyla

Atsinešiau su savim dulkių
du lagaminus
ir atsisveikinimo bučinį

Viešbučio kambari telpa nebūtys

Batai ilsisi prie drabužinės

Skrybėlė poilsiauja laisva nuo galvos

Po lova niekas nesilepia

8 Kūryba

Ieva RUDŽIANSKAITĖ

Prasmė ir kolibris

Nors keičiasi epochos, kartos, bet absoliučiai virose geografinėse platumose, kur tik įmanoma rasti *homo sapiens*, pačiomis įvairiausiomis kalbomis būtinai ištariama: *kas yra mano gyvenimo prasmė?* Tas klausimas gali ištikti juodos nakties gelmėje, suki-birkščiuoti senutės akyse ar ant pavasarinių smiegulių žiedų, nedrąsai ir baltais švytinčiu virš pilkšvo sniego likučiu. Tas pats klausimas – *kokia prasmė egzistuoti, jausti, žvelgti į visa tai: į pasaulį, kuris kasdien pasireiškia vis kitokiais ir sykiu tais pačiais pavidalaus?* – visada naujas. Jį gali pašnabždėti, pašiūlyti, išprovokuoti bet kokios aplinkybės ar iš pirmo žvilgsnio netikėti atsitiktinumai. Galime pažiūrėti filmą arba paimiti į rankas knygą, kuri ta-vó mintis įsuka lyg sūkurys, sunaikina astumas,

išplečia erdves, o mus nukelia ten, kur nebuvo, kur net nesiruošiame būti. Dėl ko? Kad atrastume tai, ko negalėjome atrasti. Ir šio naujojo atradimo priežastis gali būti paveikslas, kino filmas, fotografia, spektaklis, traukinio dundėjimas, laivo skiedra, beveik prilipusi prie horizonto, knyga *etc.* Kito žmogaus atradimai gali virsti ir tavo atradimais. Štai dabar Alphonso Lingio vedama galiau atrasti Pietų Ameriką.

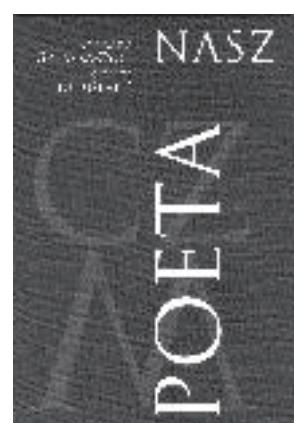
„Tądien, kai atvykau į Limą, saulė jau visą savaitę šviesdavo tik po dvi valandas per dieną. Kitą dieną ji švietė vos vieną valandą, dar kitą – nepasirodė išvis. Užėjo *garua*, tas keistas šaltas vandenyno rūkas, keturiems mėnesiams uždengiantis visą Peru pakrantę. (...) Turėjau ištūkti; nusprendžiau vykti į Naską.¹“

Suvokiu, kad aprašydamas skrydį lėktuvu A. Lin-gis žavisi nuo rūko nepriklausoma saulės šviesa, o kuri buvo apgaubta *garua* šydo ištisas dienas, o lėktuvui pakilus aukštyn rūkas matėsi „lyg švari ériuko vilnos antklodė“². Rūkas driekėsi po saule. „Baltame rūke man pavyko ižiūrėti blankias ilgas linijas, ištęstus trikampius, kvadratus ir trapecijas.“³

Esu *garua* stebėtoja, bet to maža, mane aplimpa kiti reginai ir pojūciai, nes ilgainiui A. Lin-gio akyse linijos virsta įvairiausiais paukščiais: kondoru, fregata, ereliu, kolibriu, papūga, paukščiu su zigzag formos kaklu. Vėliau jis išvysta beždžionę, lamas, šunį, krokodilą, orką, žuvį, iguaną, vorą, gėlę ir žmogaus pavidalą, kurį lėktuvą pilotavęs lakūnas pavadinio „pelėdžmogiu“.

Etažerė

Barbara Gruszka-Zych, Birutė Jonuškaitė
„Mūsų Poetas / Nasz Poeta“. –
„Naujoji Romuva“, Vilnius, 2012.

Į knygas, kuriose rašoma apie garsenybes, kar-tais žiūriu su bauguliu – ar nepradės priminti mitinių herojų? Tačiau Barbaros Gruszko-Zych ir Birutės Jonuškaitės „Mūsų Poetas“ – kitokia. Tai nėra dar viena Czeslawo Miloszo autobiografija ar studija, metodiskai lukštenanti kūrybą, bet dvikal-bis leidinys (tekstai išversti į lenkų ir lietuvių kal-bą), kurį susieja pastanga įprasminti savitą ryšį su poetu. Juk praversti Bogulawskio gatvės šeštuoju nu-

meriu pažymėtas duris Krokuvoje, užsuktį į Šete-nius ar anuometinį Krasnagrūdos dvarą, šiandien virtusius tik steriliomis kultūrinėms iniciatyvoms atviromis erdvėmis, proga pasitaikė ne visiems. O dvi rašytojos, turinčios žurnalinius patirties, skirtingose vietose, bet ilgą laiką mąstydamos apie tą patį asmenį, sudėjo du išties kitoniškus, chronolo-ginės sekos paisančius pasakojimus. Juose sumaniai susipina reikšmingos žinomesnės Cz. Miloszo

gyvenimo detalės, arti buvusių žmonių judesiai ir individualios patirtys.

Skyriuje „Mano poetas“ B. Gruszka-Zych dalijasi savų susitikimų (1990-2004 m.) su Cz. Miloszu blyksniais. Skaitydamas šią knygos dalį iš pradžių jausiesi lyg kartu keliautum imti interviu, sekutum žmonių apsuptą poetą, jo kultūrinės veiklos faktus. Galiausiai nuotolis išnyksta, poeto siluetas pri-artėja tiek, jog be nuostabos regi jį sėdintį svetai-

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Šios figūros yra tokios milžiniškos, kad jas užfiksuojti tik iš lėktuvo skrydžio.

„Galiausiai nusileidome. Dabar pamačiau, kad linijos yra labai negiliai išbrėžtos, dauguma vos keilių centimetru gylio. (...) Mes nuvykome į mažą kotedžą, kuriamo gyvena Maria Reiche. (...) 1932 m. Maria Reiche, jauna vokiečių matematikė, dirbo prie savo daktaro disertacijos (...). Ji ēmė bražyti jų (linijų) žemėlapį naudodamasi topografinio matavimo instrumentais ir vaizduodama jas pagal skalę 1 cm = 10 metrų. Vieną dieną ji nustebė pamačiusi, kad piešia milžinišką kolibri. Iš Naskos ji jau nebeisvyko.“⁴

Ši mokslininkė nustatė, jog linijos brėžtos nuo 300 m. pr. Kr. iki 900 m. po Kr. Nuostabą kelia

tai, jog jos išrėžtos tiksliai, nors pavidalai, esant ant žemės paviršiaus, néra matomi, dar labiau glumino, kad žmonės, nubrėžę tas linijas, jų galėjo ir nepamatyti... Kodėl jie šitaip elgési, kodėl jiems to reikėjo, lieka tik spėlioti, kurti įvairiausias hipotezes.

Mus gali užklupti kitas klausimas: dėl kokios priežasties sprendžiant neišsprendžiamą gyvenimo prasmės klausimą taip staiga prireikė nusikelti į Naską? Ar šis veiksmas nepanašus į prasmės paieškas, kai neįtari, jog *būtent tai darai*: kylį lėktuvu, kad išvystum ant žemės paviršiaus išraižytą milžinišką kolibri, kurio niekada nepastebėtum būdamas *tame pačiame lygmenyje*?

Mes negalime pamatyti savo gyvenimo prasmės, nes mes *gyvename* savo gyvenimą. Norint suvokti, išvysti jo prasmę, būtina atsidurti kitoje dimensijoje. Liūdnai skamba, tačiau ji yra ne kas kita, o mirtis. Gal kiek parodoksalu, bet tik mirtis mums atveria prasmę, nes tik per ją galime išprasminti savo gyvenimą, tik jos dėka nustojame ji gyventi. Kai gyvenimas yra gyvenamas, nelemta pamatyti visumos ar pilnatvės, teduota tenkintis prasmės fragmentais. Nelyg tomis nubrėžtomis linijomis, kurias tik iš lėktuvo regi kaip užbaigtą kolibri. Ar mirtis nesusidvejina su skrydžiu, kurio metu atsiveria gyvenimo prasmės visuminis vaizdas?

Kad tas visuminis vaizdas atsivertų, be jokių abejonių, savo *gyvenamame* gyvenime turime kurti prasmės fragmentus. Jei jau apie tai prakalbome, būtina pabrėžti: nuo šio proceso neatisejama laisvės sąvoka. Laisvė – tai apsisprendimas vykdyti tam tikrą pasižadėjimą būtinai suvokiant jo ribas. Pasižadėjimas yra tai, kuo piešiame savo prasmės linijas, nors ir nežinome, kaip tai atrodys „iš viršaus“. Šis nežinojimas – mūsų laisvės ribos. Tad laisvą žmogų galima apibūdinti ne tik kaip suvokiantį savo paties pasižadėjimo galias, kurios „susiduria“ su kito pasižadėjimu, bet ir kaip jaučiantį, kad jo laisvė nepajęgi išlikti vien tik pati savimi: tam gyvybiškai reiškalingos ribos, nes nepaneigsi, jog kartais išgvendinant pasižadėjimą būtinės didelės valios pastangos, gebėjimas prisiversti pažadą realizuoti. Parodoksalu, bet laisvė sukuria iluziją, jog dėl jos nereikia siekti prasmės išgvendinimo, tačiau būtent laisvė ir yra postūmuis brėžti savo gyvenimo prasmės linijas. Tik laisvas žmogus gali peržengti lemtį, kuri mus pasitinka, norime to ar ne. Pagaliau laisvė – pacios

lemties virsmas į prasmės fragmentus. Atspirties taškas gali būti filosofas Ludwigas Wittgensteinas, kuris apie prasmės išgvendinimą kalba kaip apie susitaikymą su lemtimi:

Ką aš žinau apie Dievą ir gyvenimo tikslą? Aš žinau, kad šis pasaulis yra. Kad aš esu patalpinatas jame, kaip mano akis savo regėjimo lauke. Kad jis turi kai ką problemiška, ką mes vadiname jo prasmę. Kad ši prasmė yra ne jame, bet už jo (...). Malda yra mąstymas apie gyvenimo prasmę. Aš negaliu pajungti pasaulio įvykių savo valių, aš esu visiškai bejėgis. Aš galiu tiktais pasidaryti nepriklausomas nuo pasaulio ir tokiu būdu tam tikra prasme jį apvaldyti, atsisakydamas daryti itaka vyksmui.⁵

Malda L. Wittgensteinui yra vienintelis būdas išsimastyti į pasaulio bei gyvenimo prasmę. Ji yra racionalaus gyvenimo prasmės aiškinimo atsisakymas, ji nukreipta į tai, kas neišsakoma, o tai išreiškia ir visuminės prasmės nuojautą. Pasidaryti nepriklausomam nuo pasaulio ir jo reiškinį, vadinasi, nustoti jį kritikuoti ar ignoruoti, o susitaikyti su juo. Tokiu būdu žmogiškoji laisvė „peršoka“ lemtį, net jei konkrečios situacijos ir neįmanoma pakieisti. Žmogus tampa nepriklausomas nuo lemties, nesistengdamas nuo jos išsivaduoti, kaip saulė nepriklausoma nuo rūko, kurią skrisdamas išvydo A. Lingis ir perdavė sią patirtį kitiams.

Žmogaus gyvenimo prasmė, kurios fragmentus piešiame jau čia, *sklendžia viršum pasaulio reiškiniu*. Tačiau gyvendami savo gyvenimą mes niekada nesusiliečiame su jo prasme, nes negalime suvokti, kur „slysta“ jo prasmės linija, kur glūdi „pradžia“ ir „pabaiga“. Kaip ir kolibrio pavidalas, kurį taip netikėtai prieš savo akis išvydo Maria Reiche, gyvenimas tampa visuma tik iš tam tikro atstumo, o šis atstumas išreiškia ne-gyvenimą, bet *jau iš-gyventą gyvenimą*.

Mirties paradoksas: tik per ją susiliečiame su gyvenimo prasme, žvilgsnis tampa placiai apimantis, prasmė atsiveria visu grožiu ir tikrove...

¹ Lingis A. *Bendra kalba, paskiri balsai*. Vert. D. Bacevičiūtė. Vilnius: Baltos lankos. 2010. P. 25-26

² Ten pat. P. 26.

³ Ten pat. P. 27.

⁴ Ten pat. P. 27-29.

⁵ Wittgenstein L. *Užrašai 1914-1916*. vert. J. No-reikiene. Vilnius: Pradai. 2001. P. 105.

neje, atskusį geriau girdinčią dešiniajį ausį: nuo dalykinį pokalbių pereinama prie apsilankymų, virstantių dviejų poetų pašnėkesiais apie eilėraščius ir kartais slegiantį gyvenimą. B. Gruszkai-Zych rašymo stilius primena jos poeziją (eilėraščių nestinga ir šiame leidinyje) – moteriškai pastabus, stabdantis detales, akimirkos žaismę. Tod viename iš susitikimų regi, kad poeto „antakiai lakstė po kaktą kaip maži gyvūnėliai“ (p. 115), jog jis „kaip ir visi, valgo sriuba tarškindamas šaukštū iš lėkštė“ (p. 95), o pašnekovė sykiaiatsiūdūsta: „Tik šypsena galėjau jam atsakyti, nes staiga iš poetės, laukiančios eilėraščių vertinimo, pavirtau moterimi“ (p. 106). Nors autorė Cz. Miloszą nuolat apdalija įvairiausiais vardais – Mano Poeto, Šeimininko, Meistro ar net žavai pakrikštija ji Meile (nuo Milosč) – nejauti puikavimosi, panegirik, nes nesiekama tapatintis su nobelisto artimaisiais ar įsiterpti į darbinę kasdienybę.

„Miloszo takais“ (1981-2011 m.) einanti B. Jonuškaitė prie poeto priartėja visai kitaip: susitelkama į poeto kūrybos ištakų erdvę. Autobiografijos, atsiminimų ir poezijos vertėja įprasmina rašytojo mintį, jog „būtent vaizduotė buvo pajęgi atnaujinti poeziją, o galbūt ir vidinį gyvenimą“ (p. 198). B. Jonuškaitė su poetu „susitinka“ lai-

kais, kuriuose tikslinasi smulkmenas per rašytinius šaltinius bei žmones, gyvenusius Seinų ir Kėdainių apylinkėse. Tačiau jos pastangos nevirsta tiesiog tyrinėjimu: tai poetiškas bandymas suverti Cz. Miloszo vaikystės laiko karoliukus, suprasti prakalbinant be gailesio ir, kitaip nei B. Gruszkai-Zych, be konkretesnių atsakymų.

B. Jonuškaitė kartais pagauliai skaitytojai perkelia į kitą erdvėlaikį: „Keturi ganyti arkliai (juk tetulė Nina pati juos prižiūri) bėga smarkia ristute, važnyčioja jaunutviška Aleksandras. Zaza, užsiklēkė kojas ant priekinės sédynės, kažką niūniuoja, o Czeslawas prigludęs skruostu prie lango: rudenėjančių laukų apsuotas nedidukas ežeras tarsi müsslinga Dievo akis traukia, vilioja“ (p. 175). Tačiau iš Seinų krašto kilusiai autorei svarbu ne vien atkurti galimą praeities topografiją, ją meniškai derinti su permastomais dabarties vaizdiniais. B. Jonuškaitė neužsižaidžia ir sąmoningai pritaiko savo kalbėjimą prie lenkakalbio skaitytojo: pažymi svarbiausias lietuviškias detales (netgi su šypsnį keiliancią jaunutvišką 1989 m. nuostabą) ir poeto reakcijas į jas, pristato kultūrines iniciatyvas, susijusias su gimtine. Kartu rašytoja pateikia eseistinių „Atvirkštinių atspindžių“, kuriame, atpažindama „Isos slėnio“ Tomo patyrimuose mažąją save, gali sutrik-

dyti skaitytoją perdėtu autobiografiškumu. Tačiau greit nurimsti, nes palengva atskleidžiama gyvenimo tarp dviejų kultūrų pažymėta trajektorija, tai kur žvilgsnis į šiandieninę situaciją Seinų ir Vilniaus krašte – aktualūs ir pamatuoti. Ribos tarp fikcijos ir šiurkščios tikrovės tai brėžiamos, tai trinamios, o Cz. Miloszo figūra lieka autoritetinga pakeleivė.

Knygoje néra chrestomatinių Cz. Miloszo portretų, vien leidinio autorėms priklausantys, nematyti kadrai. Jie primena leidimus žengti į jo teritorijas. Užverčiant „Mano Poetą“, glumina tik viena – ketvirtasis viršelis. Jame neatsakingai išstrauktą Cz. Miloszo mintis apie moterų poeziją, kurios centrinė figūra yra leidinyje neminima erotikų kūrėja Anna Swirszczyńska. Galbūt B. Jonuškaitė ir B. Gruszkai-Zych norima prisegti pilkų pelycių, virtusių liūtėmis, palyginimą? Ar toks leidinys skaičomas it moteriškos drąsos gestas? Abejoju. Juk knyga pirmiausia siejasi su Cz. Miloszu. Todėl norisi sakyti ką kita: „Mūsų Poetas“ – kūrybingos, pagrįstos dokumentikos pavyzdys, kuris ir individualiomis rašytojų sąsajomis su iškiliu kūrėju gali sudominti skirtingomis legendomis tikinčią dvikalbę auditoriją.

10 Kūryba/Svečiai

José BALZA

Pinklés

„Ar jau visi?“ – paklausia vienas vaikinas, vos tik ižengiamie ir einame į patalpą, kur jau laukia kiti. Kažkuris atsako, jog dvięjų grupės narių dar nėra, bet iki sutarto laiko liko kelios minutės. Kol iš kavinkės pėdinau į šią vietą, maniau, kad iš grėsmingai apsiniaukusio dangaus tuojo prapliups lyti, tačiau tam-sūs, lietaus pritvinkę debesys tik vangiai slinko virš galvos. Kambaryste, sykščiai apšviestame menkos lempelės, regis, slopinančios garsus, girdėti tylūs balsai: vyrai, kas kur sukrėtę į žemos kėdes, pusbalsiu šnekuciuijosi, laikydami ginklus. Dvi merginos su niekuo nesikalba. Pro langą stiklus kambarin tarpais prasiskverbia plyksčiojančių reklamų atšvaitai, jie iškreipia čia esančių žmonių veidus.

Pagaliau prapliumpa tikra liūtis. Aplinkiniai nekreipia į ją jokio dėmesio. Stebiu, kaip lietaus lašai tylska į langą, sruvena juo, ir tarpais atrodo, kad stiklas tirpsta. Prasidėjus lietui, lydimi mane pasitikusio vaikino, į kambarį suguža ir likusieji grupės nariai. Taip staiga paplysusি liūtis netrukus liaujasi, ir miestą vėl aplėbia įprastas diandomėlio gausmas. Atskirų garsų negirdėti – aplinkui sklinda vien smarkokas, veik harmoningas, gal net kiek slėpinigas ūžesys... Iš dešinio krašto pakyla aukštasis juodbruvias žmogus, nueina į kambario vidurį, atsisėda ant grindų. Vadinas, jis kažką mums pasakyti. Vyriškis maždaug mano amžiaus; kadaise kartu mokėmės, nuo tų laikų susitinkame tik tokiomis aplinkybėmis kaip ši.

Man šis kartas, ko gero, yra vienas iš paskutinių tarp šių žmonių, tad jaučiuosi visiškai ramus. Igavus patirties, niekas nesukelia ypatingų sunkumų. Anksčiau, ypač vykdant pirmąsias užduotis, vis dingodavos, jog nutiks kas nors nenumatyto; apnikdavo įkyrios mintys, kad atliekant užduotį kažkas nepasiseks. Tačiau kaip tik tais atvejais manės neapleisdavo ir priešinga mintis – deramai įvykdysti mums patikėtą operaciją. Svarbiausia – kova, negailestinga kova. Kol mes klausydamės nurodymų ir kol mano sąmonės dar nebūdavo pasiekės užduoties, kurią turėsime įgyvendinti, planas, jausdavausi visai ramiai. Tik paskui smegenys imdavo karštligiškai dirbtis, užplūsdavo nemumaldomas noras veikti kuo sparčiau, tapdavau tiesiog smarkiu veikimo įrankiu, tarsi pradingdavau, absoliučiai atsiuodavau šaltam, tiksliai apskaičiuotam veiksmo kvaituliu. Net pats nelabai suvokiu, iš kur manyje atsirasdavo tokia audringa gyvenimo pajauta, tik prisipažistu, kad kartais gyvenimas man smagus vien dėl to, jog žinau: netoliome ateityje laukia tasai visa apimantis kvaitulys. Itampa atslūgdavo tik atlikus užduotį.

Šiame susitikime paskutinį kartą kruopščiai tikslinamas pasirengimas vykdyti naują pavedimą. Kai paliksime patalpą, operaciją privalėsime įgyvendinti griežčiausiai laikydamiesi nurodymų. Jauniems mūsų kūnams nėra kito pasirinkimo. Taigi aukštasis žmogus dar kartą patikslina detales: jau išslinkę gatvėn, turime palaukti automobilio, kuris mus

José BALZA (g. 1939 m.) – Venesuelos prozininkas, literatūros kritikas. Studijavo psychologiją, vėliau dėstė įvairiuose Venesuelos universitetuose. Kūryboje vaizduoja įvairius šalies gyventojų sluoksnius. Būdingas gilinamas iš žmogaus vidinį pasaulį. Pirmieji rašytojo kūriniai – romanai „Ankstesnis kovas“ („Marzo anterior“, 1965), apskymų rinkinys „Pasakojimų pratybos“ („Ejercicios narrativos“, 1967), romanai „Pinklés“ („Largo“, 1968). Vėliau išleido erotinės pakraipos romaną „Kirtis“ („Percusion“, 1982), Amazonijos srities gyvenimą vaizduojantį romaną „Vidurnakčio videofilmas: 1/5“ („Medianoche en video: 1/5“, 1988), Venesuelos sostinės kasdienybės atspindžiai pateikiami romane „Po Karakaso“ („Despues de Caracas“, 1995). Skaitytojams siūlome fragmentą iš romano „Pinklés“.

paimis. Nėmaž nesikalbėdami, trumpam nustojo valytis ginklus, vyrai atidžiai klausosi jo nurodymų.

Derėtų pripažinti, jog tasai nuolat patiriamas veiksmu nesuvokimas bei laiko nuojaudos praradimas mane apėmė tik vykdant antrają užduotį. Tuomet mūsų grupė privalėjo išvaduoti įkalintą draugą. Jutau baisų nerimą ir rūkiau be perstojo iki susirinkome krūvon. Automobiliui užvažiajavus ant kalvos, išlipome: stojome į sargybą iš anksto nurodytose vietose, iki išvaduotasis draugas sveikas atsidūrė tarp mūsų. O netrukus po to, kai netikėtai teko pradėti šaudyti, kažkas émė trūkineti sąmonėje; joje maišėsi naktis, šviesos, galvojau, kad praradau atsargumą. Lékė automobilis, spiegė stabdžiai – viskas rodės labai neįprasta, nors tatai buvo to reikalo esmė, – o aš staiga supratau, kad mes, nors ir esam kartu bei veikiam vieningai, neturim tarpusavio ryšio. Iš pradžių atmečiau šią mintį, bet ji įkyria nedavė man ramybės, ir po kurio laiko susivokiau, kad kitų ji nekamuoją, tik mane. Vėliau gerai prisiminiau draugo išgelbėjimą ir šūvių garsus; šie du dalykai įstigo labai aiškiai, tačiau dingojo, kad juos siejantys laikotarpis sykiais kažkur nutrūkdavo. Kas be ko, tada labiausiai man rūpėjo, kad liktume gyvi; tyliai kuždėjau pavadinimus gatvių, kuriomis galėtume pasprukti, ir kuo puikiausiai mačiau, jog kai kur darome klaidų. Galiausiai, kai atsisveikinom vieni su kita, veiksmu nerūšumas manės jau nebekamavo. Paskui, snudu-

**Oskaras Milašius „Sutemų dainos“:
eilėraščiai. – „Homo liber“, Vilnius, 2012.**

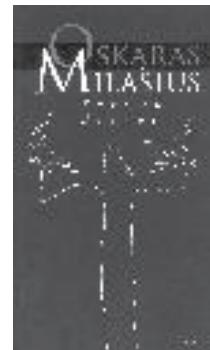
Visai neseniai vienoje auditorijoje teko girdėti Algirdo Patacko pasakojimą apie privatų gyvenimą sovietmečiu, kai pasukę į tam tikrą Laisvės alėjos tarpuvartę išrinktieji galėjo patekti į vieną iš daugelio lyg ir neįssiskiriančių butų. Ten buvo skaitomas lengvai nepasiekiamos eilės, tarp jų ir Oskaro Milašiaus, skatinusios jaunuolių vaizduotę perkelti juos tarsi į prieškario Kauną, tarsi į Paryžių. Nudžiugino, kad šis autentiškas prisiminimas įtrauktas ir į žymiojo poeto „Sutemų dainų“ pratarmę, kurioje A. Patackas deramai įvertina vertėjo Vaclovo Šiugždinio bei jo bendraminčių indėlių, padėjusių kokybiškiems tekstams išvysti šviesą. Dar kartą išleisti prancūzų-lietuvių rašytojo poezijos vertmai – gražus ir vertingas poelgis. Tuo labiau kad ilgai uždelsus, ko gero, istorija pasikartotų: šian-

dieniniai jaunesnės kartos skaitytojai gali tapti antrikvariatų svečiai, ieškančiai jau leistinos, bet sunkiau gaunamos poezijos knygos.

Daug kalbėti apie svarbius, platus akiračio, gilaus matymo žinomo poeto kūrinius ar jo ryšius su Lietuva – tolygu tuščiažodžiauti ir kelti nuobodulį, kuris gražiai skambėtų tariamas prancūziškai (*ennui*). O. Milašiaus eilėraščius reikia skaityti. Malonu įsitraukti į knygą pustant, kai visi keliai sunkiau pravažiuojami ir trumpam tampi lyg atskirtas nuo visuotinio triukšmo: „Nežadink lemos, priebla – bičiulė mūsų, / Ji niekad neatine, neatnešus mums šiek tiek gerų laikų. / Jei tu iš kambario išginsi ja, lietus ir vėjo gūsiai / Ims tyčiotis iš jos liūdnų drabužių ir pilkų“ (p. 62). Tarp nuolatinio paslapties, gyvenimo ir mirties alsavimo vienatvėje (čia išties ki-

tas vis nutolsta) poeto tekstuose įsiterpia gyvenimui diriguojanti visa apimanti meilė. Tačiau ji nedovanoja vien palaimos. O. Milašiaus tonacijos neprimena saldžiabalsio, iracionalaus romantiko, tai brandaus žmogaus balsas, traukiantis permąstyti gaivališkos tikrovės dūrius. Kad šitai suvoktum, nelaibai svarbu, kuriam ar kada rašytam eilėraščių rinkiniui tekstas priskirtinas. Sustojo ties „O tavos balsas lyg ménulio gausmas šulinys, / Kur aidas, tas birželio aidas eina atsigerti“ (p. 75), žymiuoju „Eliné, Eliné, rankas atimki nuo manos širdies“ (p. 42) ir nežinai, kas šitą minutę yra įtaigiau: sniego šviesa, atispindinti pro langą, ar raidė lapo baltumo.

O. Milašiaus „Sutemų dainos“ – sugrįžusi galimybė vėl trumpam pamiršti savo laiką ir kvėpuoti išliekančios, aristokratiškos poezijos oru.

riuodamas lovoje, kiek tik įstengiau, bandžiau atgaminti visą įvykių eiga. Bet mintyse vis atsiradavo pusvalandžio tarpas, susidarės kaip tik po tos valandėlės, kai aš džiugiai pasveikinau išvaduotąjį bičiulį.

Jauniausias iš mūsų pranyra pro kalbančiojo nugarą ir, atsirėmęs į sieną priešingoje puseje, išitaiso tiesiai prieš mane. Kurį laiką negirdžiu trumpą, skvarbių aukštojo žmogaus nurodymų ir dėmesį sukeliu į vaikiną, menkai nušvestą blankios šviesos. Baltos sienos fone aiškiai ižvelgiu it apibrėžtą tamsų jo kūno siluetą. Permetu akimis savo bičiulių veidus; juose regiu vien atidą aukštojo žmogaus nuorodomis. Čia aš susivokiu: kad ir kokie skirtini būtų mūsų susitikimai, juose visuomet skambia tie patys skvarbūs ir tikslūs žodžiai.

Aukštasis žmogus palenkia galvą. Valandėlę taip būna tylėdamas, o paskui teiraujas, ar yra klaušimų. Reikia viskų deramai išsiaiškinti. Jis lėtai nužvelgia aplinkinius, tačiau klausimų neatsiranda. Gyslos jo kakle atsileidžia, ir man topteli mintis apie atvaizdus, kalamus monetose; tamsus šio žmogaus veidas, regis, yra pati istorija. Veikiai mes atsidursime gatvėje, leksim per miestą, iššokę iš automobilio supurtymis tas jo dalis, kurias laikom blygės iškūnijimu. Kol kas dar anksti, ir mūsų draugas tebelaukia klausimų. Čia mano žvilgsnis nukrysta į ratu susėdusių vyrų kojas. Kambario prielandoje matau patį keičiausią apavą. Ar kartais nesam tie patys, kurie kadaise kovémės Senovės Graikiijoje? Trumpam aš suvis sutrinku, paskui, prisiminęs, kaip tiksliai ką tik buvo apibūdinti mūsų būsimos kovos veiksmai, susivokiu, jog mumyse nieko nebeliko iš senųjų karių. Dabar kova, trupmai tarant, yra tarsi koks sachmatų žaidimas – šaltas, aiškiai apmąstyta, kruopščiai ir tiksliai vykdomas. Niekada anksčiau protas nebuvo taip aiškiai apibrėžęs žmogaus veiksmų. Ryšys, kuris mus sieja su kitomis civilizacijomis, yra tiktai kraujas

ir skausmas, tačiau net ir tie dalykai šiais laikais turi jau kitas prasmes.

Galiausiai aukštasis žmogus atsistoja. Jo veidas dar švyti, tarsi būtų iškaltas monetėje. Jis atsigers truputį vandens, o paskui mes greitai pasiruošim ginklus. Paskutinis patikrinimas. Kažkas man padauda rankinį kulkosvaidį; aš pažiūriu, kaip jis veikia, patikrinu spyną. Tamsiai mėlynas, kone juodas ginklo plienas kelia nerimą.

Netikėtai sumetu, kad tarp manęs ir tik ką numatyti veiksmų veriasi kažkoks plyšys. Bandau tam ryžtingai pasipriešinti. Jei šiandien pasitrauksiu iš kosos, daugiau negalėsiu dalyvauti tame amžinai besi-tesiančiamapseireiškime, niekas nevalios pakeisti mano mąstymo. Suspaudžiu ginklą, ieškodamas ryšio su metalu. Žinau, nedaug trūksta, kad neberasciau tos sąsajos, bet čia mane išgelbsti laikrodžio ciferblatas. Po dvidešimties minučių turime išsiskirstyti. Susikaupiu ir galutinai parengiu ginklą.

Jau apsiraminęs atsigrežiu į greta užduočiai besi-ruošiantį bičiulį. Lemos šviesa gana aiškiai apibrėžia ratą, į kurią esam susibūrė. Man patinka simetrija, tad topteli mintis prie sienos stovintį jaunuolių paprasti, jog taip pat atsiestų. Tuomet mūsų rankų judejai būtų tarsi koks ritualas. Bet nieko nepasakau. Šalia sėdintis bičiulis atidaro šiandien jam tekušį revolverį ir sudeda į jį šovinius. Blankiai blizga greta mūsų esančio nedidelio staliuko paviršius. Bičiulis paguldo ant jo revolverį. Po to pasilenka į priekį, stengdamasis atsistoti, bet už kažko užklūva. Kad nepargriūtų, ranka griebiasi stalo krašto, aš taip pat puolu jam į pagalbą, tačiau viskas nutinka pernelyg greitai, ir abu nesuspėjam nieko padaryti. Ūmai žybėli ugnis ir dingtelis, kad ant mūsų griūva visas kambarys; mes sutrinkam ir suskumbam tik susižvalgyti. Dalykas tas, kad mūsų draugo pirštai, griebdamiesi staliuko, užkludo ginklą, plyksteli melsva ugnis, trenkia šūvis, ir prie sienos stovėjęs jaunuolis sukniumba. Kai jis nugriūva ant grindų priešais mane,

pastebiu jo kakle besiplečiančią tamsią dėmę. Dar nesusigaudau, kas nutiko, tad prieinu prie jo. Lempos šviesoje matau, kad jaunuolio švarką ir grindis pradedą dažyti raudonis. Niekas netaria nė žodžio. Visi keletą sekundžių stovi sustingę, nekrutėdami, kol tylą perplėšia kaltu pasijutusio draugo šauksmas. Jisai prapliumpa raudoti už mūsų nugarą. Šviesos rante aiškiai matom, regis, bejausmį jo veidą. Viena mergina prieinu prie jo ir mėgina apraminti.

Ant grindų patiesiame balta paklodę, paguldome prieš valandėlę šviesiam sienos fone mano matytą tamsų kūną, apie kurį dabar plinta raudonos dėmės. Mintyse sau tariu: „Didvyris.“ Gal net garsiai pasakau tą žodį. Aš klydau, senovės istoriją megindamas susieti su mūsų vadu. Štai čia esmė visų dalyku, kurie pasikeičia. Skausmas. Dabar aš baisiausiai kenčiu; kažkas vis trikdo mane; blaško mintis, neleidžia susikaupti ir suvokti, ką iš tikrujų jaučiu. Manau, tik kada nors vėliau susiprotēsiu, kas čia nutiko.

Kad ir kas būtų, mes negalime ilgiau delsti. Tik šiuo atveju tenka mažumėlė peržiūrėti planą. Patiekiamas naujas veikimo variantas (numanaus, suplanuotas iš anksto). Veiksite pagal pakitusias aplinkybes. Susiklosto nauja tvarka, kuri lems mūsų poelgius. Prisiminus senovės graikus bei roménus norisi šypsotis; ši naują planą neabejotinai sukūrė taip netikėtai pasikeitusios aplinkybės.

Viena iš merginų paslėps draugą, kuris kaltas dėl šio nelaukto šūvio. Lavonas palauks iki ryto, o mes prispaudžiame prie kūnų ginklus, uždarome langą ir užgesiname šviesą. Paskui išeinate. Prospektas nutiekstas žiburių. Šaltis nutvilko veidą, ir aš apsidžiaugiu, kad nelyja.

Iš ispanų kalbos vertė Bronius DOVYDAITIS

Versta iš „Narrative venezolana contemporanea“, Alianza Editorial, S. A., Madrid, 1971.

Gvidas Latakas „Nekalendoriniai šventieji“: eileraščiai. – „Naujoji Romuva“, Vilnius, 2012.

Kartais, susiduriant vien su garbiųjų kūrėjų teksteis (kiek tai numato visutinės pripažinimas), norisi apčiuopti ir ką nors, kas priartintų prie šiandienos. Pasirodo artimi Gvido Latako eileraščio žodžiai: „pasigendu mažų paprastų istorijų“ (p. 88). Naujausioje knygoje „Nekalendoriniai šventieji“ šis meninininkas, poetas plėtoja sumanymą savaip prakalbinti nepaprastus (nes linkusius į īvairius „amatus“, t. y. dailės, žodžio ar kitus) asmenis. Minčių poetui nestinaga, regis, jis nesistengia niekam įtikti, ne vien todėl, kad yra užrašęs tokias eilutes: „svarbiausia juk laukti / laukti – tikėtis / taišyti paveikslus mansardoms / kalbėti tyliai / leisti / žydėti“ (p. 38). G. Latakas – besiypsantis kūrėjas, kurio eileraščio žodis nekad dieniskai aitrus: į atminį įsispraudžia jo „dangužrai bė“, „jėgų kupumas“, „sėdžiai“ bei kitos užžiebtos gal ir nerašytų lietuvišku žodynų kibirkštys. Autorius jas skoningerai modeliuoja į nedaugžodžiaujantį tekstą. Pagavios ir kuriančiojo pasaulėjautos refleksijos: „aš labiau sodininkas / negu kalbėtojas aš labiau / akyks ausys rožei / rožei girdēti“ (p. 23). Tod

rezultatas, nors kartais kvepia dirbtuvį dažais (dažni alchemijos, dailės menų vaizdiniai), neprimena supilkėjusio sodžių sentimentalumo.

Tekstuose, kuriuose rašoma apie konkrečius „nekalendorinius“ asmenis-menininkus, retokai įterpiamos pavardės, apsieinama be pagyrūnių dedikacijų. Iš surankiotų atbalsių daug ką gali pažinti: A. Žukauską, D. Kajoką, R. Rakauską ar G. Padegimą... Kalbejimas „lyg su artimu“ apima nutolusiuosius („Leonai, / Džonai, / Juoko Ona / kol aš gyvas ir jūs gyvi“, p. 62) ir šalia esančiuosius („Brolis Antinjas klauso skulptūros / studentų – pirštais / kedena apytušte erdvę“, p. 77), todėl kirba mintis, kad tekštų herojai (netapatinkime su realybe) gali pasirodyti ne kiekvienam aktualūs. „Šventujų“ raningo skalė aprėpią tiek žymiausius, tiek ne tokius žinomus kūrėjus bendraja prasme, tad turbūt skaitydami šypsosis ir įamžinti bičiuliai. Galima diskutuoti, ar dėl to poezija tampa paveiki skaitytojui, žvelgiančiam iš atokiau. Juk, nors pasitelkiami ženklai ir citatos, G. Latako žodis dažniau išlie-

ka tame pačiame poetikos lauke, kuriame labiau slypi jo paties *senobiškų literų* stilistika, nei pri-blokiama perteikta dar ir kitu.

Bet neverta būti tokiai įtarai. G. Latako atrinktos detalės yra paieškotos ir dažniau atsuktos į ne-numanomą (suprimitivintą) menamojo bruožą, tekštų rinkinių. Eilucių personažai atrodo gyvi, žemėski, dėl savito požiūrio taško juos galima jaukintis iš naujo. Be to, net jei neatpažįsti, kas tokis „vis minėjo Smukstarą“ ar yra „švento Danieliaus vardo nešiotojas“, gali pasisemti maloniai nuskambanių bendresnio pobūdžio minčių. Pavyzdžiu: „kad būtų kur augint / vienatvę savo / eileraštis jai būstas / eileraštis apsiaustas“ (p. 52). Jų, leidžiančių tiesiog skaityti poezią it „mažas paprastas istorijas“, G. Latako knygoje yra daugiau (eil. „Apie tiltą“, „Daiktai susikalbėti“, „Vėžiautojas“, „Ragaras“). Taigi „Nekalendorinių šventujų“ idėja gana priėstaringa, bet žavi – poeto tekstai neatrodo nuspėjami ir nekuria mitų.

Neringa BUTNORIŪTĖ

Vienas garsiausių šių laikų Norvegijos rašytojų Dagas Solstadas.

2011-ujų gruodį „Homo liber“ leidykla išleido norvegų rašytojo Dago Solstado romaną „Vie nuolikas romanas aštuoniolikta knyga“ lietuvių kalba (vertėjas Ugnius Mikučionis), ir nuo to laiko laukiau autoriaus pasirodant Lietuvoje.

Praeitą rudenį jis atvyko susitikti su skaitytojais ir gerbėjais. Turėjau nepraleisti progos ir išsiaiskinti, kodėl romano veikėją Bjorną Hanseną atskraidino į Vilnių ir kodėl šis personažas, panašus į preciziškai iščiupinėjantį kiekvieną savo kasdienybės plauką kirpėją, nepastebi, kad ir kiti šalia jo nepliki.

I

Sandefjorde, Dago Solstado gimtajame mieste, yra jo vardu pavadinota aikštė. Vienas garsiausių šių laikų norvegų rašytojų, vadinas klasiku, gyvena Oslo ir Berlyne, yra apdovanotas daugybe premijų, o 70-metį 2011 m. šventė ypač pagerbtas – Norvegija jam skyrė valstybės garbės atlyginimą, kuris mokamas iki gyvos galvos. Ir čia reikėtų pridėti, jog per visą istoriją tik trys Norvegijos menininkai gavo tokį apdovanojimą, bei priminti, kad „Vie nuolikas romanas aštuoniolikta knyga“ buvo įvertintas Norvegų kritikų premija. Šių faktų turėtų pakakti, kad suvoktume, jog rašytojo kūryba nėra literatūros pasaulioje madingas komercinis projektas, apie kurį rašyčiau tik tuo atveju, jeigu autorius būtų man išgelbėjęs gyvybę.

Parskuodusi namo su dovanotu D. Solstado romanu – 160 puslapių – tikėjausi per vieną kitą vakarą permesti ir pasižavėti iki kitos knygos. Paskutinės perskaitytos knygos žmogaus statusą

igijau ankstyvoje vaikystėje, ji branginu kaip vieną stabliausių asmenybės turtų: lektūra keičiasi, statusas išlieka. Jis užtikrina būtiną kritinio mąstymo raidai ironiškų pastabų iš aplinkos kiek, nes tylėti negali, o kiti to negali klausydami, kaip tu netyl. Tačiau šikart buvo kitaip.

Susipažinau su kritikų vertinimais – (...) neprilygtamas kūriny, tai vienas nuostabiausių Dago Solstado tekstu visoje norvegų literatūroje apie tévo ir sūnaus santykius (...)“ (prof. Otto Hageberg, Norvegija); „Dagas Solstadas pasakoja savo istoriją tiesmukai, greitai ir efektingai“ (Lennart Bromander, Švedija), (...) ir visgi jo genijus pasireiškia tuo, kad yra juoko, netgi džiaugsmo momentų“ (Philip Womack, Jungtinė Karalystė). „Šio pasakojimo pradžioje Bjornas Hansenas, kuriam ką tik sukako 50 metų, stovi Kongsbergo geležinkelio stotyje ir kai ko laukia“, – prasidėjo romanas, apsigyvenęs mano namuose lyg teisėtas įnamis.

Pradžioje laukiau jaudulio, kurį sukelia kelionė supustytomis minčių kopomis kūrinyje. Bet jos buvo abejingos keliautojui, vesdavo pirmyn, atgal, vėl pirmyn. Kelionė pradėjo piktinti iki pralinksmejimo. Bjorno Hanseneno mąstysenoje olimpinę vietą buvo užémės išskirtinai jo pasaulis, nors apie tokį ir rašyti, atrodo, nebūtų ką. Kelis kartus vis kartodavo tai, ką jau sykį pabrėžė. Ir uždarai visiems, bet atvirai sau pačiam vidiniai monologais dėstė apie kiekvieną savo nerimą, pojūti, kokių turi kiekvienas žmogus, net nesumojantis, kad apie tai verta rašyti. Buitinės detalės – pradėję varginti pilvo skausmai, nors gydytojas nieko blogo nerado, vaizdas iš balkono – kios parduotuvį vitriną, degalinės, viešbučio

Loreta JASTRAMSKIENĖ

Trys taksi ir dvejos Kalėdos su Bjornu Hansenu

šviesos matosi, kodėl sūnus Peteris nepasisiūlo dalytis buitinių išlaidų, smulkus aprašymas lagamino turinio. Tai tarsi trečiarūšių klausimų dangčiu užkonsernuotas nuoširdus pokalbis su visais ir savo vaiku, pokalbis, kuriam nelemta įvykti, nes pats veikėjas laiko paslėpęs dangčio atidarytuvą.

Pirmojoje menamoje romano dalyje Bjornas Hansenas prisimena, kad žmoną su vaiku paliko dėl meilužės ir išdundėjo į kitą miestelį, apsigyveno, vaidino teatre, neturėjo finansinių rūpesčių, nes dirbo miestelio mokesčių inspektorium. Antroji skirta sūnui, įsikūrusiam pas tévą studijų metu. Tévas aiškinasi sau, jog Peteris nustojo jį lankytį, tačiau į jo mintis neprasisraudžia idėja, kad galbūt pats tévas galėjo nors kartą per šešerius metus sūnumi pasidomėti. Jų bendravimas priminė judančio objekto stebėjimą per teleskopą. Trečiojoje dalyje Bjornas Hansenas atvyksta į Vilnių. Viduržiemo paveikslas ir suvokimas, kas būdinga šaliai, apie kurią ką tik sužinojo. Jam čia tereikėjo vieno: įsiteisinti apsimetinį luošumą. Vilniaus ligoninėje savo noru, suramybe širdyje ir kitose vietose jis atsisėda į luošio vežimėli, į kurį nė vieno sveiko darbingo liečiavimo nepasodintum. Atrodo, tai Bjornas Hansenas pasirinko ieškodamas egzistencinės prasmės. Solidus honoraras už apgavystę daktarui ir jo susijaudinimas, kurį nufotografuoja Bjorno Hanseneno akis, skaitytojui lyg ir nesukelia pasipiktinimo korupcija. Skaitydama šią sceną išgirdau Gilberto Keitho Chestertono balsą. Ikvėptas Williamo Thackeray'aus Bekés Šarp, jis sakė: kaip lengva būti dorybingam už tūkstantį svarų ir kaip sunku – už šimtą.

II

2011-ųjų antrą Kalėdų dieną sėdėjau ir skaičiau taip ilgai, jog netikroviška pradėjo rodyti knygos apimtis. Už lango buvo drungna, nė gniūžtės sniego. Pykausi su veikėju Bjornu ir dar neipusėjusi knygos supažindinai su juo namiškius. Praeidiama pro mėlyną fotelį, kuriame kyšojo mano galva ir išskleisti chaki spalvos knygos viršeliai, pasiteiraudavo:

– Ką tas norvegas dabar veikia?

Pamažu Bjornas Hansenenas įtraukė į savo žaidimus mano artimuosis, mes tarsi kartu skaitėme knygą, nes kas ryta ir vidudienį informuodavau, ką jis vėl sugalvojo ir nuveikė. Reakcija būdavo pęčių trūktelėjimas ar ironiškas žvilgsnis. Negana to, po eglute vienam artimijų tais metais padėjau būtent šį romaną ir sulaikiau vertinimo: „Tas veikėjas nieko nesugeba mylėti!“

Naujieji buvo daugybės knygų, veikėjų ir rinkinių į Seimą metai. Tačiau Bjornas Hansenenas nupūtė į šalį ryškius, jautrius, nuožmius, altruistiskus ar egoistiskus knygų ir valstybės veikėjus, tapdamas bendravimo su žmonėmis matu. Jis dažnai nusišaipavo iš Romaino Gary „Aitvarų“ Liudo, ironiškai nužvelgdavo Pascilio Mercier Raimundą Gregorijų iš „Naktinio traukinio į Lisaboną“ ir stengdavosi nepastebeti Simo Lietuvaičio iš Romo Gudaičio „Invazijos į Prahą ir širdis“. Bjornas Hansenenas paveikė mano elgesį: rašydama pradėjau mažiau galvoti, kas užklisia redaktoriams, palikdama tai, kas man svarbu, o ne kas naudinga visuomenei. Ir netgi tris kartus 2012 m. išsikviečiau taksi, ko anksčiau sau neleisdavau (Bjornas Hansenenas Vilniuje kvietė taksi).

III

Pirmą kartą tai padariau atvykus D. Solstadui. Bet pradėsiu nuo paskutinio (šį skyrių rekomenduojama skaityti tuo atveju, jeigu domina, koks galetu būti Bjorno Hanseneno pasakojimas).

Prieš 2012-ųjų Kalėdas reikėjo nuvežti baldinininkams dideli, storą sofos audeklą, nes jį sukandžiojo triušis, ir pasiūti naują. Triašiu i leidžiu viską, bet žmonės žmonėmis visko leisti negali. Manau, ir jūs pasibaisėtumėte sukandžiotu nulėpausio (tokia triušio rūšis) sofos apklotu tvarkinguose namuose. Antrą kartą taksi vykau į devintąjį savo romano „Juokingos moters agapę“ pristatymą Vilniaus uni-

versiteto bibliotekos Adomo Mickevičiaus muziejuje. Buvo likusi savaitė iki rinkimų, nutariai pakviesi bendradarbius, kurie po rinkėjų ir darbdavių verdikto nežinia kur atsidurs ir išsibėgios. Nekantravau pamatyti, kaip nė vienas neateis. Atėjo. Tie, apie kuriuos nebūciau pagalvojusi. Nutarusi elgtis solidžiai ir šaltai išstiesti ranką (kaip Bjornas Hansenenas šešerių metus nematytam sūnui) pajatau, kad viskas griūva. Nors taksi elgiasi kaip jis – tylėjau ir kelis kartus galvojau apie tą patį, nerimaudama, o gal tai kas kita, muziejuje sutikdama kolegas kiekvieną jų apkabinau ir pabūčiau.

Atgaline tvarka priartėjau prie pirmojo metų taksi – juo spalio 16-ąją vykau į susitikimą su rašytoju D. Solstadu Rašytojų sąjungos namuose. Užtrukau poliklinikoje (dėl akių, ne dėl pilvo), teliko dešimt minučių ir prisigrūdusios gatvės. Paprašiau vairuotojo, kad važiuotų šaligatviais, nes žmonių juose nesimatė. Jis atidžiau bandė įsižiūrėti į mane. Kai pasakiau, jog per skubėjimą galiu būti pamiršusi pinigus, tad už kelionę atidirbsiu, jis dar atidžiau pasižiūrėjo ir paklausė:

– O ką jūs veiksite Rašytojų sąjungoje?

Atsakiau, kad vykstu į vakarą su norvegų rašytoju. Taksistas pasviro į priekį ir pradėjo maneirus, garsiai paaikiindamas, jog yra iš Sankt Peterburgo. Jis kažkodėl buvo laimingas, kai atskraidiuno mane laiku.

IV

D. Solstadas sėdėjo šalia Norvegijos ambasadoriaus Leifo Arne Ullando. Dalyvavo vertėjas Ugnius Mikučionis, leidyklos vadovas Vilius Gužauskis ir norvegų literatūros gerbėjai. Pokalbis buvo ne bjorniškas – kiti rūpėjo kitiemis, ne mažiau už lietuvių, skambėjo norvegų kalba.

Sukūrės egzistencinės baimės į uždarumą nusvietą veikėją, pats rašytojas pasirodė drąsus ir atvirasiškis. Jo nekamavo jaudulys ir kalbėjo susirinkusiesiems taip, kaip retai pavyksta meno žmonėms – jis nesistengė atrodyti šaunesnis, jautresnis, atidesnis, jis nemelavo. Ir nenorejo patikti! Todėl buvo laisvas.

Paaiškėjo lauktasis atsakymas. Ieškodamas Europos miesto, į kurį galėtų nuskraidiinti Bjorną Hanseną, pasirinko Vilnių, nes jis buvo aprašęs lenkų poetas, Nobelio premijos laureatas Czesławas Miłosz. Pats nebuvęs šiamie mieste, nerimavo, ar jo aprašymas atitiks tikrovę, apsidžiaugę atvykės, nes sukurtas vaizdas atitiko esamą. Lietuvoje vieši jau trečią kartą. Kai rašytojas paaiškino, jog yra romanistas ir todėl jo reportažai iš futbolo varžybų taip pat yra romanai, susirinkusieji pralinksmejo. D. Solstadas apdovanotas subtiliu ir siek tiek vaikišku humoru jausmu. Į keturias puses išsitaršiusi smulkiai garbiniuotų žilų plaukų kupeta ant jo galvos asocijavosi su Kalėdų Senelio peruku (rašytojo plaukai tikri), o juo pačiu, atrodė, turėtų pasitikėti vaikai ir suaugusieji. Vakaras nusileido į pirmame aukštė esančią kavinę, už lango sutemo, ant stalu jaukiai pleveno žvakių ugnys, niekas nesikeikė, nesistumdė, nenorejo atkreipti dėmesio subkultūrinį bajoriškumą imituojančiais rankų mostais ir garsais. Apie veikėją Bjorną Hanseną nepaklausiau.

V

Praėjus kelioms dienoms skaičiau apie D. Solstado susitikimus Kaune, Šiauliuse, Plungeje. Vieja rašytoja piktinosi, kad kitas kolega atsuko jam nugara, laukdamas keleivinės bendrai išvykai, o ji buvo neskaiciusi jo kūrybos, ir tekstų nepažinimas sukėlė nemalonią būseną. Romano recenzijos žiniasklaidoje neaptikau. O gal Bjornas Hansenenas yra tas herojus, apie kurį įdomu skaityti, bet ne rašyti.

Išaušo Kalėdų rytas, pradėjės tirpti sniegas su gržinėti į praėitas, kai sėdėjau su Bjornu Hansenu ir skaičiau D. Solstadą. Ištraukusi iš suspaustos kny-

gų lentynos „Vienuoliką romaną aštuonioliką knygą“ dar kartą perskaiciau Bjorno Kalėdas – „sutiko jas visiškai vienas, absoliučioje ramybėje“. Ir keliis žodžius, išrašytus paties D. Solstado knygos pradžioje.

Romano veikėjas jau turėtų užleisti vietą kitiams, tačiau būsū apsirikusi. Nors 2013-ųjų Kalėdos dar už marių, jau esu nusprendusi antrą dieną praleisti su Bjornu Hansenu. Šiais metais turėtų pasirodyti kūrinio tēsinys „17 romanas“ lietuvių kalba. Man patiks vėl pasakoti artimiesiems, ką veikia tas norvegas, gal panorēsiu išsikviesi taksi. D. Solstadas apie tai nesužinos. Bet gal jis nenusigąstų, kad apie jo veikėją galvojau trijuose taksi ir dvejas Kalėdas.

*Dagas Solstadas, Vienuolikas romanas, aštuoniolikta knyga. – Vilnius: „Homo liber“, 2011.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

24 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – Nepriklausomybės Akto signataro prof. Broniaus Genzelio knygos „Tautinės savimonės išlikimas ir brendimas Lietuvos okupacijos sąlygomis“ pristatymas. Pokalbyje dalyvaus Nepriklausomybės Akto signataras prof. Bronius Genzelis, Nepriklausomybės Akto signataras, rašytojas Romas Gudaitis, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas, poetas Marcelijus Martinaitis, Nepriklausomybės Akto signataras, filosofas Romualdas Ozolas, filosofas, politologas, vertėjas, hum. m. dr. Vytautas Radžvilas. Vakarą ves literatūros kritikas Valentinas Sventickas.

25 d., penktadienį, 17.30 val. ICPA tarptautinės programos pianistų ir LMTA kamerinės katedros studentų koncertas.

28 d., pirmadienį, 17.30 val. poeinis vakaraspakta „Kas šią vėjų pavadino likimu?...“ pagal lietuvių poetų Sigito Gedos, Gintaro Grajausko, Daivos Cepauskaitės, Antano A. Jonyno, Donaldo Kajoko, Aido Marčėno, Jono Meko, Rimvydo Stankevičiaus ir kitų eiles. Vaidina aktoriai Gediminas Storpirštis ir Ligita Kondrotaitė.

Rašytojų klube iki sausio 30 d. veikia dailininkės Gražinos Vitartaitės tapybos paroda „Bé-gantės laikas“. Smulkesnė informacija tel. (85) 2629627; (85) 2617727; el. p: rasytojuklubas@aiva.lt.

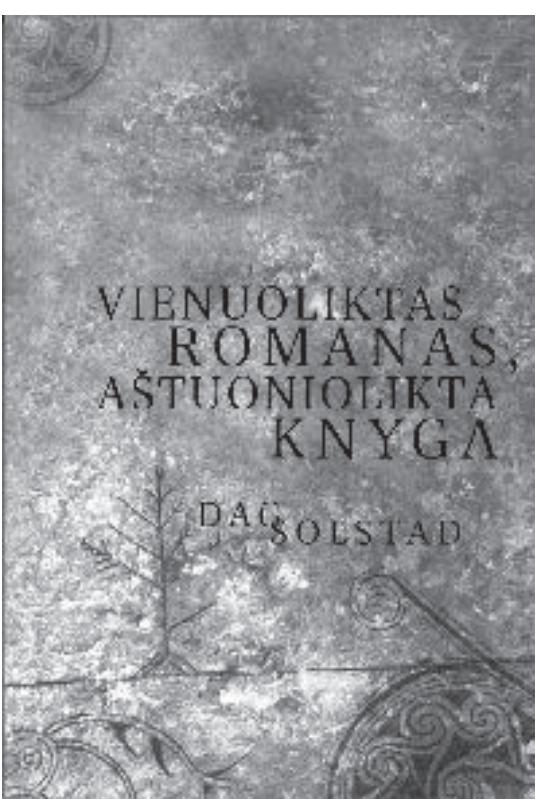
Konkursas Zigmo Gélės-Gaidamavičiaus premijai gauti

Šiaulių rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyrius skelbia konkursą poeto Zigmo Gélės-Gaidamavičiaus literatūrinei premijai gauti. Premija skiriama už geriausią pirmąją poezijos knygą.

Konkurse vertinamos per 2012 m. išleistos poezijos knygos.

Kandidatus Z. Gélės-Gaidamavičiaus premijai gauti Šiaulių rajono savivaldybės Kultūros skyriui gali siūlyti kultūros, meno, mokslo ir studijų institucijos, kūrybinės sąjungos, leidyklos, bibliotekos bei patys kūrėjai iki kovo 1 d. Premija teikiama kasmet gegužės mėnesį poezijos šventės metu Naisiuose, Zigmo Gélės gimtinėje.

Knygas siūsti adresu: Laimutė Varkalienė, Šiaulių rajono savivaldybės administracijos kultūros skyrius, Aušros alėja 21, 76229 Šiauliai.

14 Kūryba

Miglita KAŠETIENĖ

Žaidimai žodžiu prasmėmis

Nenuostabu, kad sulaukės garbingo amžiaus poetas išleidžia savų aforizmų knygelę, kurioje telpa įvairūs sociokultūriniai, filosofiniai gyvenimo momentai. Filosofai jau seniai sako, kad neįmanoma rašyti ko nors visiškai naujo, o ką jau kalbėti apie šiandieną. Todėl nestebina, kad daug kas gali būti girdėta, nes, kaip pastebi pats Algimantas Mikuta, „nežeminkite parodistų – visi rašytojai yra papūgos“ (p. 89).

2012-aisiais pasirodžiusi A. Mikutos knyga „Blakutės“* pasirašyta išgalvoto autoriaus Povilo Pažemecko vardu, tačiau ne siekiant pasislėpti, ne bégant nuo atsakomybės – greičiau dėl žaidimo. Autorius 2003-aisiais išleido satyrą „Palubinskas ir Pažemeckas“, taigi ši pavardė kartu su satyrišku, ironišku požiūriu atėjusi iš ten. Satyros žanras išskiria tuo, kad Jame reiškiamas ryškus pasipiktinimas neigiamais reiškiniais, tad „Blakutės“ man greičiau primena humoristinę kūrybą – čia vaizduojamų reiškinijų vertinimas kelia veikiau linksmą, o ne piktą juoką. Tačiau tiksliausia šią knygą būtų įvardyti kaip humoristinių aforizmų su satyros elementais rinkinį. Ne pats aforizmas, o jo humoristinė raiška čia svarbiausia.

Vienas pagrindinių humoristinės literatūros bruožų ir tikslų – įvairių socialinių reiškinijų vertinimas ar bent jau apnuoginimas. Apskritai komizmas ir įvairios jo formos – ironija, satyra, humoras, parodija – yra šydas, po kuriuo slepiasi autorius požiūris arba intencija atskleisti vieno ar kito reiškinio prieštarinumą. Vis dėlto emocinis autorius vertinimas tokio pobūdžio kūriniuose neįssakomas tiesiogiai, todėl ne mažiau svarbi ir skaitojo kompetencija, jo gebėjimas paradoksui, grotesku, žaidimu paremtame tekste (šiuo atveju – atskiruose aforizmuose) atrasti autoriaus siūlomą generalinę vertybų skalę.

„Blakutės“ primena humoristinės literatūros aso Jurgio Gimberio kūrybą, kurioje gausu visai trumpų komiško pobūdžio kūrinelių, paties rašytojo vadinančių „notabenēmis“ (lot. *nota bene* – gerai įsidėmėk). Šis ganėtinai naujas, skambus ir kiek ironiškas žanrinis pavadinimas labai tiktų ir A. Mikutos kūrybai apibūdinti. Kaip minėjau, nestebina ir nekelia pasipiktinimo girdėti dalykai, nes parašyti ką nors tikrai savo ir originalaus šiandien beveik neįmanoma. Autorius nuspėja tokią mūsų reakciją, todėl kreipimesi į skaitojo „su visa atsakomybe pareiškia, kad sakymai, įvardyti kaip BLAKUTĖS, yra kažkur kažkada nuklausyti“ (p. 5). Neatsitiktinai parinktas ir simbolinis pavadinimas, nes blakutė tiek biologine, tiek technologine prasmėmis, galima sakyti, turi tą pačią reikšmę. Biologine ji – įsiurbimas į kito mintis, maitinimas svetimomis idėjomis, technologine – kaip sekimo įrenginys, kurio paskirtis – ką nors nugirsti, nuklausyti. Neatsitiktinai ir viršelyje pavaizduota ausis – biologinis pasiklausymo aparatas.

Knygą sudaro 5 skyriai, vadinami kuopomis. Nors autorius teigia, kad toks skirstymas pabrėžia kovinę blakutės parengtį, slaptą jų prigimtį, ši motyvacija man atrodo per menka, nes nei teminiu, nei kokiui nors kitu požiūriu pirmosios, antrosios etc. kuopos

aforizmai nesiskiria. Nebent paskutinioji „tautiška kuopelė“, kurioje – išskirtinai lietuviška tematika, lietuviškosios aktualijos. Pats knygos formatas nedidelis, patogus, skirtas skaityti čia ir dabar, nesvarbu, kur būtum (svarbu, kad šviesos pakaktų ar kad akių nerasotų).

Knygą parankiausia skirstyti arba bent aptarti tematiniu požiūriu. Dažniausiai pasikartojančios A. Mikutos aforizmų temos – žiniasklaida ir šiuolaikinio pasaulio paradoksai, gausu tautosakos – patarių, posakių stilizavimo, „amžinųjų tiesų“ (tų pačių patarių, Biblijos) demitologizavimo pavyzdžių, kurie tarsi įkainoja naujiasias vertynes. Ypač ryški visai humoristinėi literatūrai būdinga menininko socialumo, jo dvinasės bei materialinės padėties refleksija. Autorius linkęs žaisti žodžių reikšmėmis, ju fonologija, dėl to gausu kalambūrų, oksimoronų, derinant priesingos reikšmės žodžius kuriamą absurdo poetika, sudaromas komiškumo įspūdis. Temoms iprasminti svarbus humoroo verbaliskumas, A. Mikuta praktiškai panaudoja įvairias kalbos galimybes, žaidžia daugiareikšmių žodžių prasmėmis, išmégina neįprastus jų junglumo būdus, eksperimentuoja pratęsdamas jau pripažintos gimberinės lingvistikos plotus. Tik kažin ar šiandien kas sugebės pralenkti J. Gimberio gebėjimą varijuoti kalba.

Prabildamas apie žiniasklaidą rašytojas aprėpia ir šiuolaikinio pasaulio socialines neigiamybes. Viena fraze jis geba palyginti praeitį ir dabartį, į paviršių iškeldamas absurdžias šiandienos vertynes:

Viskas dabar atbulai – gyvenimas megdžioja kiną. (p. 134)

NOSTALGIJA: pamanykit, dar vakar skaitėme knygą... (p. 103)

Brangusis, čia ne seniena, o vakarykštė naujovė. (p. 114)

Kadaise, kai dar nebuvu mobilaus telefono... (p. 144)

Iš vaizdelio ne visada aišku, kas vagia, kas gaudo. Be komentarų susipainiotum. (p. 52)

Į autoriaus akiratį pakliūva tokie momentai, kuriuose išryškėja požiūrio į laiką kaita. Šiandieniame pasaulyje laikas praranda istoriškumą, jis jau nesuvokiamas kaip praeitis – dabartis – ateitis, vienintelis laiko istoriškumo matas yra vakar ir šiandien.

Šiuolaikinės vertybės išryškėja ir perfrazuojant taušosakos žanrus – patarles, posakius, net krikščioniškėsių tiesas. Komiškumo įspūdis kuriamas posakius suprantant pažodžiu:

Geriau žvirbliukas sauoj negu antelė palovy. (p. 19)

Dovanotam paveikslui taikoma ta pati taisykla kaip ir dovanotam arkliui: jis išgabenamas į kaimą. (p. 75)

Prisiviręs košės badu nemirsi. (p. 196)

Tiesioginis perkeltinės reikšmės suvokimas, me-

taforų dekonstrukcija – pažodinis jų interpretavimas ir absurdžias derinimas su buitinio lygmens išvadomis kelia nuoširdų juoką. Šiuolaikinio pasaulio vertybės ypač ryškiai jaučiamos perfrazuojant arba sukuriant naujus Dievo įsakymus, pateikiant ironiškas aluzijas į Bibliją:

*Neturėk kitų interesų, tik profesinius. (p. 62)
Vienuolikas: nepersisten. (p. 100)*

Kalbant apie rašytojo refleksiją, kaip išprasta, daugiausia dėmesio skiriamas jo materialinio gyvenimo nevisavertiškumui. Nors ši tema kiek pabodus, A. Mikuta vis dar geba atrasti naujų menininko skurdumo įtvirtinimo literatūroje būdų:

Skursta menininkas, skatiko nesukrapšto, o po mirties ji šlept ir patupdo ant pinigo. (p. 24)

Daugelyje meno kūrinių itin ryški finansinė motyvacija. (p. 83)

Slovę menininkams parūpina gandonešiai, o pignigų tai niekas. (p. 171)

Tačiau kalbėdamas apie finansinę motyvaciją jis tarsi parodo, kad ne visi kūrėjai skursta, kad finansiellė rašytojo / menininko gerovę tarsi priklauso nuo jo paties pasirinkimo:

Plačiausia A. Mikutos aforizmų tema – žaidimas žodžiais ir apskritai kalba. Dažniausiai pasitelkiamas kalambūras – komišką įspūdį sukeliančių žodžių žaismas, pagrįstas skirtingos reikšmės žodžių garsiniu panašumu:

Pašarinės dujos. (p. 25)

Patikslino: ne basonai, o masonai, – tais laikais basonų dar nebuvovo. (p. 107)

Patyré nervinį šokį. (p. 116)

Skautų stovykloje apsilankė skiautininkės. (p. 186)

Sugretinantis supriekinimas yra verbalinio humorės esmė, tačiau šį efektą pasiekti padeda ne tik kalambūras, bet ir palyginimas:

Žemkasiai žino, kas yra kaušas, o gerovai tik nuanano. (p. 101)

Ar gulintis policininkas, ar gulintis rašytojas – abu dirba. (p. 155)

Iš redakcijų stilistai persikraustė į grožio salonus. (p. 204)

Palyginimuose efektą kuria vienodai rašomi, tačiau skirtingą reikšmę turintys žodžiai – homonimai. Tačiau galima atrasti ir paronimų, panašiai skambančių, bet skirtingos reikšmės žodžių sugretinimo pavyzdžių:

Istorija, kuri remiasi analais, turėtų vadintis analine. (p. 51)

Juozas GNIUŽDA

Šapai lagoftalmams

*Kas bėga nuo savųjų, tam tenka labai toli bėgti.
Petronijus, „Satyrikonas“*

*Kas arteja prie svetimųjų, tas gali būti artimas sau.
Juozas Gniužda*

Mergaitės (AR) sapnas, nuščiuvas Maironio metams

*Riaumojant Baltija nelyg kapkanuos levas.
Ir jūra taip aistringai pliažą gozé.
Jo sutana lyg Angelas baltavo,
o mano sijonukas buvo svaigiai rožinis –*

Eleonora Rimklusas. Oligarchų maudynės

*Visą dieną blyovém, gérém.
Kiaurą naktį maudémés.
Vienas nuogas jūron néré –
išnésém su glaudémis –*

Kastutis Navakas. Be omonotopėjos cvakt

*Laikas kerta per pakinklius – cvakt ir nesišauši.
Po prijuoste devynių vienatvių nebaisu.
Jei ikaro pažasty sunoksta kriaušés,
lemta man sunokt po Alfredo ūsu –*

Gintaro Patacko žaria ir J. Gimberio barzdükė

*Aš negaliu gyvent kaip žaria,
ištrigusi į kalvio suodiną prijuostę.
Geriau iškristu jি manin ar aš į jq –
gal Gimberis bandys barzdükę nusišluostyt
žarijiskai, nes laikas klaikiai éda
ir tamsiame kampe pravirkst negéda –*

Aleksui Dabulskiui-Sakalui

*Į lékštę galvą paguldyt žmona neleis.
Be to, imi ir užmiršti, ar turim galvą.
Ir po velniai paleisdamai po angelais,
užtraukim tyliai apie arkli palvą –*

Bičiuliui Petru per jo patikétinį Murkūną

*Dangun ménulis užsikoręs
lyg parištas už kojos nejudés.
Atrodo, kažin kas išsiverté iš uorių!
Ir ačiū Dievui – uorés nedardés –*

*Prasmingi kliedeséliai gena
viltybén – gal pasaulis pagerés?
Ir įsiklausę, kaip draugai kukena,
graibysimés taurés –*

Aldonai Puišytei (legiezo)

*Jei Tavo akeles nesvidina žaibai,
tai dar nereiškia, kad visai atvésos
pasaulis. Ir gumbuoti traukiam tiesiai
ten, kur poetų laukia nelabai.*

*Ar šauksi tyruose, ar mugėse – kartosis
lelių juozapinių verksmas tyliai,
kada Daukša užversdamas Postilę
pratars: tik neužsmaukit sandoros, judošiai –*

Daivai Čepauskaitei (Eximia laus)

*Dūla žvaigždés ir knygos nuplikę.
Ir bevaises mintis kaip bites
semiam spieciui. Kaip greitai atpigom,
išpardavę korius kaip kaltes –*

Viktorui Rudžianskui

*Tai, ką čia mačiau, yra nepranokstama.
Rabindranathas Tagoré*

*Sekminiu karvė žydinti neklūtva
net pakinkyta – dvivage ariu.
Ir niekam niekad per brangus nebuvęs,
sapne save regésiu su kirviu –*

Kalbėti apie A. Mikutos knygoje „Blakutės“ pasitelktas kalbos galimybes galima ilgai, bet ši recenzija tebūna įvadas skaitytojui, norinčiam išmokti atskirti stilistines, retorines kalbos figūras, kurių čia apstu. Taip jau nutiko, kad minėtojo J. Gimberio kūrybą ir ypač jo, kaip lingvisto, galimybes aš labai gerai pažįstu, galbūt todėl ir kyla tokis šių dviejų autorių sugretinimas. Dėl šios priežasties ironiškai A. Mikutos frazę *Tu pats Erlickas!* (p. 186) drįsčiau keisti į *Tu pats Gimberis!* Tenepyksta autorius dėl tokio palyginimo, nes J. Gimberio gebėjimas artikulioti kalba yra pripažintas ir svarių prof. habil. dr. Rūtos Marcinkevičienės žodžiu įrašomas į lietuvių folkloro gretas, kurias drąsiai gali papildyti ir dalis A. Mikutos originalių aforizmų.

* Povilas Pažemeckas, *Blakutės*. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2012.

Argi nekeista, kad nei kinologai su kinu, nei kultūristai su kultūra neturi nieko bendra. (p. 67)

Draugijos nariai nebūtinai yra draugai. (p. 116)

Kuriant paradoksą labiausiai išryškėja žodžių reikšmės kontrastai. Iš dviejų ar daugiau prieštaraujančių savo prasmėmis terminų sudaryta kalbos figūra, vadina oksimoronu. Oksimorono principu parašyti aforizmai – bene paradoksaliaus, nes dažniausiai jais parodomos neatitikimas tarp kalbos ir realybės:

Masinė subkultūra. (p. 11);
Vargo vakarienė, o niekaip nesibaigia. (p. 33)

Namuose šunybių iškrečia ir katina. (p. 96)

Mokslo ištryré, kad namisedos daugiau laiko praleidžia gulėdami, negu sédédami. (p. 99).

Mokslinė karjera: magistrantas – doktorantas – emigrantas. (p. 193)

Privati teritorija

Jurgis GIMBERIS

... iš kada nors būsimos knygos

- Kas prokuroro neklauso – valgo duoną sausą.
- Kai prokuroras neklauso – valgo duoną sausą.
- Kartais visi namie, bet ne visiems.
- Vienus sėja – kitus sodina.
- Geriau viena varpa savo saujoj, negu visas javų laukas kaimyno žemėj.
- Jei žmogui trūksta, tai jis mano, kad pinigų.
- Svarbu ne tai, kad sukčiai ieško durnių, o tai, kad randa.
- „Švarių dantų“ politika sąžinės negraužia.
- Netrauk rankos iš biudžeto, nes nušals.
- Niekada nemeluok, tik kai labai reikia.
- Ateina laikas, kai iš pinigų maišo pradeda byrėti pjuvenos.
- Kas kraustosi iš proto, tas talkos nesikviečia.
- Geriau tegul sąžinė graužia, negu batai spaudžia.
- Geras gyvenimas prie gero nepriveda.
- Didelė moteris yra didelė gamtos dovana.
- Ideologija – tai figos lapas ant partijos dauginimosi organų.
- Jei ne reklama, manytum, kad nieko gero šiame pasaulyje.
- Akiniai kaip ragai – jei netinka, gali prisimautoti kitus.
- Melžiama karvė turi vieną trūkumą – ją reikia šert.
- Akys nori, o alus jau dantis semia.
- Jei gali pasijuokti šiandien, neatidék rytojui.

16 Laiškas

Aldona RUSECKAITĖ

Ketvirtasis laiškas – paskutinysis – *ainiai... neapleis mūsų vardo...* (Maironis)

Maironio portretas. 1923 m.
Sofija RIOMERIENĖ

Vieną žiemos sekmadienį, kai ramiai, be vėjo iš dangaus krito smulkutės snaigės ir atrodė, kad jos užklos visą pasaulį, atmintį ir mus pačius, svarsčiau, ar beverta rašyti dar vieną laišką *kartu su Maironiu*, kai poeto metai jau pasibaigę, sniegas juos gramzdina į praeitį, sykiu ir į užmarštį. Ir mano kalbėjimas smulkus, trapus lyg tos snaigės. Juoba kad Lietuvoje taip įprasta – pasibaigė koks nors reiškinys ar šiuo atveju – metai, skirti Maironiui – ir tarytum nukirsta, darbas atlirkas, nereikia nei prisiminti, nei įvertinti, nei pasidžiaugti žmonėmis, kurie kūrė, dalyvavo, neskaičiavo valandų, populiарino, kėlė – brūksnys, pliusas, baigta... Žinau, visi kultūros žmonės, kurie „ivykdė“ Maironio metus, buvo laimingi galédami organizuoti, dalyvauti, deklamuoti, dainuoti, muzikuoti, jie ir nelaukia įvertinimo ar padėkų, išties viskas dėl Maironio. Ruošdamasi rašyti šį tekstą, išsiunčiau keliems būčiuliams, dideliems Maironio metų aktyvistams, laiškelius su klausimu: kaip vertinate, ką galvojate, kaip pavyko? Atsiliepė kompozitorius Giedrius Kuprevičius, aktorius Egidijus Stancikas, solistas Liudas Mikalauskas. Kas šiuos menininkus džiugino, kas neramino?

„2012 m. susidomėjimas Maironiu buvo netiketas, bet lauktas – juk kas daugiau beliko, kai mūsų sąmonę ir pasąmonę užtvindė niekalai – ir politiniai, ir kultūriniai (turiu mintyje visa tai, ką mums grūda masinės informacijos aparatai). Maironis lietuviui sugrįžo kaip oro atgaiva ir tyras vanduo. Tad ir prisilesti prie Poeto kūrybos buvo drąsiau bei smagiau – susidomėjimas mūsų pastango-

mis buvo pastebėtas ir netgi aptartas. O kalbu apie L. Mikalausko pasiūlymą sukurti kokį nors kūrinį pagal Maironio eiles. Taip gimė vokalinis ciklas balsui ir styginių kvartetui „Maironio balsu“, kurį Liudas ir Vilniaus kvarteto muzikantai išvežiojo po visą Lietuvą ir dar į kompaktinę plokštelynę įrašė. Jei Maironio dar reikia, tai ir Lietuva dar yra, ir jos piliečiai neprarado pasididžiavimo savo kultūra. Kai paprasta, nuoširdi virėja atmintinai deklamuojant Maironį ir tai daro iš *dūšios*, ko gi mes nepatenkinti? – taip metams pasibaigus mästo G. Kuprevičius. Ir aš jam antrinu, kad Maironio judėjimas Lietuvoje buvo toks pat aktyvus kaip 1930-aisiais, kai mūsų valstybė minėjo Didžiojo Vytauto 500 metų mirties sukaktį ir po šalį buvo vežiojamas spektaklis – Maironio „Kęstucio mirtis“.

E. Stancikas maironinę misiją atliko ne tik Lietuvoje, Kaune, bet ir JAV. Jis, kaip teatro žmogus, nusprendė atsigrežti į mažiau žinomą klasiko kūrybos dalį – libretus, dramas ir supažindinti su ja išeivijos lietuvius. Egidijus atsakė į mano klausimą:

„Maironio metai priartino Maironį iki Žmogaus suvokimo. Jo žodis tapo aiškesnis, aktualesnis. Šiais metais mes savyje ne tik atradom, bet ir atpažinom Maironį. O tai įpareigoja pasistiebtį, ką nors padaryti iš Meilės Žmogui, kuriame ir yra Tėvynė. Man pasiekė – dalyvavau net keliose programose, skirtose Maironio jubiliejui. Bet įdomiausia, labiausiai mane praturtinanti paskaita – pranešimas „Maironio teatras“. Jis buvo skaitomas Vašingtono, Filadelfijos, Niujorko, Klivlendo, Čikagos lietuvių bendruomenėse. Maironio dramaturgija, kurią poetas pradėjo kurti sulaukęs šešiasdešimties metų, skirta Karaliaus Vytauto Didžiojo asmens išaukštinimui. Poetui analizuojant svarbiausius Vy-

tauto gyvenimo aspektus, vyksta ir savų vertybų suvokimo procesas. Visose lietuvių bendruomenėse Maironio žodis skambėjo aktualiai, šiuolaikiškai ir netgi provokatyviai, jo aidėjimas žadino prasmingesniems darbams.

Maironis, kaip ir M. Valančius, kaip ir A. Baranauskas – neaprēpiami. Tarsi antikos ar Renesanso žmonės, savyje pažadinę ir išpuoselėję daugybę talentų. Maironis – tai kalnas, į kurį kopiant kelionė niekad nesibaigs.

Emocionaliausias buvo mano jauniausias pašnekovas L. Mikalauskas, kuris, lankydamas per Vėlines Petrašiūnų kapinėse, nustebė nerades né vienos šviečiančios žvakutės ant kompozitoriaus Juozo Naujalio kapo...

„Tamsoje skendėjo Juozo Grudžio, Stasio Šimkaus, Juozo Pakalnio ir, nepatikėsit, Maironio ben dražygio Juozo Naujalio kapai. (...) Giliai širdyje kirbėjo klausimas: kai šie metai nueis į užmarštį, gal mes aplėsim ir Maironio „balto senelio“ kapą, kurio „Lietuva brangi“ su tokia pagerba visus metus giedojome?..“

Maironio metais su Valstybiniu Vilniaus kvaretu aš taip pat prisdėjau prie programos „Maironio balsu“ parengimo, išleidome tokiu pavadinimu kompaktinę plokštelynę. Dainas kūrė G. Kuprevičius, K. Vasiliauskaitė, Alg. Bražinskas. Deja, ruošiant programą, teko pversti kaip niekad daug lietuvių kompozitorių dainų rinkinių, tačiau tiesiog neįmanoma rasti išspausdintų solinių dainų pagal Maironio tekstus. Būtų buvusi graži idėja išleisti rinkinių su jo dainomis Maironio metais. Manau, fonduose jų guli ne viena, ir esu išitikinės, kad dar ilgai gulės.“

Liudas džiaugiasi, jog per koncertus publika ne-

tilpdavo į sales. Tačiau jaunasis solistas kelia ir labai skausmingą klausimą: „Ar katalikų bažnyčia yra ta vieta, kurioje žmonės susirenka pasimelsti ne tik už save, bet ir už savo tévynę?“ Praėjusių metų partitinis, kai Maironio programos buvo atliekamos ir bažnyciose, Liudui pasėjo įvairių abejonių...

Tai ši rašinio dalis ir tebus skirta pavadinimui – *ainiai... neappleis mūsų vardo...* Esu tikra, jog ir jaunieji Kauno dramos teatro artistai – Inga Mikutavičiūtė, Saulius Čiučelis, Gabrielė Aničaitė, Jonas Baranauskas ir kiti, kurie šįmet ne kartą skaitė Maironį, per savo gyvenimą jo neappleis, galbūt sugebės perduoti ir kitai kartai. Bet tik ponas Dievas žino Lietuvos ateitį, kuria privalome tikėti, nors ir kaip mūsų Tévynėje kas klostytusi...

Maironio metai baigësi? Tebesitešia? Ar iš naujo prasideda saugojant amžiną pagarbą ir atminimą? Iš tikrujų jie niekur negalėtų dingti, juoba kad pats poetas 1913 m. laiške leidėjui Jurgui Šlapeliui yra prisipažinęs, kad tais metais jam sukanka 25 metai nuo „pasidaravimo“ pradžios, vadinasi, šįmet 125-eri. Maironis neįvardijo kūrinio, kurį laikytų savo kūrybinio darbo pradžia, tad mums patiemis tenka prisiminti, jog 1888 m. jis parašė poemėlę „Lietuva“, kurią dedikavo mylimam ir gerbiamam Kauno kunigų seminarijos profesoriui poetui Antanui Baranauskui. Savo pirmajį nedrąsų kūrinį paliko literatūros milžinui, galbūt tikėdamasis nuoširdesnio pripažinimo, bet po trijų mėnesių tesulaukė Peterburge per savo profesorių keilių žodžių: „Autoriui negalima nepripažinti talento.“ Tuos žodžius poetas visą gyvenimą prisiminė. Poemėlė „Lietuva“ išties yra įdomi Maironio pradžia, kurią vertėtų paanalizuoti plačiau, nes taip ir lieka vis primištama.

Kita šių metų aktualija – Vinco Mykolaičio-Putino 120 metų jubiliejus. Putinas vertino Maironį, nagrinėjo jo kūrybą, pripažino didžiulį talentą: „Visa naujoji, ypatingai prieškarinė mūsų lyrika yra žymioj Maironio įtakoj. Jo tematika, žodynai, nuotaka, forma veikė visą eilę jaunesnių poetų. (...)

Visa Maironio lyrika tarsi yra skirta giedoti arba iškilmingai deklamuoti...

Didesnė jo eiléraščių dalis – patriotinio ir vienuomeninio turinio, tad Maironis visai teisingai gali būti vadinamas Tévynės meilės dainiumi... Pasirinkęs tévynę savo mylimaja, Maironis vis dėlto kartas nuo karto atsargiai aukodavo vieną kitą poezijos davinį ir žemės dukterims..."

Taigi įdomu, kad V. Mykolaičio-Putinas, pats tuo metu jau atsisakės kunigystės, analizuoja prelato Maironio meilės eiléraščius. Manau, šiuos du literatūros korifėjus šįmet reiktų sustatyti greta ir apie abu kalbėti...

Aš negaliu, o ir nenoriu apibendrinti Maironio metų kaip visumos, jau kartojuosi – 2012-ieji buvo Maironio sąjūdžio laikas. Tačiau lieka ne tik L. Mikalausko priekaištis, jog neišleistas Maironio dainų rinkinys su gaidomis, priekaištų būtų ir daugiau, tik kas į juos gali atsakyti, nėra tokio žmogaus, jo ir neturi būti. Toks ŽMOGUS esame mes visi, ką sugebėjė ir galėjė – padarė, ko ne – tai ir ne... Nuoskaudos ar jų liejimas nepatiktų mūsų klasikui, galėtume tik visa tai aptarti ramiai, planuodami ateiti. Gal ir gerai, kad lieka užduočių, išpareigojimų ir kitiems Maironio metams, jubilejams ar paprasčiausiai kasdienybei. Esu rašiusi, jog yra dar nespausdintų Maironio teologinių bei vienuomeninių tekstu. Mūsų muziejus šįmet parengė projektą, skirtą Kultūros ministerijos leidžibos programai, – jeigu pavyks gauti lėšų, leisime sąsiuvinį po sąsiuvinio neskeltą pamokslą ar paskai-

Paskutinė Maironio fotografija 1932 m. gegužės 7 d. Maironis ir Vaižgantas sutinkami Mintaujoje (tada - Jelgava).

tų. Jeigu projekto nefinansuos – lauksime toliau. Lieka ir didžiulis rūpestis, kada galėsime užbaigti Maironio rūmų rekonstravimo projektą, kaip jis bus toliau finansuojamas, kada galėsime rengti naujas modernias ekspozicijas, iškurdinti fondus, tinkamai priimti lankytoujus? Nerimo daug...

Galima būtų kalbėti apie 2012-ųjų Maironio tyrinėjimų atradimus. Žinoma, kaip žmonės sako, *amerikų* niekas neatradė, tačiau detalių, šiek tiek faktų, nežinomų dalykų – taip. Kad ir keletas iki šiol ne-

skelbtų, labai skirtingų laiškų, metančių į Maironio biografijos vandenis vieną kitą faktą. Čia paminėsiu laišką, Maironio rašytą apie 1912-1913 m. į Peterburgą savo bičiuliams Jadvygai ir Antanui Smilgoms: „Sveiki sulaukę šventų Velykų! Trokštu vienims, kad linksma Aleliuja nuolatos skambetų širdy, kad sveikata ir laimė eitų greta, kad sektuvi vienuose geruose užmanymuose ir kad iš vaikų būtų tévams džiaugsmas, tévynei ir Bažnyčiai nauda...“ Nesvarbu, jog šv. Velykos dar tolakai, bet tokie linėjimai mums tinka visus metus. Maironis labai nemėgo turėti prieš, tačiau jų visada turėjo, ypač tarp lenkų dvasininkų. Bet apie tai, kas jam buvo skaudžiausia, raše šiame laiške: „Negerai tik, kad jūs tarp lietuvių turite daug prieš; kad būtų vienybė, tai daug daugiaus būtumėte padarę.“ Tai irgi „šventi“ žodžiai.

Mančsus susitikimuose klausdavo, kuo aktualus Maironis šiandienos Lietuvai, jos žmonėms, dabar galiau retoriškai aš paklausti – o kuo jis neaktualus? Aktualus dėl visko, ką deklaravo, skelbė:

Kad būtų vienybė.

Kad iš vaikų būtų tévams džiaugsmas.

Mokslos – tai didžiausia galybė.

Meilė viską pergali, bet tik laisva nuo egoizmo.

Visi kalba tik apie mažumų teises, bet reikia atsižūrėti ir jų priedermes.

Mylék, lietuvi, tą brangi žemę, kame nuo seno tévai gyveno.

Kame gi teisybę? Ar žmonės visi nelygūs, ar vargas, ar ponas?

Savimeilė – tai hidra, kuri turi septynias galvas.

Tévynės meilė negali būti be Dievo meilės.

Pinigas – valstybės gyvenimo nervas.

Reikia išmokti naudotis laiku.

Atsisakyti nuo tarptautinių karų.

Tai kurie iš šių ir dar daugybės Maironio postulatų yra pasenę, neaktualūs? Atsakykime kiekvienas sau...

Maironio atvirlaiškis seserai Marcelei iš Palangos 1927 m. (neskelbtas atvirukas, gautas 2012 m. gruodžio mėnesį).

GYVOJI KINO ISTORIJA**Gediminas JANKAUSKAS****Avangardinio
kino Kolumbas**

Naujame „Nemuno“ projekte „Gyvoji kino istorija“ rašysime apie garsius kino istorijos faktus, išskilių asmenybų gyvenimą ir kūrybą, minėsime gilių pėdsakų kino istorijoje palikusių įvykių sukaktis ir jubiliejas. Plačiau pristatysime filmus, be kurų neįmanoma įsivaizduoti to reiškinio, išprasta vadinamo kino klasika. Kad ši medžiaga neatrodytų chaotiška, mėginsime laikytis ne chronologinės tvarkos ar nuoseklios kino raidos eiliškumo, o susiesime straipsnių turinių su kalendorinėmis datomis. Taip vertinga kinematografinė informacija tarsi atskiri milžiniškos mozaikos fragmentai, per kelią metų turėtų susidėlioti į įspūdingą pasaulinęs kino istorijos panoramą, kuri pradėta kurti daugiau nei prieš šimtą metų ir kuri nuolat papildoma naujais ornamentais.

Ideali kandidatūra šiam projektui startuoti yra Jonas Mekas, bene garsiausias kino pasaulyje lietuvis, kuriam pavyko integruotis į avangardinio kino kontekstą taip ryškai, kad be jo jau sunku įsivaizduoti tuos Amerikos kine vykstančius procesus, kurie beveik šešis dešimtmiečius buvo pavadinti „Pogrindžio kinu“.

„Nešk savo šviesą ir tikėk“

Per praėjusias Kūčias atšventęs 90 metų jubiliejų, J. Mekas pastaruoju laiku sulaukė ypatingos patarbos ir valstybinių regalijų ne tik Lietuvoje. Gimtosios šalies valdžia 2007 m. spalį jam grąžino Lietuvos pilietybę, o pernai įteikė specialų Kultūros ministerijos apdovanojimą – garbės ženklą „Nešk savo šviesą ir tikėk“. 2003 m. J. Meko veikla įvertinta ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Didžiuoju kryžiumi. Dar anksteliau (1995 m.) už kino dienoraščius (1949–1994) jam įteikta Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija.

J. Meko regalijų taupyklėje netrūksta ir tarptautinių įvertinimo eksponatų – tokų, kaip aukščiausias Austrijos apdovanojimas „Pasižymėjimo ženklas“ ar siemet įteiktas aukščiausias Prancūzijos Meno ir literatūros ordino (*Ordre des Arts et des Lettres*) Komandan-

doro titulas. Bet, ko gero, už visus šiuos garbės ženklas J. Mekui svarbesnis Los Andželo kino kritikų asociacijos 2006-aisiais įteiktas prizas kaip filmų kūrėjui, kritikui ir Antologijos kino archyvo (*Anthology Film Archives*) steigėjui.

Ši kultūrinė įstaiga visiems besidomintiesiems kinu žinoma ne mažiau nei Nokso fortas (Fort Knox), kuriame laikomas JAV aukso atsargos. Tik Nokso fortas yra vienas labiausiai saugomų objektų Ameriko-

je, o Niujorke esantis Antologijos kino archyvas prieinamas visiems, kurie domisi nekomerciniu kinu. Vi-sus juos pasitinka nuo senų laikų Antologijos kabantis užrašas: „Jeigu peržengiate šią slenkštę, vadinas, jus galima filmuoti. Jūs duodate sutikimą. Kitaip – išeikite.“

Tokiu būdu J. Meko pastabios kameros objektuvas yra įamžinęs tūkstančius veidų – paprastų kino entuziastų, artimų draugų, kolegų, svečių ir visokio rango menininkų. Visi jie menininkui buvo ir tebéra patys įdomiausi filmavimo objektai.

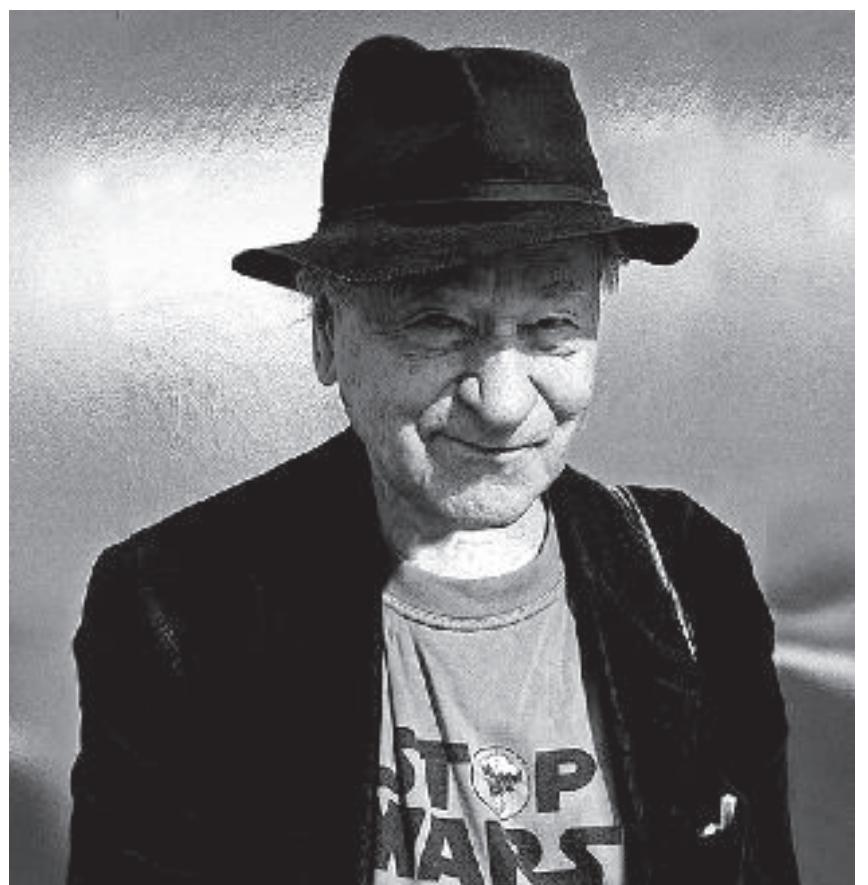
„Mano kraštas – kultūra“

Sovietmečiu daugelį metų beveik nieko nežinojo-me apie J. Meko gyvenimą ir veiklą Jungtinėse Valstijose. Anot Justino Marcinkevičiaus, „J. Meku pas mus imta domėti nuo tada, kai jis 1962 m. tarptautiniame kino festivalyje už filmą „Medžių ginklai“ („Guns of the Trees“) gavo „Auksinės Najados“ prizą. Susidomėjimas šio ryškaus menininko asmenybe ir kūryba dar labiau išaugo, 1964 m. Venecijos festivalyje jam laimėjus premiją už filmą „Kalejimas“ („The Brig“).

Ilgus dešimtmiečius kiekvienas mūsų, gyvenančiu šiapus geležinės uždangos, savaip kūréme legendą apie J. Meką iš natūralaus pasididžiavimo Lietuvos vardu pasaulyje garsinančiu mūsų tautiečiu, iš kelių jo redaguoto žurnalo „Film Culture“ komplektų, nepaslepėnuo smalsių skaitytojų sostinės Martyno Mažvydo bibliotekos specfonduose net ir juodžiausiais sąstingio metais, iš negausių užuominų anuometinėje spaudoje, iš vienintelės (tada) lietuvių kalba išleistos (1971 m.) jo poezijos knygos, pagaliau iš kelių ne visiems prieinamų J. Meko filmų peržiūrų Vilniuje.

Tada J. Mekas prisistatydavo tokiais žodžiais: „Lietuvoje aš žinomas kaip poetas, mano filmai tautiečiams nežinomi. Europoje žmonės nežino mano poezijos, jiems aš esu filmų kūrėjas. O čia, Amerikoje, aš esu viso labo savarankiškų pažiūrų žmogus.“

Dar konkrečiau J. Mekas save įvardija knygoje „Laiškai iš niekur“ (1997): „Kai žmonės manęs klaušia, iš kur aš, tai sakau: „Aš gimiau ir išaugau Lietuvoj. Gyvenu Niujorke. Mano kraštas dabar yra kultūra... O kultūra yra visur ir niekur.“

Jonas Mekas 2012 m.

Jono Meko juosta.

Emigracija ir savęs atradimas

Vos baigės Biržų gimnaziją J. Mekas kartu su jaunesniu broliu Adolfu 1944-ųjų liepą nusprendė bėgti nuo neišvengiamo vokiečių aresto. Išigiję suklastotus studentų pažymėjimus jiedu išvyko į Vieną. Tačiau buvo išsiusti į Elmshorno darbo stovyklą netoli Hamburgo. Iš čia pabėgo ir nelegaliu laivu movė į Švediją. Laivas buvo sulaikytas Danijos pasienyje, ir brolių lietuvių kelionė baigėsi sodyboje netoli Flensburgo, kur Jonas su Adolfu slapsėsi iki karo pabaigos. Kelias į tolimąjį Ameriką vedė pro Hamburgą ir Visbadeną. Mainco universitete J. Mekas pradėjo studijuoti filosofiją ir romanistiką, redagavo lietuviškam literatūriniam avangardui tremtyje skirtą žurnalą „Žvilgsniai“ ir dirbo Konstantino Stanislavskio mokinio Ipolitio Tvirbuto aktorinėje studijoje.

Europoje per penkerius metus paragavę ir darbo, ir mokslo 1949-aisiais broliai atsidūrė Amerikoje ir įsikūrė Niujorke. Čia sunkiai išsigita kariška kino kamera „Boleks“ J. Mekas pradėjo daug filmuoti – dažniausiai tai, ką matė aplink save. Tačiau rezultatų žiūrėti nesukubėjo manydamas, kad tai tik ižanga į būsimus tikruosius filmus. O kai pagalėliai peržiūrėjo išryškintus kino juostos kaspinus, suprato, kad būtent taip ir nori kurti kiną. Visi vaizdai, kurie filmuojuant jam atrodė padriki ir tarpusavy neesusiję, dabar susidėliojo į vientisą išpūdžių panoramą. „Aš vis grždavau prie tų pačių vaizdų, – prisimena ši patyrimą J. Mekas. – Pavyzdžiu, prie sniego. Niujorke beveik nebūna sniego. O mano niujorkiškai dienoraščiai tiesiog jo perpildyti. Arba medžiai. Kiek medžių jūs matote Niujorko gatvėse?.. Iš tikrųjų aš filmavau savo vaikystę, o ne Niujorką. Niujorkas – tai fantazija, išgalvojimas...“

Taip gimbė dienoraščinio kino konцепcija („Ne aš ją pasirinkau, o ji pasirinko mane“). „Pastebėjau, kad ne aš vienas ja naudojuosi: dienoraščio forma ir turinys jau buvo atėjė į literatūrą. Maxas Frischas net Nobelio premiją gavo už savo dienoraščių formos romanus. Jis mane aplankė vėliau, ir jam buvo labai įdomu palyginti, kaip ši forma naudojama literatūroje ir kaip – kine.“

„Subjektyvios kameros“ filosofija

J. Meko kino pagrindą sudaro „subjektyvios kameros“ principu filmuojami vaizdai, labai artimi klasikiniams kino avangardui. Apsisprendimui kurti tokius filmus, ko gero, turėjo įtakos avangardinio kino istorijos studijos. „Mano filmai – tai manyje atispindėjusi realybė, kurią filmuoju. Ir kas galėtų ją „perskaityti“, tam ji pasakyta daugiau apie mane negu apie miestą, kuriaiame filmavau... Filme užfiksotas tam tikras istorinis laikas, bet vaizduose išreikšta mano subjektyvi realybė.“

Tokia subjektyvi realybė, padauginta iš romantiškos pasaulejautos, transformavosi į pirmą ryškų J. Meko filmą „Medžių ginklai“ (1964 m.) – apmąstymą apie bytnikų kartos pasauležiūrą. Ši savo kūrinių pats autorius pavadino „laiku, parašytu beprotiško pasaulyo beprotiška širdimi“. Tokia autorinio kino maniera buvo labai artima tuo metu jau susiformavusiai „Naujojo Amerikos kino“ konceptui, kurioje lengvai išsiteko vaidybės Johno Cassaveteso dramos, Jameso Joyce'o „Ulico“ ekrанизacija (režisierius Josephas Strickas), sukreciantis dokumentas apie narkomanus (režisierės Shirley Clarke „Ryšininkas“), Kennetho Angero virtuoziško montažo „perliukai“, poetinės simbolikos ir homoerotinių motyvų sklidini intelektualūs Gregory J. Markopulos opusai, televizijos manierą perėmę „išprovokuoti reportažai“, ir, žinoma, įvairiausi septintojo dešimtmecio avangardiniai eksperimentai.

Šioje jaunaviškų energiją spinduliuojančių filmų galerijoje svarbią vietą užima J. Meko „Kalėjimas“ (1964 m.). Tai per vieną naktį nufilmuotas „Living Theatre“ spektaklis, demaskuojantis JAV jūrų pėstinkų kalėjime klestintį smurtą. Spektaklis buvo už-

draustas, o teatras uždarytas. Todėl gimbė mintis partizaniniu metodu maištintą spektaklį įamžinti kino juoste. Paskutinio vaidinimo metu J. Mekas sukinėjosi tarp aktorių, kol baigdavosi juosta kino aparate. Tada darydavo trumpą pertraukėlę, iki būdavo galima testi filmavimą. Vėliau už šio filmo demonstravimą J. Mekas buvo areštuotas ir du mėnesius praleido ikalinimo ištaigoje. O po poros metų už „Kalėjimą“ gavo Venecijos dokumentinių filmų programos prizą ir Filadelfijos meno koledžo „Auksinė žvaigždė“ su formulute „už astringą pasišventimą naujoms meno formoms“.

Kino dienoraščių vingiai

„Mano kino dienoraščiai neturi nieko bendra su išorine tikrove, – ne karta yra sakes J. Mekas, – jie atspindi tik mano vidinę tikrovę.“ Si mintis gali būti tikslus dokumentinio kino apibréžimas. Tokio kino kūrėjas savo asmeninius išgyvenimus redukuoja į bendražmogiškas menines kategorijas. Bet koks kino „dienoraščiumas“ (tai irodyti nesunku) visada liudija subjektyvių menininko pasaulio viziją, kurią perteikia meniskai transformuota realybė. Stai kodėl J. Meko filmuose Niujorką geriausiai charakterizuoją sniegas, medžiai ir... beveik lietuviški dobiliukai, žavios mokinukės nuskinti tiesiog dangoraižių papédėje. Tokios lyriškos scenos lyg baltosios eilės trumpam išskrinta iš karštligiško avangardinės stilistikos ritmo ir sukuria nostalgiską lietuviško kaimo motyvą, kurį dar labiau paryškina už kadro skambančios J. Meko eilės ir jo paties komentarai. Atidžiu kiek pavargusio „Ulico žvilgsniu“ režisierius apžvelgia savo paties užjūrio odiseją nuo pat pirmųjų žingsnių naujojoje žemėje, nuo nesvetingo Bruklinio geto ir karčios emigrantų duonos iki šiandieninės išminties bei pavydėtinės dvasinės ramybės.

J. Mekas kažkada saké kino dienoraščių formą pasirinkęs iš nevilties, desperatiškai ieškodamas naujų šaknų, ko nors pastovaus, ką galėtų prisiminti. Pristačydamas savo filmą „Dienoraščiai, pastabos ir škicai, arba Walden“ (1969) Niujorko modernaus meno muziejuje jis teigė: „Dienoraščio rašymas – tai retrospektyvinis procesas: tu sėdi, žiūri atgal ir viską užrašai. Daryti kino dienoraštį – reiškia reaguoti (su kamerą) šią akimirką. Alternatyva aiški: arba tu padarysi tą dabar, arba iš viso nepadarysi.“ Grįžti atgal ir

Jonas Mekas 1976 m.
(Antano ZINKEVIČIAUS nuotrauka).

filmuoti – tai jau inscenizacija, vaidybinio kino sritis. Štai kodėl J. Mekas save vadina „filmininku“, o ne kino režisieriumi. „Filmininkai“, anot šio termino autorius, „ieško naujų formų, naujos kino kalbos, kuri jiems leistų atverti naują – dar neišsakyta, dar nepaliestą pergyvenimo turinį. Taip jie išplečia kino ir kartu žmoniškias galimybes. Jie yra kino kolumbai, kurie nebijo plaukti į nežinomus vandenis“.

Išeiti, kad sugrįžtum

1971-aisiais pirmą kartą sugrįžęs į tėviškę, J. Mekas neišleido iš rankų ištikimos kameros ir iš čia „susuktų“ vaizdų vėliau sumontavo garsiuosius „Prisiminimus apie kelionę į Lietuvą“ (1972), kuri, anot prancūzų laikraščio „Le Monde“, turėjo tokią didelę įtaką Jungtinių Valstybių universitetams, kad „kiekvienas jaunas ir neprikalusomas kino veikėjas Amerikoje noriai griebiasi kameros tarytum plunksnos ir kalba apie savuosius, dar neištirtus vaikytės ir šeimos pasaulius“. Būtent „Prisiminimus apie kelionę į Lietuvą“ JAV Nacionalinės kino apsaugos taryba įtraukė į Kongreso nacionalinio kino registrą, o tai reiškia, kad filmui suteikiamas nacionalinės vertybės statusas.

„Yra dvi keliautojų kategorijos“, – teigia J. Mekas, – vieni savo valia palieka gimtus namus. Jie galvoja: „man viskas nusibodo, kur nors aš galėsi uždirbtį daugiau, tenai ir žmonės geresni, ir žolė žalesnė...“ Jie išeina ir kur nors pritampa. Kartais prisimeina savo gimtus namus, bet, išleidę naujas šaknį, viską pamiršta. Tiesa, kartais juos aplanko mintis, kad visgi nėra nieko gražesnio už giminę. Bet dėl to jie smarkiai nesikrempa.

O yra ir kitokių žmonių, kuriuos nubloškė svetur aplinkybės. Jie visada tikisi sugrįžti atgal. Jie nuolat galvoja apie savo senuojuosius namus, trokšta juos pamatyti ir sugrįžti tam, kad vėl juos paliktu. Ir tuomet viskas pasikeičia. Kai aš „Dienoraščiuose“ filmavau Niujorką, man rodėsi, kad filmuoju savo seną namą. O dabar aš sugrįžau, ir viskas tikriausiai bus kitaip.“

Vietoje epilogo

Amerikos kino avangardo režisierius Nam June Paikas savo kolegos dienoraščius pavadino „jamžinta istorija“: „Niekas Jono Meko šiandien negali nukopijuoti, nes niekas negali dabar nufilmuoti tikros septintojo dešimtmecio dvasios.“

Kartais sakoma, kad J. Meko dienoraščiai yra apie mirti. Pasak režisieriaus, šiuose filmuose užfiksuoja žmonės gyvena ir mirsta. Daugelio nufilmuotų herojų šiandien nėra tarp gyvujų, o „filmininko“ kamera atkuria į nebūti nugrimzdusias gyvenimo akimirkas, susildytas spontaniškų draugystės jausmų ir išgyvėnių.

J. Meko dienoraščiai tarsi patvirtina garsią Jeano Cocteau mintį apie „veidrodį, rodantį kasdienį mirties darbą“. Todėl laikui bégant J. Meko kino vertė tik didėja. Vadinas, joks rašinys apie garsaus „filmininko“ kiną negali baigtis finaliniu tašku. Nes kiekvienas J. Meko nufilmuotas kadras – tai jamžinta akimirką nenutrūkstamoje laiko tékmėje. Prieš gerą dešimtmecį iškurdė filmą garsusis kino Kolumbas pavadino kaip tikras poetas: „Kai aš lėtai stumiuosi į priekį, retsykiaiš pamatau trumpas grožio akimirkas“ (2000 m.).

Atsiradus naujoms filmavimo galimybėms J. Mekas padėjo savo „Boleks“ kamerą ant lentynos („apie 1985-uosius metus jau buvo sunku rasti kino juostų, ir jų kokybę suprastėjo“) ir perprato naujas vaizdinio meno technologijas. Dar dramatiškesnis sukrėtimas buvo interneto revoliucija. Bet ir prie jos J. Mekas lengvai prisitaikė. Net nusprendė išgyvendinti projekta „365 dienos“: kasdien nufilmuoti po 3-15 minucių. Šiuos vaizdus jis pateikė svetainėje www.jonasmekasfilms.com, kurioje per penkerius metus susikaupė daug įdomios medžiagos.

Ilgiausiu metu, Maestro!

20 Kinas

„Nemunas“ rekomenduoja

Gediminas JANKAUSKAS

Kitokio kino klube „Hasta la Vista“

Paskutinį sausio antradienį Kitokio kino klubė žiūrėsime belgų režisieriaus Geoffrey Enthoven filmą „Hasta la Vista“. Šią ispanišką frazę labiausiai išgarsino „Terminatorius“ biologinių robotų suvaidinęs Arnoldas Schwarzeneggeris. Bet su juo ir fantastika filmas niekaip nesusijęs. Greičiau jo siužetas primins nesenai klube rodytą ispanų dramą „Aš taip pat“. Arba bet kokį

kitą filmą, kuriame atskleidžiamas „kitokių“ žmonių pasaulis.

Trims filmo „Hasta la Vista“ bičiuliams patinka gerti vyną ir fantazuoti apie moteris. Per savo trumpą gyvenimą vyno jie prisiragavo iki soties, tačiau niekuomet dar nesugulė nė su viena moterimi. Norėdami atsikratyti šios „gėdos“, draugai išsiruošia į Ispaniją, kur tikisi pagaliau atsisveikinti su nekaltybe. Ta-

čiau ši seksuo misija nėra tokia paprasta, kaip atrodo. Mat Filipas yra aklas, Larsas prikauystas prie invalido vežimėlio, o Jozefas – visiškai paralyžiuotas. Vieno šios trijulės nario dienos jau suskaičiuotos.

Galima net sakyti, kad tai tradicinis kelio filmas, tik Jame į kelionę leidžiamasi invalido vežimėliais. Filmas nestokoja karčios ironijos bei juodojo humoro, ir tai yra neabejotinas pliusas.

Savaitgalis prie televizoriaus

Kaip Anglijos karalienė piratą įsimylėjo

Visgi keisti žmonės tie amerikiečiai! Užuot rode savo šalyje gerus europietiškus filmus, jie nusiperka jų autorines teises ir susuka perdirbinius, kurie beveik niekad neprilygsta originalui. Bet užtai šiuose filmuose vaidina amerikiečiams (ir ne tik jems, aišku) žinomas kino žvaigždės, o ne jų tolimesji (ne tik geografine prasme) kolegos. „Nemiga“ (ketvirtadienis, 22.40 val., BTV) – 1997 m. Norvegijoje sukurtó filmo perdirbinys. Amerikietišką šio siužeto versiją sukūrės režisierius Christopheris Nolasas mėgsta komplikuotatas situacijas. I vieną jų pakliūva patyręs Los Andželos policijos detektyvas Vilas Dormeris (aktorius Alas Pacino). Kartu su porininku jis siunciama į mažą miestelį Aliaskoje tirti septyniolikmetės merginos nužudymo aplinkybių. Greitai abu detektyvai, padedami vietinės policijos pareigūnės, suranda svarbiausią įtarimąjį Volterį Finčą. Bet tai dar ne finalas. Netrukus prasideda įtampos kupinas psichologinis žaidimas, kuriame auka ir jos persekiotojas ne kartą keiciiasi vaidmenimis.

„Elžbieta. Aukso amžius“ (penktadienis, 22.35 val., TV1) – tai savotiškas istorinės dramos „Elžbieta“ (1998 m.) tēsinys. Abu filmus sukūrė indy režisierius Shekharas Kapuras, abiejuose karalienę Elžbietą vaidina Cate Blanchett, o jos ištikimą patarėją serą Francisą Volsingemą – Geoffrey Rusnas. Filmo veiksmas prasideda 1585 m. Aplink valdovę audžiamas intrigų ir išdavysčių voratinklis. Netruksta ir išorinių problemų: Ispanijos karalius Filipas II siekia užkariauti Angliją ir paversti ją ka-

talikiška šalimi. O besiruošančią lemiamam mūšiui su Ispanija Elžbieta užgriūva dar viena nenumatyta didelė problema. Ji iškilo tą dieną, kai einančios į svarbū priemimą karalienės kelyje netikėtai išdygo impozantiškas vyriškis, savo švarku uždengęs balą po valdovės kojomis. Taip karalienė susipažino su bebaimiu jūrų piratu Volteriu Reiliu.

Psichologinių siaubo trilerių mėgėjams siūlome pažiūrėti „Traumą“ (penktadienis, 23.10 val., BTV). Atsipeikėjės ligoninėje po autokatastrofos Benas (aktorius Colinas Firthas) pirmiausia sužino, kad jo žmona žuvo. Tačiau dažnai pasikartojantys košmarai neduoda vyrukui ramybės: jam vis atrodo, kad jis mato Elizą gyvą. O policija įtaria Beną nužudžius garsią popžvaigždę Loreną. Galiausiai iš mediumo Benas sužino, kad jo vaizdiniai nėra vien liguistos fantazijos padariniai. Kad galutinai neišprotėtų, dar Benas tiesiog privalo išsiaiškinti, kas gi aplink jį darosi.

Jame Fenimore'o Cooperio romano ekrанизacijoje „Paskutinis mohikanas“ (penktadienis, 23.45 val., TV3) atgyja XVIII a. antros pusės realios. Šiaurės Amerikos kolonijose vyksta nuožmus Anglijos ir Prancūzijos konfliktas. Karo keliu į anglų fortą pas tėvą vyksta dvi pulkininko Monro dukros. Pa-keliui ši karavaną užpuola klastingi huronai. Gerai, kad lemiamu momentu keliauninkams pagelbėjo trys paskutinieji mohikanai – Sakalo Akimi pramintas Natanielis Po, Čingačukas ir jo sūnus Unkas.

Ispanų režisierės Isabelle Coixet filmas „Elegija“ (šeštadienis, 23.40 val., Lietuvos ryto TV) sukurta pagal Philipo Rotho romaną. Šioje jaudinančioje dramoje literatūros profesorius Deividas Ke-

pešas (aktorius Benas Kingsley) kartą atkreipia vi-sai ne profesinį dėmesį į auditorijoje sėdincią trapią merginą didelėmis jausmingomis akimis. Jau po pirmų apsikeitimų žvilgsniais pakvimpa banaliu romanu. Bet profesoriaus ir studentės santykiai labai greitai peržengia ribą, už kurios prasideda rimtos psichologinės komplikacijos.

Sekmadienio popietę (13.00 val., TV1) gerą nuotaiką visai dienai užtikrins nuotykių komedija „Kaimynai“ su dar jaunučiu Tomu Hanksu. Jis vaidina Réjų Peterseną, drauge su žmona gyvenantį ramia-me priemiescio rajone. Tačiau kartą ramybė pasibaigė, nes į gretimą namą atsikraustė keisti kaimynai. Niekas nepastebėjo, kur dingę senieji gyventojai ir kaip išsikraustė nauji. Dabar naktimis iš namo sklinda neįprasti garsai, o naujieji kaimynai, regis, net naktimis nemiega.

Kai vieną dieną kažkur pradingo vietinis seniokas Volteris Senikas, aplinkinių namų senbuviai nusprendė, kad tai Klopekų darbas. Apsiginklavę šau-tuvaus, žiūronais ir kastuvaus drąsesneji senbuviai ryžtasi išsiaiškinti, kas gi dedasi tame paslaptingesne name.

Dramą „Bégiai ir rysiai“ (sekmadienis, 0.55 val., LNK) sukūrė legendinio aktoriaus Clinto Eastwodo dukra Alison, atliki pagrindinį vaidmenį pakvietusi žinomą aktorių Keviną Baconą. Jis suvaidino traukinio mašinistą Tomą Starką, kurio valdomas lokomo-tivas vieno reiso metu trenkėsi į automobilį, atsidūrusi ant bėgių. Tragiško incidento metu žuvo mašiną vairavusį moteris, bet liko gyvas jos sūnus Deivis. Ber-niukas, žinoma, dėl nelaimės kaltina tik Tomą, o šis su savo žmona Megan ryžtasi našlaiti įsisūnyti.

Aldona ŽEMAITYTĖ

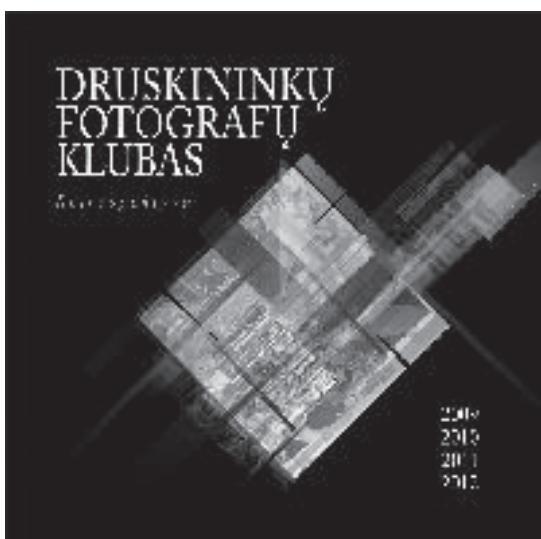
Užsikrėtę fotografijos virusu

Bronius KRAKEVIČIUS. „Pūgos muzika“.

Druskininkų fotografų klubas, kuriam vadovauja fotografas profesionalas Rimantas Kvaraciejus, vienija devyniolika įvairių profesijų žmonių – inžinierius, dailininkus, pedagogus, žurnalistus, netgi dvasininkus (aktyvus klubo narys yra kun. Bronius Krakevičius). Ar galima juos vadinti tik fotomėgėjais? Ir ką apskritai šiaisiai laikais reiktų vadinti mėgėjais arba profesionalais? Kokie kriterijai skiria mėgėjiškumą ir profesionalumą? Spaudos fotografių, tarkim, jau yra profesionalai. O dirbantieji mokyklose arba įmonėse? Pensininkai arba moksleiviai, kuriems fotografija – hobis? Jie tik... fotomėgėjai? Matyt, pagrindinis kriterijus būtų meninė fotografijos kokybė.

Beje, šių metų sausio 15 d. Kauno fotografių galerijoje paminėtas Lietuvos fotografijos mėgėjų sąjungos 80-metis. Prieškarinėje Lietuvoje Fotomėgėjų sąjungai priklausa tokie garbingi savo profesijų atstovai kaip mokslininkas hidrologas Steponas Kolupaila, žurnalistas Pet-

ras Babickas, dailininkas Adomas Varnas, etnografas Balys Buračas ir kt. Sąjungos programoje buvo išrašyti tokie uždaviniai, kaip „telkti visus Lietuvos fotomėgėjus ir jiems pritariančius, tobulinti mūsų fotografiją meniniu, moksliniu ir praktiniu požiūriu...“

Tie programiniai uždaviniai nepaseno ir po 80 metų. Druskininkų fotografų klubas juos vykdė ne tik savo regiono mastu, bet išeidamas net į... užsienį (Gerardo Raito Šatūno paroda „Olandiški pranešimai“, Laimos Bučionytės „Žiemos išdaigos Upsaloje“ – Druskininkų „Boulangerie“ kavinėje). Šis klubas, kurio iniciatoriai yra jau minėtas R. Kvaraciejus ir pedagogas dailininkas A. Mosiejus, yra vienintelis toks Pietų Lietuvoje, mielai pasiviečiantis kolegas fotografas iš kitų Lietuvos miestų. Klubo narius ir prie jo besišlejiantį Druskininkų mokyklinių jaunimą galima pavadinti užkrėstaisiais fotografavimo virusu... Tas virusas pasižymi keleriopomis teigiamybėmis – žmones jis padaro universaliesnius, jautresnius gamtai ir kitiems bei kitokiams, kurie yra šalia mūsų. Gražu, kad jis prasiskverbė į moksleivišką bendruomenę – Druskininkų mokyklose yra mergaičių ir berniukų, fotografuojančių ne šiaip sau, kad tik nuspaušt fotoaparatu mygtuką, bet pasauli reginčių per meninio pajautimo prizmę. Gavę brandos atestatus, jie išsineš į gyvenimą ir kur kas originalesni, įvairiapusėsni požiūri į aplinką.

Druskininkų fotografų klubas, surengę keiliolika fotoparodų įvairoje miesto įstaigose ir viešose erdvėse per 2009-2012 m., pagaliau ryžosi išleisti retrospektyvinį katalogą. Fotografams tai – didelė šventė, o jų bičiuliams ir kitiems druskininkiečiams – malonus įvykis. Kad ir ką sakytu reiklūs kritikai, šis „pirmasis blynas“ néra prisvilęs, jei neskaiciuosime keleto smulkmenų, kurios atsirado iš leidybinio nepatyrimo, lėšų stokos (katalogas leistas Druskininkų fotografų klubo ir rėmėjų – „Boulangerie“ kavinės savininkų – lėšomis). Modernus viršelio dizainas (autorė Ieva Kvaraciejūtė), nuoširdus fotomenininko Rimanto Dichavičiaus palydimas žodis: „Skvarbus žvilgsnis, mylanti širdis ir skaidrus objektyvas – tik toks derinys suteiks džiaugsmo sau ir kitiems“, teksto (iš „Druskininkų naujienų“) ir nuotraukų (iš DKF archyvo) gausa katalogą daro patrauklų ir informatyvų.

Rimantas KVARACIEJUS. „Gatvė“.

Nukelta i 22 p.

22 Atgarsiai

Giedrius KUPREVIČIUS

Simuliakrų aukos, arba postironija

Vytauto PLETKAUS nuotrauka

Į mano rankeles pateko labai dailiai išleista knyga su įrašytų į CD garsų vokeliu ir išpūdingu įvadiniu straipsniu. Nebūčiau ir prasitarės apie ją, jei ne jos autorės, poetės ir visaip kitaip talentingos viskalbės Daivos Po recenzija apie nesenai visus intelektualus ir miesčionis iš balno išmetusį spektaklį viename ambicingame teatro festivalyje svarbiausioje Lietuvos sostinės dramos scenoje. Tuomet vienii mušėsi į krūtinę, bandydami savo katalikybės stiprumą, kiti kvietė eiti kelią aplink teatrą keliais, treti gąsdino boikotaus ir dvasinėmis savižudybėmis, ketvirti ramindami įsiaudrindavo, o penkti, kaip dabar madinga, šaipėsi ir niekino. Daug rimtų ginčų kilo ir apie fekalijas. Tad buvo tikrai linksma ir smagu. Stai toji Daiva Po ir sumanė apie tai parašyti „Nemune“. Tokia egzaltuota, vienareikšmė ir jokio nepasitikėjimo autorės dvarios nuoširdumu neturinti niekam sukelti recenzija, epas, esė. Be juokų sakau –suvaldytas ir sutvarkytas iki aiškios minties tekstas, kurį perskaicius tapo aišku, kodėl to spektaklio nemacia.

Tad vėl susiradau netycia vieno pažistamo man dovanotą Daivos Po kvadratinę knygą „Poetinis fraktalas“, kuri, kad būtų paklausesnė pasaulyje, išleista vienu metu lietuviškai ir angliskai (neduoj Dieve, tik ne rusiškai, nes argi tai kalba?!). Įvadą parašė literatūros mokslininkas, Vl „Literatūrologinių tyrimų centro“ narys dr. Ramutis Karmalavičius. Jis tikriausiai rimtais rašo: „Čia nėra belyti subjektą agresyviai privatizavusios feminos riksma. Jo

vietoje skaitytojų sutinka raiškos it formos vardo, skait/meninio pradžios knygos kodo sveikata, turinti brandžią pauzinės ištarties tylą (kur pati be baimiška kalbos simbologinė konvencija, bepretenzės jos minties faktūra „sutampa ir skyla“, tai yra malonai jaukiai ir pati randasi, ir skaitytojų įkurdina „negirdimo kardo garso makštyje).“

Toliau man atveriami poetės fraktalino mąstymo vingiai, molekulės, progimdyviškos sąmonės, išoriės subjekto savimonės lytys, realus pastoralinių niekas, įtransferintos dekonstrukciniės ego patirties ir kalbos kanonų ydos, amortizuojanti didžiųjų avanscenų klaviatūra ir pan. Tad man tampa aišku, kad poetės žodžiai yra lietuviško kontempliacinio kointegralumo hiperaktyvai, antgamti chorala drąsiai besiunčią gamtos giesmės įšičių intervidujybėn. Įveikęs ši mokinui suvokiamą tekstą skubu prie Daivos Po „Fraktalu“. Knyga prasideda „Pasibūčiavimu“ – „tadien snigo taip tirštai ir aštriai, sustingę tarsi perregimi pleištai į sušalusius kiaušinio lukstus persimainė per mane jau be manęs kaip nesibaigiamu negražinamoji atranka apibrėksta neisbaigta visuma...“ ir t. t.

Skaičiau ir vis stebėjausi minties gelme, gyva kalba, metaforomis, gramatika, laisve, nesiskaitymu su skaitytoju sąmonę ar pasamone. Nelaukite jokių nuolaidų patekę į poetės fraktalus – jūsų tiesiog daugiau nebéra, jūs tampate nevaldomų matematinių formulų savigimdos proceso dalis. Jūs tiesiog išnyrate kitame būties gale kitoks ir su kitokiu baigtiniu Aš. Jūsų galas nuo šiol kitoks.

Knyga žavii beviltiškumu, apogėjumi, tvarkos netvarka ir agonijos priešpriesa gériui, kurį nugalė blogis prieš pasiduodamas vilčiai. Knyga sukrecia iki sielos gelmiu, išvarydama ją iš mano gédingai paiko kūno laukais iki piramidžių šešelių, kuriuose ilisi prolegomeniniai dykumų driežai ir šildosi atonalinėje saulėje „perlieta rimbu iliuzinė pūko lygtis, atvirtusi vos vienai nakkiai į neklystantį žmogų“. Tikiuosi, ne Daiva Po, o jos pažadinta Poetė susidoroja su visu pasauliu kaip Visagalié Moteris, kuri nesutinka ja pasitenkinusio Vyro ir lieka viena, didinga kaip skruzdėlė, nešanti niekam nereikalingą spylgi nuo medžio, kuris seniai numetė jį kaip save užbaigusį šapą.

Daivos Po tekstai ir Ramučio Karm indulgencija sudaro nesuardomą ir plyšantį nuo įtampos tandemą, kuriame spryruokles įtempusi Ramūno Jaro muzika siekia padidinti tą lėkį iki tokio greičio, kai jau niekas nespėja nei sekti paskum, nei suvokti, kas čia pirmas – aidas ar to aido aidas, atgarmėjės iš toli nuo kažkada iš „Flux“ markės revolverio išsautos tuščios gilžes.

Šioje apmastytų ekstazėje kaip niekad aiškiai pamačiau visą avangardininkų komizmą, dažnai gimusį iš nevilties kalbėti naujai, bet aiškiai. Gal tos savybės stygius ir nubloškia Daivos Po knygą į Nebūti, kurioje, ačiū Dievui ar velniui, ji nebus vieniša. Ten taip pat linksma kaip ir čia, nes tai ligiai tas pats.

Užsikrėtę fotografijos virusu

Atkelta iš 21 p.

Tarsi tai būtų tų kelerių metų fotografinė mini enciklopedija. Joje – ir klubo nariai, ir kiti parodų dalyviai, taip pat tokie miesto kultūriniai įvykiai kaip tradiciniai džiazo muzikos vakarai „Jazz 2001“ (jų organizatorius – Tomas Čiucauskas). Čia pristatomomi klubo svečiai iš kitur (vilniečiai Rimantas Dichavičius, Ričardas Šileika, Alytaus miesto moksleiviai, šiauliaietis Sigitas Gelumbauskas), stengiamasi paminėti kone kiekvieną didesnę ar mažesnę parodą, vykusią „Boulangerie“ ar kitose parodoms pritaikytose visuomeninių pastatų erdvėse.

Taigi lieka pasidžiaugti gyvybingu Druskininkų fotografių siekiu tobulėti, jų noru globoti mo-

kyklinį jaunimą (šioje srityje labiausiai pagyrimo nusipelne dailininkas Alfonsas Šliauskas), Andriaus Mosiejaus pastangomis paversti kavinę fotografuojančio jaunimo skatinimo vieta, kur krisitalizuojasi savitos parodų pristatymo tradicijos.

Mažos pastabos šio rašinio paraštėse būtų tokios: kadangi kataloge yra daug reportažinių nuotraukų iš parodų atidarymo ar kitų renginių, būtų prasminga prie jų pridėti parašus, kas yra jų autorai ir kokie žmonės jose užfiksuoti. Informacija ne tik nepakenktų katalogo maketui, bet ir suteiktų skaitytojui žinių bei parodytų maketavimo kultūrą. Tą patį reikštų pasakyti apie nuotraukas katalogo priešlapiuose ir paskutiniuose puslapiuose...

P. S. Naujausioji, jau šiemetinė, keleto klubo

narių paroda eksponuojama praėjusių metų pabaigoje atidaryto restorano „Sicilia“ pirmo aukšto salėje. Daugiausia nuotraukų jai pateikę aktyvūs klubo nariai Jonas Bilinskas ir kun. Bronius Krakevičius. Parodą būtų galima pavadinti „Žiemos simfonija“ arba tai – per dvi restorano sienas nusidriekusi žiemos vaizdų eiseną...

Išraiškinga nespalvota Jono Bilinsko žiemos grafika – virtuozišką muziką kuriantys šalčio pirštai, paliekantys šerkšno, ledo kristalų žymių.

B. Krakevičiaus džūkų miško ir jo gyventojų stirnų bei sniegųose skendinčių kaimų ilgesingi „portretai“. Klubo nariams linkėtina ateityje eksponuoti didesnio formato nuotraukas, bet būtinai nespalvotas. Jos labai dera prie minimalistinio restorano interjero...

Andrius JAKUČIŪNAS

Per dusimo prizmę

„J pirmają jauno poeto knygą sudėtuose eilėraščiuose yra nemažai mistikos bei pasaulio stebėjimo per siurrealistinę prizmę. Taip pat daug siekio perprasti įvairiausias liūdesio apraiškas, – kaip jos atsispindi lyrinio subjekto kuriamame pasaulyje. Nemažai dėmesio skiriama metafiziniams apmāstymams, kurie susipina su sapno erdve ir realybės transformacija“, – perskaitėme internete apie jaunojo poeto Ernesto Noreikos pirmąją knygą „Povu ežeras“ ir likome suglumė. Tiesą sakant, dėl nieku – užvežė žodis „prizmė“. Kodėl pro šią iškraipyta (nes – siurrealistinė) geometrinę figūrą dera žiūreti? – stebėjomės. Ar ne geriau ją butų sudaužyti arba ja bakstelėti – užuot naudojus „bakstelėti“ mygtuką *facebook’e?* (*Reikšminga pauzė*) Nežinojome šito, todėl jautėmės nesmagiai, – beje, ir dėl to, kad buvome ne kalbininkai, todėl neturėjome išsiugdę gebėjimo įvertinti tą posakį kalbos taisyklės aspektu, nors, neslėpsi, mums įkyriai atrodė, kad žmogus, pasiruošęs garsiai pareikšt, neva jis žiūrija ar, neduokdie, ką nors matąs per tokią ar anokią prizmę, labai nemylį lietuvių kalbos.

Taigi éjome į E. Noreikos knygos pristatymą Rašytojų klube (sausio 15 d.) patyliukais širdamai ant „prizmės“, jausdami, kad to žodžio reiksmė neapsakomai duria smegenis, spaudžia, degina po krūtine, nors ir žinojome, kad nei E. Noreika, nei lietuvių kalba čia niekuo dėti – greičiausiai prie teksto bus prikišęs nagus knygą išleidusios „Naujosios Romuvos“ vyriausasis redaktorius Andrius Konickis, galbūt desperacijos minutę panūdės pavadovauti ir klišems; jis, tiesą sakant, mums seniai rodësi panašus į tą, kuris, atsistojęs prieš auditoriją, galėtų valandų valandas kalbėti apie prizmę, o gal ir apie tai, kaip tikri „romuviečiai“ esą niekuomet neprasažantys honorarų, neva dirbantys iš idėjos. Bet juk mes kalbame apie kitką. Per tą prakeiktą poeziją tačiau likome nesušveitę savo tradicinio *McDonald’o* – štai kur šuo pakastas, štai per kokią prizmę dera žvelgti!

Žinoma, tai nereiškia, kad iš to puikaus vakaro, kuriame, kaip ir visuose kituose Rašytojų klubo renginiuose, nestigo rutiniškumo, išsinėsime vien nesuvalgytos tortilijos aromatai ir palaimingą pirštais nepalytėtų bulvycių traškesi ausyse – tikrai ne. Atvirai kalbant, tų gėrybių nė neprisiminėme, nes mes, skubėjusieji į Rašytojų klubą klausytis puikios E. Noreikos poezijos, suvokéme iš tiesų skubėję dirsti, – ypač tada, kai išsitikiname, kad ikvépti galime daugiau daugiausia savo nosies išskyrę, ne oro, kurio salėje, regis, nebuvo nė mažytėliausio gurkšnyčio. Argi galéjome, sakykite, tokią rūšciai akimirką, atsidūrė ribinėje situacijoje, priversti save domėtis menais – net jei jie ir tokie neprasti kaip E. Noreikos? (*Reikšminga pauzė*) Kodėl nėkas klubo salėje nejaituso kondicionierius? – klausėme savęs, teatraliskai griebdamies už galvų. Kodėl žiaurūs anarchistai neiškala langų sunkiais akmenimis? – nesuvokēme. Kodėl taip apsileido Pocevičius ir Pocius? – aimanavome, su viltimi žvelgdami į juodą buvusio bibliografijos skyriaus laiptų tamsą, kurioje, kaip ir prieš dešimtmétį, žinoma, kas nors gérė. *Per kokią prizmę* turėtume žvelgti (ar jau turėjome žvelgti anksčiau), – klausėme arčiau sédėjusių nelaimės draugų (t. y. Mariaus Buroko), – kad gražia ir skoningu lietuvių kalba galėtume apsakyti save apsviaugius nuo meno, o ne nuo beprasmio žiopciojimo, slapios sruogos delnu braukymo, desperatiško paširdžių kasymo, tikrinant, ar darbštusis motorėlis nesiruošia piktdžiugiškai sustoti.

Tuo pilčiau ir neramiau buvo, kad visiems, esantiems priešakyje, to oro lyg ir nestigo – matėme, kaip jaunasis poetas Nerijus Cibulskas (jo renginyje iš draugiškai dusome – tai jau lyg ir tradicija) žvaliai

liaupsino savo kolegą, sugéravą, o paskui čiupo Ernestą į glėbį ir émė myluoti – lygiai taip, kaip pats buvo ano myluojamas per savo knygos pristatymą. Girdėjome, kaip narsiai Antanas Šimkus, „Povu ežero“ redaktorius, išsižada savo viršenybiškumo, pabréždamas, neva E. Noreika *praktiskai* viską išsitaikęs pats, neva jis, Šimkus, esąs ne patarėjas, bet tik bičiulis ir pan. Atidžiai stebėjome Andrių Konickį, rodos, deulantį visas pastangas, kad jo lūpose išdygtų žodis „prizmė“ ir gal kam nors šelmiškai bakstelėtų (jei tokis projektas buvo – jis nepavyko), na ir daugmaž viską pakentėme (nors, tiesą sakant, šiam sunkiam veiksmui jau trūko jėgu). Tačiau kai Benediktas Januševičius pareiškė, kad E. Noreikos tekstuose (per) daug metaforų, jau negalėjome išverti neįtūže, nes supratome, kad iš tikrujų tai čia kalba ne apie kažkokias metaforas, o apie orą, atseit dvéskit jūs ten tvankumoje uždusę, o mes, žinote, toliau *zadušvną bazarą varinėsim, mun tipo, nusispjaut, kad jum prastai...*

Štai tada atsistojome ir išėjome – pirmiausia į „Suokalbi“ (tpfu, „ExLibrisa“), kur godžiai ikvépėme nuo barmenės Justinos plūstančio oro (visos gražios moterys kažkokiu mišlingu būdu yra susijusios su oru), paskui užstrigome Rašytojų sajungos rūmų tarpdryje, nes sekretorė Rūta čia susprogdino dar vieną oro ir kvepalų bombą, na, o galiausiai susėdome kažkokioje beveidėje kavineje, gal *Postscriptum’e*, būdami tvirtai išsitikinę, kad jau atėjo laikas rašyti mokslių darbą apie naujus faktorius, iškraipančius šiaip jau sklandų literatūros recepcijos procesą – apie tai, kaip permanentinis dusimas atsiliepė, atsiliepia ir, be abejio, atsilieps kultūrinių renginių lankytojų požiūriui į literatūrą ir literatus. *Zvelgiant per šią prizmę*, – sakėme, – mums atsiskleis, kad nieko doro apskritai nėra sukurta ir kad katarsis, kurį patiriamo nuo visokių, atsiptašant, „menų“, téra paprasciausia euforija, atsirandanti organizmui stokojant deguonies, – pasekmė, kuri neturėtų būti pretekstas kūrinių autoriams vaikštinėti išskėtus savo *Ego* kaip povams uodegas. Ypač (nebent?) jei esi parašęs „Povu ežerą“...

Tuomet dar nežinojome, kad savaits gale, niūrų ir siaubingą penktadienį, ir tai bus net ne 13-oji, o 19-oji mėnesio diena, turėsime iškentėti dar klaikesnį ir labiau sekinantį dusimą – VDA „Titanike“ dalyvauti pokalbiu su Alfonsu Andriuškevičiumi knygos pristatyme, knygos, kuri, kaip vėliau mums, *durniemis literatams*, paaškino kažkokia vaizdžiuojamojo meno atstovę, yra labai gera – o kaip jau čia netrūks oro, staiga sužinojus, jog kas nors kur nors (niekam neprasiūs ir niekam neliepus) parašė gerą knygą!

Hmm... Gal čia mes kiek ir perdedame. Juk eidami į „Titaniką“ tikrai nutuokėme, jog dusti tekis kaip reikiant – ir ne tik iš pavydo. Dar nera taip buvę, kad kada nors ten būtų užtekę oro. Vis prisižadu nebeeeiti – sakau sau: daugiau manęs ten nebus, nes paskui spjaudysisuosi – kaip kai kurie žymūs šiuolaikiniai lietuvių menininkai po Ray Bartkaus parodos. Arba nesprausdžiavus – nes paprasciausiai būsiu uždusęs...

Mes, žinoma, galéjome ir net turėjome sutikti, kad gaivaus oro poreikis garsaus, žinomo, anaipolt nepradedančio, – veikiau baigiančio (nors Andriuškevičius *baiginėja* jau dievai žino kiek), – vaikino vaikare neabejotinai yra didesnis negu „Naujojoje Romuvoje“ išleista knyga debiutuojančio Ernesto pristatyme, tačiau vis dėlto nepajégėme pritarti požiūriui, neva mūsų – lankytojų, mylėtųjų ir net televiziunikų – kančios yra tiek nevertingos, kad galima kaip niekur dalyti autografus PRIEŠ RENGINĮ, šiataip smarkiai atitolinant jo pradžią. Tiesą sakant, netgi šiek tiek pyktelejome ant dailininkų pasaulio ir Pačios Dailės, todėl išvydę, kaip kažkoks niekdarys

petimi tvirtai iširemia į K. Dereškevičiaus („Titanike“ tebevyko jo paroda „Sutikta moteris“) paveikslą drobę, nieko jam nesakėme – tegu spaudžia, gal ijungs kaži kur užsikirtusi Padorumą. Niršome ir vėliau, renčiui jau prasidejus, kai MMC atstovaujanti Danguolė Butkienė, užsiminus apie kažką, ką ji ar jos atstovaujama istaiga yra neva skolinga A. Andriuškevičiui, nepratesė minties, ir mes negavome patogios *prizmės*, per kurią žūrėdami, be abejio, būtume pamatę, kas čia ir kuo nusidėjės ir kam dera būti skolingam; atvirai kalbant, iš nevilties kuri laiką net neklaušėme, kas ką kalba – smegenis glotniai apgaubusis bukumą praplėsė tik knygos sudarytojos Jolantos Marciauskytės-Jurašienės komentarą (ar veikiau prispažinimas), esą A. Andriuškevičius pats sugalvojęs knygos struktūrą, skyrius, taip pat apibréžęs rėmus, į kuriuos atsižvelgiant turėjo būti galvojami klausimai. „Jei knygą būtų sudarinėjės kas nors kitas, šioji tikriausiai vis tiek būtų atrodžiusi labai panašiai“, – teškė ji. Tašyk nušiuvome. Mus labai sujaudino šis drąsus *coming out’as*. Ar žodžiu junginį „knygos sudarytoja“, išreikšdami veiklos fiktyvumą, turėtume rašyti kabutėse? – norejome šaukti per visą salę, tačiau pasidrojėjome Neringos Mikalauskienės, tikriausiai nemanančios, kad *coming out’as* čia pavartotas reikiama prasme. Taigi ir nešaukėme – gal dėl to mums niekas ir neatsiliepė. Štai tada pirmąsyk ir pajutome, kad geruoju čia nesibaigs – vakaras tesis ir tesis, o mes (kol, sakyklim, Valentinas Antanavičius, pats, beje, ne per seniausiai išleidęs atsiminimų knygą, šmaikščiai pasakos, kaip jie, jaunieji tapytojai, Lazdynuose žaidavę badmintoną, o paskui pamažu perėjė prie kortų *durniaus*) kaip dusome, taip ir dusime. Tik vėliau, kalbant Repšiu ar dar kam nors, sužinosime, jog knyga, dėl kurios pasiuntėme save dusti į erdvą „Titaniko“ salę, toji knyga, kuri, anot paties autoriaus, tikrai patiksianti jo kartos žmonėms, surasiandanti gerbėjų tarp vyresniųjų, bet dėl jo anūko draugu tai jau esą neaišku, – yra papuošta pavadinimu „per A. A. prizmę“.

Štai tada pakilome ir išėjome – to mums buvo per daug. Toks *prizmės* išpopuliarėjimas Lietuvos kultūros padangėje vos per vieną savaite rodėsi stačiai ne padorus. Jeigu dar minutėlė būtume likę salėje, mums, be abejio, būtų pradėjė atrodyti, kad esame atgrasus, egzaltuotas jaunuolis iš Martyno Petreikio darbų ciklo „Egzistencinė individu būtis postmodernioje visuomenėje“ (o juk ir stovėjome ten, kur tų darbų kabota), praėjusiais metais laimėjusio jaunojo tapytojo prizą, – ko jau ko, o tokios gėdos prieš save pačius užsitraukti nenorejome. Gal nuo šiol jau kiekvienas intelektualas privalo vaikščioti išsityrėti kažkokią prizmę? – svarstėme, vis labiau jausdami, kad pro prizmę žvilgsnis turi būti ypatinges. Netgi kilo įtarimas, kad šiataip galima pamatyti vien kažkokius išskirtinius dalykus, t. y. tokius, į kuriuos intelektualas gal nė nežvelgtų, o va sovietinis inteligentas – prašom. (*Reikšminga pauzė*) Šioje erdvės ir laiko vietoje staiga užmiršome, kad galime laisvai kvėpuoti – juk esame išėję, ir mūsų neslegia pareiga vaidinti kenčiančius. Tačiau jei ir nebūtume užmiršę, vargu ar būtume ištengę šia privilegija naudotis, nes kūnišką dusulį, kuris lengvai tapo nugalėtas išžengiant iš kultūrinės spūsties lauk, nepastebimai pakeitė metaforiškas, simbolinis dusulys, – pakeitė turbūt tą akimirką, kai sumojome, jog dusimas egzistuoja neprilausomai nuo oro kiekio (ir politinės sistemos), kad visi, visur, visada duso, nes tai – ne paškėmė, o salygta. Tik va tą akimirką aptikome save stovinčius priešais *McDonald’s* restoraną... (Véi *reikšminga pauzė*) Štai kodėl mums norom nenorom teko pažvelgti į pasaulį *per mésainių prizmę*, – jau buvome primokyti, kad vienintelis kur nors žiūrėjimo būdas yra „per prizmę“. Neneigsiu, likome sužavėti. O kai paskui dar atidžiau pasižiūrėjome pro Traškių Bulvycių ir Majonezo Dėmijų Ant Mergaičių Lūpų Prizmę, išvis netekome amo – dievaži, tai buvo pirmas mūsų matytas pasaulis, kuriam visiškai nereikėjo oro; vadinas, jame negalėjo būti ir dusimo, nebuvo debiutu nei memuarų – tik šypsojimasis, begalinis šypsojimasis, pabarstytas saldžiai druska... Pasaulis, kurį vis tiek kada nors pasirinksime vietoj to, kuriame sotinamasi rašant tekstus.

24 Galerija

Rūta Marija PURVINAITĖ

Latvijos menininkų duetas Kaune

Galerijoje „Aukso pjūvis“ eksponuojama tapytojos Daigos Alise Freimane ir keramiko Andrija Vezio paroda „Kalėdos mumyse / Inside Christmas“ – išskirtinis, metų virsmo simbolinės galios lauką praplečiantis renginys. Abu menininkai jau daug metų rengia bendras parodas, abu pergalingai keliauja per pasaulį tiek tiesiogiai, tiek virtualiai, teigdami, kad jų kūryba, kuriai būdinga tikrumos ir regimybės priešprieša, turi nemažai sąlyčio tašką.

Menininkus sieja baltiškoji prigimtis, nors kiek vienas jų pasižymi individualia menine kalba. Jų kuriamas pasaulis kupinas begalės vaizdinių, kurių išsakomi simboliai, liudijančiai mitinę, ontologinę ir kosmologinę tikrovės sandarą. Skirtingas pasaulio jausminis suvokimas (vyriškas ir moteriškas) atskleidžiamas per dvimates – tapyboje ir trimates – skulptūrinėje plastikoje – erdvės. Šios priešybės suaktyvina žiūrovų dėmesį, priverčia suklusti žvelgiant į įvairiais rakursais paliestas būties temas.

Parodoje „Kalėdos mumyse / Inside Christmas“ eksponuojamuose kūriniuose menininkai abstrahuota, saikingai apibréžta kalba išsako vizijų, sapanų sužadintas būsenas. Parodos pavadinimas, anot D. A. Freimane, „tai trapi kūno ir minčių būsena,

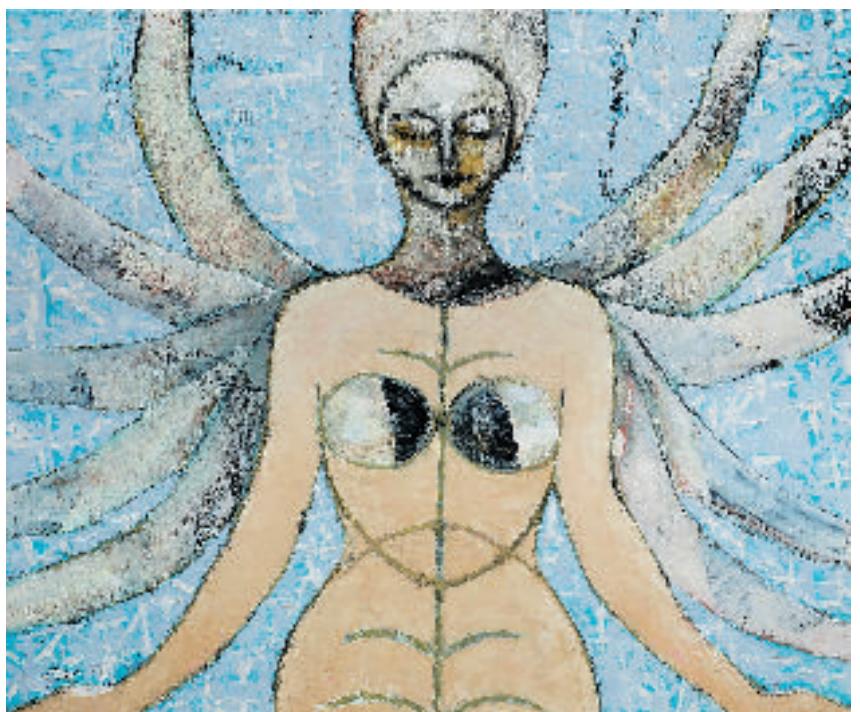
kurią būtų galima palyginti su mažu vaiku, žaidžiančiu su savimi. Nuoširdžiai pasiduodami šiam jausmui, patiriame savo asmenines Kalėdas, išgyvename pavasarį ar bet kurį metų laiką. Tai daugiau nei mūsų įprastinis žinojimas, tai atskleidimai, atradimai, potyriaiai, pasitikėjimo ir tikėjimo jausmas, suteikiantis mums drąsos ir stipribės keisti realybę“.

A. Freimane tapyba personalinėse, grupinėse parodose išskiria išraiškingomis kompozicijomis, drąsiais formų, spalvų deriniai. Tapytojai atskleidžiant trapius jausminio pasaulio virpesius svarbi tiek dekoratyvi meninė raiška, tiek metaforų turtingas turinys. Nuolat ieškodama padoksų, gilinasi, kuo virsta regimojo pasaulio sukurtos iliuzijos. Kitaip tariant, ji tiki, jog tai, ką mes suvokiamė ir priimame kaip objektyvią tiesą, tėra labai maža dalelė daug svarbesnės paslėptos tiesos.

Nors parodoje D. A. Freimane eksponuoja tik keturis tapybos darbus, jie aktyviai veikia erdvėje. Menininkės tapybinės kalbos raišką, be abejos, lėmė universitetinės filosofijos studijos ir darbas dizaino srityje.

D. A. Freimane 1984 m. baigė filosofijos studijas Latvijos universitete Rygoje, 1989 m. įkūrė

Daiga Alise FREIMANE. „Kalėdos mumyse“, 2012 m.

vienu pirmųjų Latvijoje privačių modernaus meno mokyklų bei nemažai metų vadovavo rinkodaros ir viešųjų ryšių agentūrai. Parodose pradėjo dalyvauti nuo 2008 m. Tapybos mokėsi Escalier studijoje ir Parsons universitete Paryžiuje, įgūdžius tobulino pas profesorius K. Zarinsą (Latvija), J. A. Annussą (JAV, Vokietija), U. Langenbachą (Vokietija, Italija). D. A. Freimane tapyba pelnė tarptautinį pripažinimą, vien 2012 m. Prancūzijoje buvo surengtos septynios personalinės parodos, jos kūrinių saugomi privačiose kolekcijose Latvijoje, Prancūzijoje, JAV, Kanadoje, Azerbaidžane, Jungtiniose Arabų Emiratuose. Šiuo metu gyvena ir kuria Paryžiuje.

A. Vezis meno pasaulyje vertinamas kaip vienas ryškiausių šiuolaikinių Latvijos keramikų. 1987 m. baigė Latvijos dailės akademiją. Parodose, simpoziumoje pradėjės dalyvauti nuo 1980 m., šiandien menininkas jau sunkiai mena jų skaičių. Keramiko ryšiai su Lietuva užsimėzgė 1994 m. Kaune pradėjus organizuoti tarptautinius porceliano simpoziumus, vėliau jis ne kartą dalyvavo čia renčiamose keramikos meno parodose.

A. Vezis dirba su šamotu, akmens mase, tačiau daugiausia dėmesio skiria porcelianui, kuris jam besąlygiškai paklūsta. A. Vezis dažnai kuria ekspozicijas-kompozicijas, jose pateikdamas gausybę įvairių formų, tarpusavyje besisiejantių turinių ar idėja, eksperimentuoja su spalvotomis glazūromis, ieško naujų masės raiškos galimybių. Menininko kūrinių yra įsigiję šiuolaikiniai Latvijos, Argentinos, Rusijos meno muziejai, jo darbų saugoma privačiose kolekcijose Bonoje, Kopenhagoje, Maskvoje.

Parodoje eksponuojami nedidelių apimčių, tiek formos, tiek spalvų ar faktūrų požiūriais emociškai įtaigūs darbai. Tai daugiausluoksniai pasakojimai apie gamtą, žemę, žmogų. Saviti, fantastinių pavaldalų kūrinių kviečia žiūrovą leistis kelionę į archetipinių vaizdinių pasaulį. Čia atrandame ir simbolių – žmogų-paukštį menančią figūrą, važą, besisiejantių su gyvybės medžio ar kitais vaizdiniais. Dailininkas savo kūriniuose maksimaliai atskleidžia porceliano galimybes, jo nepaprastą plastiškumą, išraiškingumą. Darbams išpudingumo suteikia ir išeškoti spalvinų tonų deriniai, efektingos glazūros, faktūrų įvairovė.

Menininkų kūrybą jungiančios sąsajos žiūrovui įtikinamai atskleidžia pasaulio pilnatvės vaizdą.

Paroda „Kalėdos mumyse / Inside Christmas“ galerijoje „Aukso pjūvis“ veiks iki vasario 15 d.

Andris VEZIS. „Personai“.

Liūnė SUTEMA

Niekieno žemė

I

*Bus ilgas rudo vijokliams,
kurie nebeturi į ką atsiremt,
jie pašiurpę kabinsis į vėjus
ir sukris ant sugriautų namų pamatų,
po didžiosios šalnos –
ir juodom nesutraukomom virvėm
prisiriš prie jų –*

*Bus sunkus rudo vynuogynamas,
kurie nebegali savęs atiduot,
jų persirpusios, lipnios kekės
nusvirs iki pat šaknų,
po didžiosios šalnos –
ir garuos neragautas, nepaliestas vynas
dienomis aitrus nuo šlaitų –*

II

*Niekieno Tu, palaimink mano lūpas,
kai Tave jos palies,
be šypsenos, neapykantos, skausmo
ir tylės – tylės –
ir bus, lyg sudžiūvę, pasimetusios sėklas,
laukiančios kantriai Tavosios drėgmės,
kad galėtų prigyti ir vėl gyvent –*

*Dar niekieno Tu,
palaimink mano lūpas,
kad jos neišduotų Tavęs –*

Poezijos rinktinė: Eilėraščiai. – Vilnius: Vaga, 1992.

Noriu grįžti namo

*Aštrus ir kietas mano ilgesio ašmuo,
su juo išpjausčiau visuos kaštanuos,
pro kuriuos praėjau:
NORIU GRĮŽTI NAMO –*

*(O širdyje atsargiai įrežiau:
negaliu, bijau, negaliu...)*

*ir pavasarį, kai pro tankius lapus,
prasilaūš, lyg balti balandžiai žiedai,
žydės ir manasis šauksmas:
noriu grįžti n am o –*

*(Tik širdyje paliks tas pat negyjansas:
negaliu...)*

*Nerimstantis ir piktas mano ilgesio ašmuo,
su juo išpjausčiau vaismedžių soduos,
kuriuose buvau: NORIU GRĮŽTI NAMO –*

*(O širdyje plonai išvedžiojau:
negaliu, bijau, negaliu...)
ir rudenį, kai vėjuotom naktim*

*krisdamai vaisiai nejaukiai skambės,
aidės ir manasis šauksmas:
noriu grįžti n am o –*

*(Tik širdyje paliks tas pat negyjansas:
bijau...)*

Poezijos rinktinė: Eilėraščiai. – Vilnius: Vaga, 1992.

po saulės grąžos –

*Auga vešlius pusnys abipus kelio
i tavo namus –,
kad žydėtų krūmai abipus kelio
i tavo namus –
kai žydės jie, iškirsiu visus,
kad jų šaknys paleistų tave,
ir man atiduotų tave –*

*tuomet gal ir aš turėčiau anq
palaimintą tikrumą
žodžių, kuriuos kalbu,
tikrumą spalvų seniai nematyti,
vardų, tik pusiau paliestiem daiktam,
ir tikrumą, tvinksintį gyslose
niekados negirdėtų liaudies dainų –*

*Aš turiu turėti tave,
kad išplaukus iš pusnių veja
tarp mūsų nebūtų tokia plati
nepereinama –
kad nors būčiau tikra vynuogyno derlium,
kuri auginu išnuomotam lauke –
jo sultimis raminu tavo troškulį,
ir svaiginu save.*

*Aš turiu turėti tave,
aš turiu matyti,
kokios šaknys laiko tave,
kad tu augi savin, neviltin –,
kada aš taip džiaugsmingai vejuosi,
lyg taukinis vijoklis pažeme
be jokios atramos –*

Poezijos rinktinė: Eilėraščiai. – Vilnius: Vaga, 1992.

LIŪNĖ SUTEMA

(ZINAIDA NAGYTÉ-KATILIŠKIENĖ)

1927 07 05 – 2013 01 16

Dar viena didžiulė lietuvių literatūros netekėtis – Lietuvą pasiekė žinia, kad sausio 16 d. Jungtinėse Amerikos Valstijose, Lemonte, eidama aštuoniasdešimt šeštuosius metus, mirė žymiausia mūsų išeivijos poetė, paskutinė „bezemių kartos“ atstovė, Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatė Liūnė Sutema (Zinaida Nagyté-Katiliškiene).

Gimus 1927 m. liepos 5 d. Mažeikiuose, 1944 m. liepą ji kartu su tėvais buvo priversta palikti Lietuvą ir pasitraukti į Vakarus. Ten, Vokietijoje, baigė gimnaziją, paskui Insbruko bei Freiburgo universitetuose studijavo vokiečių literatūrą ir filosofiją. Vokietijoje susipažino su savo būsimu vyru rašytoju Mariumi Katiliškiu. 1949 m. poetė persikelė į JAV, įsikūrė Lemonte, kur gyveno iki mirties.

Rašyti Liūnė Sutema pradėjo 1941 m., paskartinta brolio poeto Henriko Nagio. Kūrybą spausdinė JAV lietuvių žurnale „Metmenys“, laikraštyje „Naujienos“, savaitraščiuose „Nepriklausoma Lietuva“, „Dirva“ ir kt. Be savo kūrybos, poetė dar vertė poeziją iš vokiečių ir latvių kalbų. Čikagoje buvo išleisti jos poezijos rinkiniai „Tebūnie tarytum pasakoj“ (1955), „Nebéra nieko svetimo“ (1962), „Bevardė šalis“ (1966), „Badmetis“ (1972), „Vendeta“ (1981), „Graffiti“ (1993). Lietuvoje pasirodė jos „Poezijos rinktinė“ (1992), paskutinysis eilėraščių rinkinys „Tebūnie“ (2006), išvertintas 2007 m. Nacionalinė kultūros ir meno premija, bei ligi šiol pilniausia poezijos rinktinė „Sugrižau“ (2009). Tais pačiais metais pasirodė ir poetės kūrybai skirta Virginijos Paplauskienės monografija „Liūnė Sutema: gyvenimo ir kūrybos kelias“.

Profesorius Rimvydas Šilbajoris kitados raše, kad „Liūnės Sutemos poezija, gaji, neprijaukina ma, skaudi, giliai sulieido savo atkakliai šaknis į mūsų išeivijos kultūrinės sąmonės klodą ir liks teinai, gal paskutinis gyvas ženklas, kai toji sąmonė jau bus sausa ir kieta, kaip badmečio molis“. Per Nepriklausomybės dešimtmečius jos poetinis žodis tvirtai sugrīžo ir į gimatą Lietuvą, neištrinami tapdamas visos lietuvių kultūros savastimi. Žodis, kuris, anot to paties R. Šilbajorio, „nėra nei labai jaukus, nei raminantis, bet jis turi aštrią, geliantį gyvybę, kurios pati galutinė, lemianti apraiška vis dėlto yra šviesus kūrybos džiaugsmas“.

Lietuvos rašytojų sąjunga

26 Kampus

24 d., ketvirtadienį, 27 d., sekmadienį, 18.30 val. premjera! Didžiojoje scenoje – „Jeruzalė“. Ekscentriška tragikomedija pagal Jez Butterworth. Režisierius Rolandas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 40, 60, 80 Lt.

25 d., penktadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – „Moderatoriai“. Vienos dalies forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilieto kaina – 35 Lt, moksleiviams ir studentams – 20 Lt.

25 d., trečiadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Inger Hagerup „Stiklinė arbatos su citrina“. Vienos dalies komedija. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

26 d., šeštadienį, 12 val. Rūtos salėje – Lewiso Carrollo „Alisa stebuklų šalyje“. Spektaklis vairuojamas 8 m. Adaptacijos autorė ir režisierė Ewa Piotrowska. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

26 d., šeštadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friederico von Schillerio „Klastą ir meilę“. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.40 val. Bilietu kainos – 30, 40, 60 Lt.

27 d., sekmadienį, 15 val. Rūtos salėje – Sofi Oksanen „Apsivalymas“. Vienos dalies drama. Režisierius Jonas Jurašas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 35 Lt.

29 d., antradienį, 30 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalies spektaklis. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 60 Lt.

29 d., antradienį, 18 val. Rūtos salėje – VšĮ „Laimingi žmonės“: Vytauto V. Landsbergio „Atėjau, pamaičiau, negalėjau, arba visiškas Rudnosiukas“. Vienos dalies absurdų komedija suaugusiesiems. Režisierius Vytautas V. Landsbergis. Spektaklio trukmė – 1.15 val. Bilieto kaina – 40 Lt.

30 d., trečiadienį, 18.30 val. Didžiojoje scenoje – LMTA Silvos Mieliauskaitės-Krivickienės kursas: Fiodoro Dostojevskio „Broliai Karamazovai“. Režisierė Silva Mieliauskaitė-Krivickienė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kainos – 20, 25, 30 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

24 d., ketvirtadienį, 18 val. Johannou Strausso „Čigonų baronas“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virgilijus Višockis, scenografas ir šviesų dailininkas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Dainuoja: R. Vaicekauskaitė, M. Zimkus, T. Ladiga, R. Žaičiukaitė, J. Tomkutė, G. Juknevičiūtė, E. Chrebtovas, E. Bavikinas, D. Vėbra, R. Karalevičius. Bilietu kainos – 25, 40, 70, 80, 150 Lt.

25 d., penktadienį, 18 val. Charleso Gounod „Faustas“. Trijų veiksmų opera. Dirigentas Julius Geniušas, režisierius Gintas Žilys, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Dainius Bervingis. Spektaklio trukmė – 3 val. Dainuoja: K. Zmailaitė, R. Žaičiukaitė, G. Juknevičiūtė, M. Zimkus, L.

Mikalauskas, R. Baranauskas, R. Karalevičius. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

26 d., šeštadienį, 18 val. Emmerich (Imre) Kalmano „Grafaitė Marica“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Alexey Stepaniuk (Rusija), dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Frieder Klein (Austrija), kostiumų dailininkė Kotryna Daujotaitė, choreografas David Avdysh (Rusija). Vaidina: N. Vilkanauskaitė, R. Baranauskas, G. Maciulevičius, Ž. Voronovas, Ž. Lamaskievičė, D. Dirginčiūtė, R. Šimukauskas (debiutas), D. Vėbra, R. Tallat-Kelpšaitė, R. Mickus. Spektaklio trukmė – 3.15 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

27 d., sekmadienį, 12 val. „Sniego karalienė“. Dviejų dalių baleto spektaklis vaikams H. Ch. Andersen pasakos motyvais, pagal Edvardo Griego ir Jano Šibeliuso muziką. Choreografas Aleksandras Jankauskas, dirigentas Jonas Janulevičius, dailininkė Ramunė Skrebūnaitė. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilietu kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

27 d., sekmadienį, 18 val. Johanno Strausso „Naktis Venecijoje“. Trijų veiksmų operetė. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Julius Geniušas, dailininkas Eldor Renter (Estija). Vaidina: L. Pautienė, N. Vilkanauskaitė, M. Žimkus, G. Pečkytė, T. Ladiga, B. Želvys, S. Tarakevičiūtė, D. Vėbra, R. Šimukauskas (debiutas), V. Sagaitytė, P. Petryša, E. Kondrackis. Spektaklio trukmė – 3 val. Bilietu kainos – 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

30 d., trečiadienį, 18 val. premjera! Eglės Špojaitės baleto mokyklos vienos dalies B. Pavlovskio baletas vaikams „Snieguolė ir septyni nykštukai“. Bilietu kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

Kauno kamerinis teatras

24 d., ketvirtadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Dienai ir naktis“. Dviejų dalių drama. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

25 d., penktadienį, 18 val. Michalo Walczako „Pirmasis kartas“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

26 d., šeštadienį, 18 val. Konstantino Kostenko „Hitleris ir Hitleris“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.15 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

27 d., sekmadienį, 18 val. Aleksandro Volodino „Penki vakarai“. Dviejų dalių romantinė drama. Režisierius Algimantas Pociūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietu kainos – 24, 30 Lt.

Teatro kasa (Kęstučio g. 74A) dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt* ir *Bilietu pasaulis*.

25 d., penktadienį, 19 val. „Katytė P“ (N-18). Pagal Evos Ensler pjesę „Vaginos monologai“. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietu kainos – 30, 35 Lt.

26 d., šeštadienį, 18 val. Mario Fratti „Sesuo“ (N-16). Režisierius Artūras Žukauskas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

27 d., sekmadienį, 12 val. Agnės Dilytės „Sidabrinis fėjos šaukštelišis“. Spektaklis vaikams. Re-

žisierė Agnė Dilytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 15 Lt.

30 d., trečiadienį, 19 val. Aleksej Slapovskij „Nuo raudonos žiurkės iki žalios žvaigždės“ (N-16). Režisierius Darius Rabašauskas. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prieš spektaklį, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt*.

Kauno valstybinis lėlių teatras

26 d., šeštadienį, 12 val. „Princesės gimtadienis“. Pasaka apie išpuikusią princesę ir geraširdį kuprelį. Nuo 5 m. Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

27 d., sekmadienį, 12 val. „Zuikio kaprizai“. Spektaklis-žaidimas apie tai, kas nutiko užsiispėrėliui zuikiui. Nuo 3 m. Režisierius Algimantas Stankevičius. Bilietu kainos – 8, 10, 12 Lt.

27 d., sekmadienį, 16 val. Tauragės asociacijos „Mažoji scena“ teatras pristato tragikomediją „8 mylinčios moterys“. Režisierė Genovaitė Urmočaitė. Bilieto kaina – 20 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietus taip pat platina *Bilietu pasaulis*.

26 d., šeštadienį, 17 val. Vakaras su žurnalistu Henriku Vaitiekūnu. Taip pat dalyvaus astrologas Naglis Šulija. Bilietu kainos – 30, 40, 50 Lt.

30 d., trečiadienį, 18 val. Fortepijoninės muzikos vakaras. Petras Geniušas (fortepijonas). Programoje: Franzo Schuberto Sonata c-moll ir Noveletė Nr. 8, Sergejaus Prokofjevo Sonata Nr. 7. Bilietu kainos – 15, 20 Lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VII 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietus taip pat platina *Tiketa*.

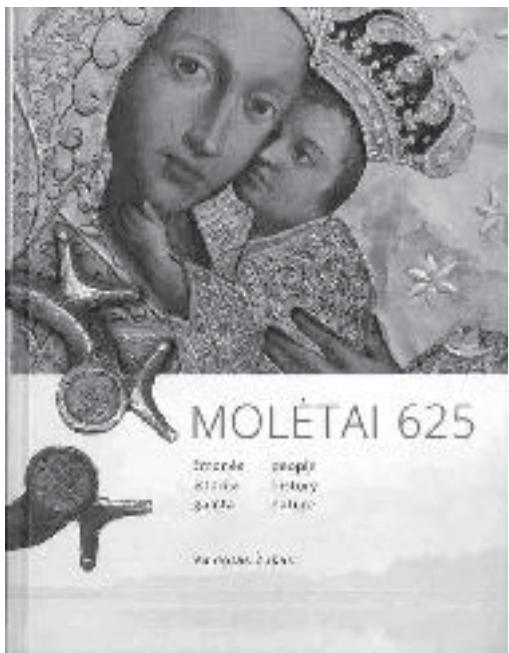
V. Putvinėlio g. 56 www.kmn.lt

25 d., penktadienį, 18 val. epo „Vilgaudės“ premjera. Idėjos autorai – Arnas Mikalkėnas ir Justinas Kalinauskas. Bilieto kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, seniorams, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidą kortele – 10 Lt. Bilietus galima įsigyti Kauno menininkų namų „Mūzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val. ir prieš rengini), taip pat visose *Tiketa* kasose (aptarnavimo metuose iki 4 Lt).

26 ir 27 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo karų muziejaus sodelyje – varpu muzikos koncertai. Skambės Viktoro Kuprevičiaus kūriniai. Kariljonu skambins Giedrius Kuprevičius.

Kauno menininkų namuose, „Mūzų svetainėje“, iki vasario 22 d. veikia Gvido Latako tapybos darbų paroda „Laimingi“, o Parodų salėje iki vasario 8 d. – paroda „Snabždesys“, dedikuota M. Rostropovičiui, kurioje eksponuojami autorų Auš-

ros Andziulytės, Aistės Juškevičiutės, Evos Pohlke, Gintauto Vaičio darbai. I parodas ijejimas nemokamas.

30 d., trečiadienį, 17 val. Lietuvos žurnalistų draugija (LŽD) pristatys dailininko ir žurnalisto Vaidoto Žuko knygą „Molėtai 625 – žmonės, istorija, gamta“. Dalyvaus: autorius Vaidotas Žukas, archeologė dr. Elena Pranckėnaitė, Giedraičių šviesuolių Mato ir Malvinos Valeikų anūkė kaunietė Elona Ruzgienė, dailininkas Donatas Ivanauskas, fotografi Algimantas ir Mindaugas Černiauskai. Renginį ves žurnalistė Gražina Viktorija Petrošienė. Ijejimas nemokamas.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13, Kaunas) šiuo metu veikia parodos:

„Sugrįžmai“ (skirta išeivijų rašytojų kultūriam gyvenimui Vokietijoje ir Austrijoje 1944–1950 metais),

„Maironis ir jo epocha.palieku visą mano judomajį turtą“ – iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus rinkinių;

Algimantui Mackui (1932–1964) skirta paroda;

„Laiko akimirksniai šviečia amžinybės kelią“ (Vandai Zaborskaitei – 90);

„Poeto kelias ir keleliais“ – Maironio memorialinių vietų fotografijos;

„Mano malda iš senelio knygutės“ – dailininkės, Maironio giminaitės Filomenos Linčiūtės-Vaitiekūnienės tapyba;

Fotomenininko Alberto Švenčionio „Lietuvos piliakalniai“;

Moksleivių piešiniai pagal Jono Mačiulio-Maironio kūrybą.

24 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: diptikas (akrilas). Veda dailininkas Gvidas Latakas. Informacija tel. (8 679) 36715.

26 d., šeštadienį, 15 val. KTKC – paskaita „Gimdymo slėpiniai: tévai ir vaikai“. Lektorius Aleksandras Žarskis. Susitikimas su istoriku Kęstučiu Kasparu – „Pamokos pas Moką. Liaudies filosofijos gelmės“, II d.

28 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studioje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“. Ve-

da dailininkė Dalia Žiurkelienė. Informacija tel. (8 670) 49904.

29 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“: šlepečių vėlimas. Veda Daiva Vainauskienė. Informacija tel. (8 679) 36715.

30 d., trečiadienį, 18 val. KTKC – romansų vaikas su folkloro ansambliu „Liktužė“. Vadovė Jūratė Svidinskienė.

27 d., sekmadienį, 12 val. Kauno įgulos karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19, Kaunas), III a. vyks XXVII knygos mėgėjų draugijos konferencija „Lietuvių protėvių dvasinis testamentas“, skirta Draugijos atkūrimo dešimtmečiui. Veiks Draugijos parengtų ir išleistų leidinių paroda, koncertuos Kauno rajono Raudondvario ansamblis „Piliarožė“ (vadovas Algirdas Svidinskis).

26 d., šeštadienį, 11 val. Kauno technologijos universiteto Humanitariniame fakultete, M. auloje (Gedimino g. 43) Lietuvos universitetų moterų asociacija (LUMA) kviečia į susitikimą su dailininku-architektu Jonu Lukšė. Veiks autoriaus Kauno šventovių piešinių paroda. Susitikime ir pokalbiuose apie kultūros paveldo vertėbes, Kauno šventoves dalyvaujančius titulinis Abziri vyskupas ir Kauno arkivyskupijos augziliaras (arkivyskupo ordinario padėjėjas) Kęstutis Kévalas, Br. kun. Paulius Saulius Bytautas OFM, VDU Azijos studijų centro vadovas dr. Aurelijus Zykas, inžinierius Romualdas Zubinas, architektas Rimantas Zimkus. Po susitikimo koncertuos fleitininkė Lidija Gomolickaitė-Grudzinskaitė.

29 d., antradienį, 15 val. Kauno miesto muziejuje (M. Valančiaus g. 6) – Trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimas tema „Kaunas ir Adomas Mickevičius (XIX a. radžia)“.

26 d., šeštadienį, 18 val. VU Šv. Jonų bažnyčioje – ciklo „Septyni vargonų muzikos šimtmečiai“ XI koncertas. Skambės vokiečių kompozitoriaus Johanno Kuhnau Šešios biblinės sonatos, kurias atliks VU vargonininkas dr. Vidas Pinkevičius. Bilieta kaina – 15 Lt, moksleiviams, studentams, neįgaliesiems ir seniorams su pažymėjimais – 10 Lt. Bilietai parduodami prieš koncertą renginio vietoje.

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Paveikslų galerijoje (K. Donelaičio g. 16, Kaunas) visų meno mylėtojų laukia paroda „Geriausias 2012-ųjų metų kūrinys“. Tai itin demokratiška paroda, kurioje meno kūrėjai ir visuomenė turi galimybę išrinkti geriausią praėjusių metų kūrinį. „Geriausio metų kūrinio“ paroda turi ir apžvalginę potestę: galima pamatyti, kokios tendencijos vyrauja mene, o kadangi ši paroda neturi koncepcijos, menininkams nereikia taikytis prie duotos temos, jie turi galimybę į parodą atnešti tai, kuo gyvena, kaip jų išgyvenimai persikūnija į meno kūrinius.

Šiemet parodoje pristatomoma beveik 90 darbų, tarp kurių kiekvienas lankytinos tikrai atras jam labiausiai patikus. Balsuoti už labiausiai patikusį kūrinį gali kiekvienas parodos lankytinos iki **vasario 15 d. 17 val.** Laureatų paskelbimas ir apdovanojimas vyks vasario 16-ąją, Lietuvos valstybės atkūrimo dieną, **16 val.**

24 d., ketvirtadienį, 18 val. galerijoje „Meno parkas“ (Rotušės a. 27, Kaunas) – menininko Alfonso Vilpišausko knygos pristatymas. Pristatyme dalyvaus Alfonsas Vilpišauskas, leidyklos „Artseria“ direktorė menotyrininkė dr. Danutė Zovienė, menotyrininkė doc. dr. Rasutė Andriušytė-Zukienė. Akordeonistai Matas Barakauskas ir Audrius Daučianskas atlikis A. Piazzollo kūrinius.

Dėl poeto Stasio STACEVIČIAUS
mirties nuosirdžiai užjauciamė
velionio šeimą ir draugus.
Lietuvių rašytojų sąjunga

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: <http://www.nemunas.net>

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujienu redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakučiūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Jurga Tumasonytė,

Aldona Žemaitytė,

Romualdas Rakauskas,

Eugenija Žakienė,

Gediminas Jankauskas,

Gediminas Jankus,

Zenonas Baltrušis,

Lina Navickaitė.

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADIVO IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji saskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje atnaujinta XVI-XVIII a. Italijos dailės eksposicija.

Nevykdami į Romą, Paryžių ar Londoną galime pasigérēti pasaulyje žinomų menininkų kūriniais, kurie po ilgokos pertraukos sugrižo į sales. Čia lankytojų laukia pakeista ir atnaujinta XVI-XVIII a. Italijos dailės eksposicija.

Joje – vertingiausi muziejuje saugomų Italijos menininkų kūriniai bei kitų šalių dailininkų, kurie mokėsi ar sėmėsi įkvėpimo Italijoje, darbai. Šiu kūrėjų vardais pagrįstai didžiuojasi Londono nacionalinė galerija, Luuras, Getty muziejus Los Andžele ir kiti didieji pasaulio muziejai. Dauguma jų į Nacionalinį M. K. Čiurlionio dailės muziejų pateko iš senųjų dailės kolekcijų, kurios buvo sudaromos Lietuvos dvaruose. Tai – išsaugoti kunigaikščių Oginskių, grafų Tiškevičių, baronų von der Roppų ir kitų garsiųjų Lietuvos giminių rinkinių likučiai. Juos puikiai papildo Vakarų Berlyne gyvenusio kolekcininko Mykolo Žilinsko (1904-1992) Lietuvai padovanoti darbai.

Eksposicijoje atskleidžia Italijos regionų įvairovę, stilių bei žanrų kaitą. Čia galima pamatyti dar renesansinės rimties paženklintų darbų, tokų kaip Jacopo Palma II Vecchio „Švč. M. Marija su šv. Margarita ir šv. Roku“ bei manieristinės dailės paveiktų kūrių, kurių bene žymiausias yra Parmigianino ratui priskiriamas „Kūdikio Jėzaus maudymas“.

XVII a. pradžioje Romoje išsikristalizavo dvi ankstyvojo baroko kryptys. Viena jų sekė antika bei Renesanso daile ir vėliau buvo pavadinta Bolonijos akademizmu. Eksposicijoje jai charakteringiausiai atstovauja Domenichino ir Guercino dirbtuvėse sukurti darbai bei Italijoje ilgą laiką gyvenusio ir kūrusio prancūzo Simono Vouet drobė „Merkurijus ir trys graciros“. Kita ankstyvojo baroko kryptis, karavadžizmas, susijusi su vienu garsiausiu to meto meistrų Michelangelo Merisi da Caravaggio vardu. Realistinė, stipriu dramatizmu alsuojanti Caravaggio tapyba padarė milžinišką įtaką to meto kūrejams. Ją puikiai iliustruoja Francesco Rusticio, Pietro della Vecchia’os ir ankstyvieji Luca’os Giordano kūriniai.

Brandaus baroko dinamišumas, teatrališumas, pabréžtas juslingumas atskleidžia Salvatoro Rosa’os, Guido Cagnaccio ir Giovannio Francesco Romanellio drobėse. Puošnią, gracingą vėlyvojo baroko dailę geriausiai reprezentuoja Francesco Fontebasso kūriniai.

Kontrreformacijos laikotarpiu Italijos mene vyrvavusius religinius siužetus nuo XVII a. vidurio dažnai keičia mitologiniai, vis populiaresnis tampa peizažas. Eksposicijoje galima atrasti tiek klasikinio, idealizuoto (Philips Augustijn Immenraet „Peizažas su kriokliu“), tiek tikslaus realistiško (Francesco Tironi „Venecija. Vaizdas su Santa Maria della Salute bažnyčia“), tiek romantizuoto (Leonardo Carlo Coccidente „Audringos jūros pakrantėje“) peizažo pavyzdžių.

Įvairi ir eksponuojamų darbų geografinė kilmė. Rodomi Bolonijos, Romos, Genujos ir kitų Italijos regionų atstovų kūriniai. Gausiausiai pristatoma džiugi, šviesos ir spalvų prisodrinta Venecijos tapyba bei anuomet Ispanijai priklausiusio Neapolio dailės mokykla, išskirianti tamseiniu, sodresniu koloritu bei pagarba Caravaggio pradėtai ir Ju-sepe’s de Ribera’os išpuoselėtai realistinei tapybos tradicijai.